

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
(INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL)**

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА

Збірник тез наукових робіт

**V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ**

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ
ТА ФІНАНСІВ»**

«21–24» березня 2016

I том

**Буковель–Україна
2016**

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
(INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL)**

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА

Збірник тез наукових робіт

V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ

**«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ
ТА ФІНАНСІВ»**

«21–24» березня 2016

Сборник тезисов научных работ

V МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ
КОНФЕРЕНЦИЯ

**«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЭКОНОМИКИ
И ФИНАНСОВ»**

«21–24» марта 2016

Abstracts of scientific works

V INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL
CONFERENCE

**«ACTUAL PROBLEMS OF ECONOMY
AND FINANCE»**

«21–24» martha 2015

I том

Буковель–Україна
2016

ББК 65
УДК 330.1
А-43

А-43 Актуальні проблеми економіки та фінансів: збірник тез наукових робіт V Міжнародної науково-практичної конференції (Буковель–Україна) «21–24» березня 2016 року, I том / Фінансово-економічна наукова рада, 2016. — 120 с.

У збірнику представлені матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції: «Актуальні проблеми економіки та фінансів».

Матеріали публікуються мовою оригіналу у авторській редакції.

Редакція не завжди поділяє думки і погляди автора. Відповідальність за достовірність фактів, імен, географічних назв, цитат, цифр та інших відомостей несуть автори публікацій.

Відповідно до Закону України «Про авторське право і суміжні права», при використанні наукових ідей та матеріалів цього збірника, посилання на авторів і видання є обов'язковими.

ББК 65
УДК 330.1

© Автори статей, 2016
© Фінансово-економічна наукова рада, 2016
© Міжнародний науковий журнал, 2016

Організаційний комітет конференції:

Голова редакційної колегії: **Тарасенко Ірина Олексіївна** — доктор економічних наук, професор.

Заступник голови редакційної колегії: **Коваленко Дмитро Іванович** — кандидат економічних наук, доцент.

Заступник голови редакційної колегії: **Золковер Андрій Олександрович** — кандидат економічних наук.

Член редакційної колегії: **Гоблик Володимир Васильович** — доктор економічних наук, кандидат філософських наук, доцент, Заслужений економіст України.

Член редакційної колегії: **Денисенко Микола Павлович** — доктор економічних наук, професор, член-кореспондент Міжнародної академії інвестицій і економіки будівництва, академік Академії будівництва України та Української технологічної академії, професор.

Член редакційної колегії: **Драган Олена Іванівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Детяр Андрій Олегович** — доктор наук з державного управління, професор.

Член редакційної колегії: **Детяр Олег Андрійович** — доктор наук з державного управління, доцент.

Член редакційної колегії: **Кухленко Олег Васильович** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Колтун Вікторія Семенівна** — доктор наук з державного управління, доцент.

Член редакційної колегії: **Лойко Валерія Вікторівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Мигус Ірина Петрівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Ніценко Віталій Сергійович** — доктор економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Скрипник Маргарита Іванівна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Сунцова Олеся Олександрівна** — доктор економічних наук, професор, академік Академії економічних наук України.

Член редакційної колегії: **Селіверстова Людмила Сергіївна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Чубукова Ольга Юріївна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Захарін Сергій Володимирович** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор.

Член редакційної колегії: **Єфименко Надія Анатоліївна** — доктор економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Шевчук Ярослав Васильович** — доктор економічних наук, старший науковий співробітник, доцент.

Член редакційної колегії: **Русіна Юлія Олександрівна** — кандидат економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Белялов Талят Енверович** — кандидат економічних наук, доцент.

Член редакційної колегії: **Рамський Андрій Юрійович** — кандидат економічних наук, професор.

Член редакційної колегії: **Безверхий Костянтин Вікторович** — кандидат економічних наук.

Член редакційної колегії: **Квасова Ольга Петрівна** — кандидат економічних наук, доцент.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. PR, РЕКЛАМА І МАРКЕТИНГ	7
Горбаль Наталія Ігорівна, Романишин Соломія Борисівна Розвиток брендингу в Україні в умовах євроінтеграції	7
Міненко М.А., Зимбалецька Ю.В. Проблеми PR-діяльності суб'єкта автомобільного ринку України	10
Чередниченко О.В., Зимбалецька Ю.В. Ефективний мерчендайзинг роздрібної торгової точки	13
СЕКЦІЯ 2. БАНКІВСЬКА СПРАВА	17
Коваленко Дмитро Іванович Антикризове регулювання банківської системи України	17
СЕКЦІЯ 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ, УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І АУДИТ	22
Сперкач В. О. Аудит розрахунків за кредитами і позиками	22
Клим Н. М., Бондаренко О. В. Проблеми застосування засобів і методів контролю в умовах КІСП	24
Верета А. В. Сучасний стан та проблеми автоматизації бухгалтерського обліку	29
Фаріон А.І. Трансформація фінансової звітності П(С)БО до МСФЗ	32
Шаргало Н. В. Документування операцій по заробітній платі	35
СЕКЦІЯ 4. ЕКОНОМІКА ДОВКІЛЛЯ	40
Огородник М.М., Новак У.П. Особливості організаційно-економічного механізму реалізації екологічного аудиту в Україні	40
СЕКЦІЯ 5. ЕКОНОМІКА НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА	44
Залізко В. Д., Мартиненков В. І., Косован А. В. Економічні пріоритети розвитку сільських територіальних громад	44
СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ ...48	
Русіна Юлія Олександрівна Праця як стратегічний елемент концепції людського розвитку	48

СЕКЦІЯ 7. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ	52
Гавриленко Наталія Григорівна, Примак Микола Юрійович Управління якості надання побутових послуг. Основні аспекти проектування і контролю якості послуг	52
Дудко П.М. Теоретичні засади забезпечення якості освіти.....	56
Яцук Ірина Валеріївна, Степаненко Максим Володимирович Актуальність процесу управління якістю продукції та маркетингу в умовах сучасних ринкових відносин	60
СЕКЦІЯ 8. ЕКОНОМІКА, ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ.....	64
Береговых Т.В., Лукьянова А.Ю. Направления оценки эффективности деятельности малых инновационных предприятий.....	64
Вдовенко Н.М. Конкурентные стратегии предприятий в контексте соглашения об ассоциации между Украиной и ЕС	69
Komisarenko Ye. M., Komisarenko N. O. Regulatory policy on grain market	73
Несенюк А. С. Сутність та значення малого підприємства.....	75
Титарчук І.М. Інвестиції в інноваційний розвиток аграрної сфери	78
Щур Т. В. Шляхи підвищення конкурентоспроможності підприємства	82
СЕКЦІЯ 9. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА.....	85
Белялов Талят Енверович, Несенюк Євген Сергійович Основи економічної безпеки	85
Охріменко Ольга Василівна, Липський Гліб Володимирович Сучасні проблеми національної економічної безпеки	88
СЕКЦІЯ 10. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ	90
Кулага І.В., Ткаченко О.В. Фінансіалізація економіки як чинник сучасної циклічності.....	90
СЕКЦІЯ 11. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	94
Вергун Антоніна Миколаївна, Ліщук Інна Василівна Забезпечення екологічної складової економічної безпеки підприємства...94	94
Вергун Антоніна Миколаївна, Кіцай В. А. Управління економічною безпекою підприємств легкої промисловості ...99	99

Лойко Валерія Вікторівна, Шелудько Альона Едуардівна Фінансова складова економічної безпеки підприємства	102
Лойко Валерія Вікторівна, Міщенко Карина Геннадіївна Інтелектуально-кадрова складова економічної безпеки підприємства...106	106
Лойко Валерія Вікторівна, Рибальченко Надія Павлівна Виробнича (техніко-технологічна) складова економічної безпеки підприємства	110
СЕКЦІЯ 12. ІННОВАЦІЇ.....	115
Черненко С.М., Бойко О.М. Соціальні інновації та інновації у державному секторі економіки	115

Секція 1.

PR, РЕКЛАМА І МАРКЕТИНГ

Горбаль Наталія Ігорівна

*к.е.н., доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності
Національний університет «Львівська політехніка»*

Романишин Соломія Борисівна

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва
Національний університет «Львівська політехніка»*

РОЗВИТОК БРЕНДИНГУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Брендинг – це системний, обґрунтований, виважений процес, що передбачає планування та впровадження маркетингового комплексу заходів щодо створення торговельної марки, розроблення плану перетворення торговельної марки на бренд, зокрема шляхом розроблення відповідного імені, корпоративного стилю та дизайну, рекламних кампаній, проведення акцій зі стимулювання збуту, цілеспрямованого PR, з метою формування бажаних асоціативних вражень у споживачів [1].

Ключові бренди на світовому ринку зосереджені в основному в сферах фінансів (44%), технологій (14%), телекомунікацій (29%) [2]. Серед найдорожчих світових брендів за перші шість місяців 2015 року: Apple (вартість бренду 246,99 млрд дол.), Google (173,65 млрд дол.), Microsoft (115,5 млрд дол.), IBM (93,99 млрд дол.), Visa (91,96 млрд дол.), At&t (89,49 млрд дол.), Verizon (86,01 млрд дол.), Coca-Cola (83,84 млрд дол.), McDonald's (85,7 млрд дол.), Marlboro (80,35 млрд дол.) [6]. Загальна вартість брендів порівняно з 2014 р. зросла на 14% [3].

Найуспішніші європейські бренди в 2014 р.: ІКЕА (Швеція, вартість бренду 11,5 млрд. дол), Nestle (Швейцарія, 11,8 млрд. дол), Gucci (Італія, 12,1 млрд. дол), Siemens (Німеччина, 13,7 млрд.дол), HSBC (Великобританія, 15,2 млрд. дол), L'Oreal (Франція, 16,9 млрд.дол), SAP (Німеччина, 19,6 млрд. дол), Mercedes-Benz (Німеччина, 23,5 млрд. дол), BMW (Німеччина, 27,9 млрд. дол), Louis Vuitton (Франція, 28 млрд. дол) [4]. За останні 10 років європейські бренди поступились позиціями китайським, які стрімко захопили світові ринки телекомунікацій і технологій [3]. За даними Європейської статистичної компанії в країнах ЄС розвиток брендингу зосереджений переважно у галузях фінансів, технологій, продуктів харчової промисловості.

Особливостями впровадження брендингу в Україні є активізація капіталовкладень у розробку брендів найбільших компаній та те, що компанії, які формують сильний бренд, постійно модифікують свою продукцію, орієнтуються на новітні розробки, інноваційні технології ведення бізнесу, вдосконалюють продукцію, розширюють асортимент. В основному українські компанії керуються не одним брендом, а пакетом брендів, що орієнтовані на різні цільові аудиторії, тобто сегменти ринку [5].

Найдорожчими вітчизняними брендами в 2014 р. агентством MPP Consulting визнано такі: Моршинська (вартість бренду 498 млн дол), Оболонь (335 млн), Сандора (270 млн), Roshen (248 млн), Nemiroff (233 млн), Київстар (218 млн), Наша Ряба (214 млн), Чернігівське (203 млн), Приватбанк (195 млн), Хлібний Дар (174 млн) [6]. Протягом 2010–2014 рр. лідерські позиції українських брендів змінювались відповідно до політико-економічних впливів. Найбільше змін в викликах 2014 рік, – багато відомих брендів модифікувались, деякі втратили значну кількість ринків. В 2013–2014 рр. загострювались проблеми розвитку вітчизняного брендингу – недостатня конкурентоспроможність українських брендів у порівнянні з закордонними (зокрема, сфера новітніх технологій, побутової техніки, фінансових послуг); нестача висококваліфікованих спеціалістів та консультуючих фірм.

Найважливішими міжнародними договорами про охорону торговельних марок (що є основою бренду) є Паризька конвенція про охорону промислової власності 1883 р., Договір про закони щодо товарних знаків 1994 р., а також Угода ТРІПС 1994 р. Основними документами, які визначають порядок реєстрації, є Мадридська угода про міжнародну реєстрацію знаків 1891 р. і Протокол до неї 1989 р., та Ніццька угода про Міжнародну класифікацію товарів і послуг для реєстрації знаків 1957 р. В Європі було прийнято Регламент № 207/09 від 26.02.2009 р. про торговельну марку, що дозволяє власникам марок проходити єдину процедуру реєстрації, визнану в ЄС.

Українські громадяни нарівні з юридичними особами можуть виступати заявниками торговельних марок ЄС. Це право забезпечується участю України в Паризькому Союзі з охорони інтелектуальної власності і припускає ряд позитивних моментів: 1) у випадку реєстрації марки надається правова охорона на всій території ЄС; 2) для одержання такої правової охорони потрібно подати тільки однієї заявки, на одній мові й в один адміністративний орган; 3) загальна сума зборів за реєстрацію торгової марки ЄС набагато менша, ніж сума зборів при реєстрації марки в країнах ЄС шляхом подачі національних заявок у кожен з країн; 4) сумлінне використання торгової марки ЄС припускає її використання хоча б в одній з країн ЄС. При цьому правова охорона буде надана торгівлі марці у всіх країнах ЄС; 5) суперечки про порушення прав на торгівлі марки ЄС розглядаються в уповноважених національних судах країн ЄС; 6) виключні

права на торгові марки ЄС можуть бути передані чи відступлені третім особам; 7) у майбутньому ЄС буде розширюватися, відповідно правова охорона торгових марок ЄС буде поширюватися вже на більше країн [7].

У зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС існує необхідність імплементації Україною стандартів щодо прав інтелектуальної власності, зокрема на торгові марки. В Угоді їм відводиться визначне місце. Підрозділ 2 частини 2 Глави 9 Угоди регулює правовідносини, які виникають у зв'язку з використанням торговельних марок. Важливо, що загалом норми положень підрозділу 3 частини 2 Глави 9 Угоди органічно доповнюють вже існуюче національне законодавство, не дублюючи його. Разом з тим, положення Угоди не містять правових норм, які б урегульовували правовий режим комерційних (фірмових) найменувань, адже в українському законодавстві існує чимало невизначеності щодо них. Та прагнення України інтегруватись у ЄС потребує необхідного законодавчого узгодження, виконання жорстких вимог щодо охорони прав інтелектуальної власності, визначених в Угоді та Директивах Ради ЄС. Перевагою ж гармонізації законодавства стане отримання підтримки ЄС із забезпечення зміни торговельної марки у зв'язку з виконанням зобов'язань, пов'язаних із дотриманням прав інтелектуальної власності [8].

Література

1. Шульгіна, Л.М., Лео, М. В. Брендинг: теорія та практика (на прикладі об'єктів комерційної нерухомості) [Текст]: монографія / Л. М. Шульгіна, М. В. Лео; Нац. техн. ун-т України «КПІ», Київ. нац. торг.-екон. ун-т, Європейський ун-т. — Київ-Тернопіль: Астон, 2011. — 266 с. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://management.kpi.ua/wp-content/uploads/2015/04/Branding.pdf>
2. Офіційний сайт компанії BrandZ [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.brandz100.com/#/top-grid/brandz-2015-top-100/437>
3. Most valuable global brands 2015 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://70b9b3c05396f2eb8737-3ea5707b8537ca9957a2ade7dd5cd831.r61.cf3.rackcdn.com/BZ_Global_2015_Full.pdf
4. Top 10: Most powerful brands in Europe [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.businessrevieweurope.eu/marketing/185/Top-10:-Most-powerful-brands-in-Europe>
5. Пустотин В. Брендинг в Украине: пройденные этапы и перспективы / Пустотин В. // Маркетинг и реклама. — 2008. — № 10. — С. 19–21.
6. Рейтинг національних брендів «УкрБренд-2014 — ТОП-100 українських брендів» — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mppconsulting.com.ua/ukrbrand/ukrbrand2014.pdf>.
7. Ващук Я. Реєстрації торгових марок в країнах Європейського співтовариства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://patent.km.ua/ukr/articles/i128>.
8. Михайлюк Г. О. Шляхи імплементації стандартів щодо прав інтелектуальної власності, зокрема права комерційних позначень, в контексті угоди про асоціацію між Україною та ЄС / Цивільне право. — 2014. — С. 78–84.

Міненко М.А.

студент спеціальності «маркетинг»

Зимбалецька Ю.В.

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики та маркетингу
Київський національний університет технологій та дизайну*

ПРОБЛЕМИ PR-ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТА АВТОМОБІЛЬНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Основною одиницею виміру PR-активності суб'єкта автомобільного ринку є безкоштовне висвітлення його в ЗМІ. Таким суб'єктом може бути як марка автомобіля, так і назва автодилера/автосалону, що на практиці може бути єдиним цілим.

Часто автосалони здійснюють продаж тільки однієї торгової марки автомобіля. Так, наприклад, компанія «АВТ Баварія» виступає офіційним дилером марки BMW, СП ТОВ «Автомобильный Дом Украина-Мерседес Бенц» представляє відповідний автомобільний бренд як найбільший офіційний дилер Даймлер АГ в Україні.

Необхідність PR-діяльності по відношенню до конкурентного автосалону з'являється у випадку, коли автомобілі однієї марки продають декілька автодилерів. Наприклад, автомобіль ТМ Lexus продають автосалон «ЛЕКСУС СІТІ ПЛАЗА» та офіційний дилерський центр «ЛЕКСУС КИЇВ ЗАХІД».

Також на українському ринку функціонують автосалони, які продають автомобілі різних марок. Серед них «СТАТУС-АВТО» та автомобільний супермаркет «Автоцентр на Московском».

До національного Автодилера «Богдан-Авто Холдинг» входять декілька автоцентрів, що здійснюють продаж різних марок автомобілів. У цього холдингу є навіть відділ по зв'язкам з громадськістю.

Крім того, на українському ринку PR-активність стосовно брендів автомобілів здійснюється також від імені їхніх виробників. Більшість операторів автомобільного ринку додатково залучають до роботи PR-агентства.

Робота з прес-релізами дозволяє зрозуміти, яка інформація про оператора автомобільного ринку є цікавою для певного ЗМІ. Наприклад, повідомлення про винахід нової коробки передач варто відправляти в тематичні друковані видання (наприклад, «За рулем») та приблизно 250 автомобільних Інтернет-порталів. Для lifestyle-видань цікавою буде інформація, наприклад, про нову ексклюзивну модель купе-кабриолета.

З журналістами доцільно спілкуватися, щоразу відправляючи прес-реліз. У такий спосіб можна з'ясувати, чи будуть його опубліковувати, чи потрібні додаткові коментарі або дані для підготовки статті. Для

операторів автомобільного ринку оптимальним є відправка не більше 2 прес-релізів на тиждень.

Незважаючи на те, що організація заходів, презентацій та майстер-класів є однією з найбільш витратних статей в PR-бюджеті, без них неможливо обійтися, наприклад, при:

1) виведенні нової моделі автомобіля на український ринок (наприклад, у третьому кварталі 2015 року була проведена презентація новітнього масл-кара Mustang від Ford);

2) інформуванні про важливі новини компанії, наприклад, про намір відкрити нове представництво або зміну генерального директора;

3) необхідності звернути увагу ЗМІ, а також споживача, на досягнення компанії або особливості певної моделі автомобіля (наприклад, щоб підкреслити дизайн, можна організувати світський захід за участю модних дизайнерів і знаменитостей). Це у 2015 році зробила французька компанія Renault, ставши офіційним автомобільним партнером 37 Ukrainian Fashion Week, У рамках цього заходу в національному культурно-мистецькому та музейному комплексі «Мистецький Арсенал» відбулася презентація нового кросовера Renault Captur.

Успішне проведення описаних заходів гарантує не тільки лояльне ставлення журналістів, але і правильне позиціонування компанії, інформування представників українського суспільства про ключові цінності її діяльності. Різні за тематикою та концепціями заходи надають можливість охопити різні сегменти ЗМІ, отримати лояльність різних груп журналістів, встановити з ними тісні особистісні відносини і зрештою у такий спосіб забезпечити безкоштовне висвітлення діяльності компанії в ЗМІ.

Прес-тури є надзвичайно дієвим інструментом і економічно ефективними у співвідношенні витрат на організацію та рекламного еквіваленту публікацій за підсумками поїздки. Масштаб прес-туру і його програма залежать тільки від бюджету. Як правило, в закордонні прес-тури на декілька днів запрошуюються не більше 10 журналістів. В рамках прес-туру, зазвичай, проходять тест-драйви автомобілів. Журналісти отримують можливість сісти за кермо автомобіля, відчутти його на дорозі, оцінити технічні дані, що допомагає їм написати якісний матеріал. Компанія, в свою чергу, отримує безкоштовні розгорнуті барвисті публікації.

Для зниження витрат на прес-тури можна залучити таких партнерів, як авіакомпанії, які можуть взяти на себе частину витрат або забезпечити квитки, готелі з безкоштовним проживанням. При чому в публікаціях обов'язково повинні бути згадані всі бренди-учасники спільного прес-тура.

Тест-драйв також можна розглядати як окремий PR-інструмент. Майже кожна світова автомобільна компанія має в розпорядженні прес-парк автомобілів, які перебувають у вільному розпорядженні журналістів

і знаменитостей. Вони можуть будь-коли взяти ту чи іншу модель автомобіля на тестування як на декілька днів, так і на більш тривалий період.

Для того, щоб скористатися таким інструментом PR як бренд-амбасадор, необхідно представнику шоу-бізнесу, політичної або економічної еліти, який в повній мірі відповідає іміджу марки і розділяє основні цінності компанії запропонувати автомобіль (бажано преміум-класу) на тривалий тест-драйв з умовою з'явитися на ньому на світських заходах.

Досить поширеним і ефективним інструментом PR у світовій практиці є проведення курсів для журналістів-водіїв. Незважаючи на те що журналісти, які проводять тест-драйви автомобілів, є справжніми професіоналами, кожному з них цікаво навчитися особливим технікам водіння. До того ж, в рамках таких курсів у компанії з'являється можливість продемонструвати весь потенціал автомобіля, розповісти про історію моделі чи марки. Автошколи мають компанії-виробники багатьох автомобільних брендів, серед яких Audi, Mitsubishi, Land Rover і Mazda.

Для компаній-автовиробників участь у спортивних змаганнях (кільцевих гонках, класичних ралі, позашляхових змаганнях) є можливість створити додаткові інформаційні приводи для публікацій.

Спонсоринг як інструмент PR у різних сферах використовується переважно для підтримки корпоративних брендів виробників автомобілів. Наприклад, спонсорами трансляції ігор футбольного чемпіонату «Євро 2012» були бренди автомобільних компаній Hyundai Motors і Kia Motors, що безперечно закріпились у свідомості широкого кола футбольних вболівальників і вплинуло на зміцнення конкурентних позицій відповідних марок на автомобільному ринку. Аналіз показує, що порівняно із спортивною сферою автомобільні компанії значно менше спонсорських коштів виділяють на сферу культури і особливо на соціальну сферу.

Таким чином, підвищення ефективності PR-активності можна забезпечити шляхом досягнення максимальної кількості публікацій про компанію автомобільного ринку з паралельною націленістю на формування сприятливих відносин зі ЗМІ та громадськістю відповідно.

Література

1. Омельченко А. В. Визначення основних напрямків розвитку автомобільного транспорту на довгострокову перспективу / А. В. Омельченко // Вісник Національного транспортного університету. — 2008. — № 17, Ч. 1. — С. 71–73.
2. Стернюк О. Б. Особливості асортиментної політики автомобілебудівного підприємства в умовах кризи / О. Б. Стернюк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Проблеми економіки та управління. — 2009. — № 640. — С. 400–406.

Чередниченко О.В.

студент спеціальності «маркетинг»

Зимбалецька Ю.В.

*к.е.н., доцент кафедри економічної кібернетики та маркетингу
Київський національний університет технологій та дизайну*

ЕФЕКТИВНИЙ МЕРЧЕНДАЙЗИНГ РОЗДРІБНОЇ ТОРГОВОЇ ТОЧКИ

Мерчандайзинг як захід збільшення попиту на товар підприємства характеризується відносно низькою ціною та достатньою ефективністю. Правильно використані інструменти мерчандайзингу дозволяють донести до споживача великий обсяг інформації про товар. За результатами досліджень покупці залишають на 13% більші суми грошей в тих торгових точках, де грамотно використані інструменти мерчандайзингу [1].

У торговій точці заздалегідь проектується максимально ефективний напрям руху потоку покупців від входу, уздовж торгового устаткування до розрахунково-касового відділу (рис. 1). Зменшення обсягів продажу товарів на шляху руху покупця від входу до розрахунково-касового відділу пояснюється тим, що на початку візок/кошик покупця ще відносно порожній і зручний в користуванні. Також бажання здійснити незаплановану покупку є сильнішим на початку руху покупця по торговій точці, оскільки сума грошей, призначена для здійснення покупки, ще не використана.

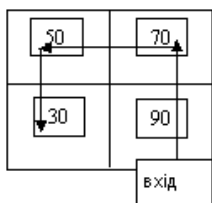

Рис. 1. Відсоток покупок, який припадає на кожен квадрат руху покупця у торговій точці

Приблизно 60% площі торговельної точки необхідно залишати для руху покупців (вимоги правил техніки безпеки, забезпечення вільного руху покупця уздовж торгового устаткування – полиць, холодильників, стежків тощо), щоб покупці почували себе комфортно і не мали бажання піти до конкурентної торговельної точки.

Однак, розташування торгового устаткування у суворому геометричному порядку або занадто широкі проходи між секціями призводять до того, що покупці не встигають помітити і захотіти купити товар. У зв'язку з цим, необхідно домогтися уповільнення швидкості руху покупців у торговій точці. Для цього потрібно не зменшувати прохід, а звузити його в середині або на перетинах з іншими, використовуючи, наприклад, дисплей, декоративну колону, стійку з плакатом. Також ефективним способом уповільнення руху покупця в торговій точці вважається використання музики. Повільна спокійна музика створює розслаблюючу атмосферу, спонукаючи покупців не поспішати і залишатися в торговій точці. Швидка музика характеризується протилежним ефектом – прогулянковий крок покупців пришвидшується, що, в основному, використовується в години-пік.

За результатами дослідження 80–90% покупців обходять усі місця продажу, розташовані по периметру торгового залу, лише 40–50% покупців обходять внутрішні ряди (рис. 2). При русі вздовж стелажів покупець приділяє 70% уваги стелажам, розташованих праворуч від нього, і 30% – стелажам зліва по ходу руху. Заходячи у відділ певної товарної категорії, покупці хочуть відразу знайти потрібний товар і часто беруть продукцію того виробника, який стоїть першим по ходу їх руху.

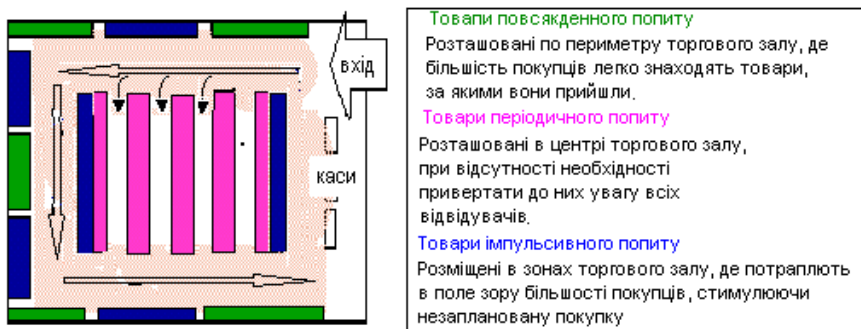

Рис. 2. Ефективне розташування товарних груп в торговому залі

Основні точки продажу м'яса, фруктів і овочів, молочної продукції, хлібобулочних виробів, свіжоморожених продуктів повинні перебувати в різних місцях периметра торгового залу, тобто між ними мають бути розташовані інші товари. У цьому випадку покупець буде змушений оглянути весь торговельний зал [2].

Найбільша купівельна активність в торговому залі спостерігається у зоні так званого «золотого трикутника», обмеженого трьома «вузлами»: вхід, відділи запланованих закупівель, розрахунково-касовий відділ.

У більшості випадків при плануванні покупки споживач чітко визначає, які товарні групи він хоче придбати, тому весь асортимент торгової точки можна розділити на три групи:

- товари повсякденного попиту, купівля яких є метою практично кожного візиту покупця;
 - товари періодичного попиту, купівля яких планується раз на декілька візитів;
 - товари імпульсного попиту, купівля яких, зазвичай, не планується.
- Так, в зоні біля кас пропонуються жувальні гумки, солодоці, напої, газети і журнали, оскільки, стоячи в черзі, покупці можуть їх роздивитися і потім купити.

На рис. 3 показано, як можна збільшити розміри «золотого трикутника». У прикладі А вхідні двері, товар повсякденного попиту (молоко) і каса розташовані дуже близько, а у прикладі Б вони — віддалені.

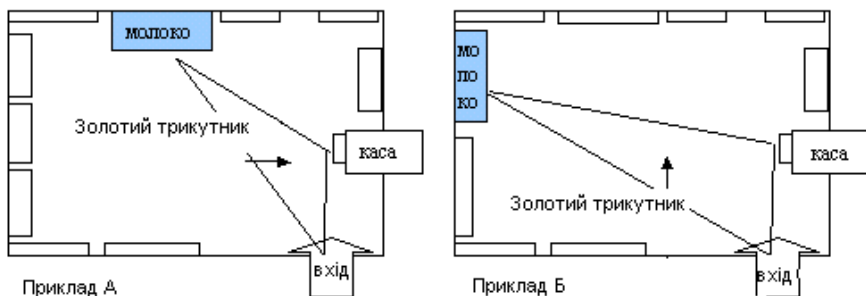

Рис. 3. Спосіб збільшення розмірів «золотого трикутника»

Розташування основних і додаткових місць продажу відіграє суттєве значення в активізації реалізації товару в торгівій точці. На основному місці продажу представлені товари всіх виробники певної товарної групи.

На полицях основного місця продажу позиції товарів повинні відображати частку на ринку: відповідно чим більші обсяги продажів, тим більше місця займає на полиці. Покупці приділяють максимальна увагу товарам, що знаходяться на рівні очей і грудей. Переміщення товару з рівня пояса до рівня грудей дозволяє збільшити обсяг продажу на 34%, переміщення з рівня пояса до рівня очей — на 78%, переміщення товару з рівня грудей до рівня очей — на 63%.

Додаткові місця продажу є ефективним інструментом підвищення обсягів продажів, оскільки дозволяють збільшити ймовірність імпульсних покупок найбільш продаваних позицій товарної групи. Додаткові місця продажу необхідно розташовувати окремо від основних і один від одного.

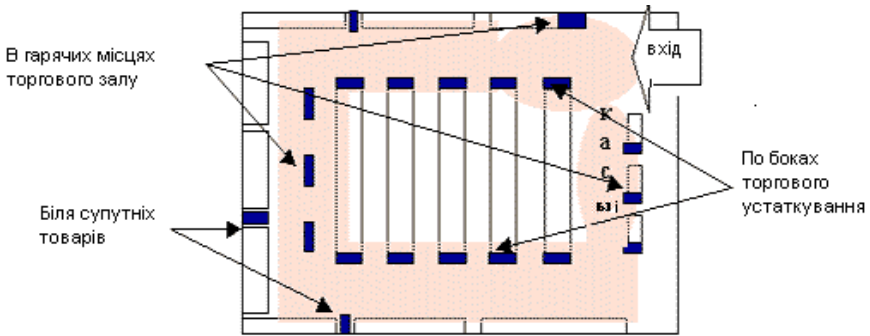

Рис. 4. Вигідне розташування додаткових місць продажу в торговому залі

Розташування товарних категорій, які гірше продаються, на додаткових місцях продажу не дозволить збільшити обсяги їх продажу. Це підтверджує приклад. Один брендовий товар продається в кількості 100 одиниць на день, а інший — в кількості 30. Встановлюється додаткове місце продажу, яке може забезпечити підвищення продажів до 10%. Це призведе до продажу 10 додаткових одиниць першого товару, і лише до продажу 3 додаткових одиниць другого. За однакової націнки на товари обох торгових марок завжди вигідніше докласти зусилля для підвищення уваги покупців до товару першої марки [1].

На додатковому місці продажу товар необхідно дублювати, а не вносити з основного місця. В іншому випадку покупці, які запланували купівлю і не знайшли товар на основному місці продажу, можуть купити товар іншої конкурентної марки або продовжать пошуки в іншій торговій точці.

Отже, більшість роздрібних торгових точок пропонує аналогічний максимально широкий асортимент товарів. В умовах загострення конкуренції ефективне формування та підтримка зв'язку зі споживачами, задоволення їхніх потреб та вподобань щодо економічності та зручності придбання товару сприяє зміцненню ринкових позицій. Таким чином, у сучасних умовах особливої актуальності набуває створення системи мерчендайзингу як ефективної технології збільшення прибутку роздрібних торгових точок.

Література

1. Божкова В. В. Мерчайдаизинг: навч. посіб. / В. В. Божкова, Т. О. Башук. — Суми: ВДТ «Університетська книга», 2007. — 125 с.
2. Ньюмен Э. Розничная торговля: организация и управление / Э. Ньюмен, П. Каллен; под ред. Ю. Каптуревского; пер. с англ. — СПб.: Питер, 2005. — 416 с.

Секція 2. БАНКІВСЬКА СПРАВА

Коваленко Дмитро Іванович

кандидат економічних наук,

*доцент кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

м. Київ, Україна

АНТИКРИЗОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Стабільна робота банківської системи — одна з головних умов розвитку економіки України. Прогнозованість, прозорість та ефективне управління банківською системою є ключовими елементами її стабільності та привабливості як для інвесторів та суб'єктів господарювання, так і для вкладників банківської системи.

Підчас розгортання на теренах нашої держави фінансово-економічної кризи, гостро постали питання неефективного антикризового регулювання, а інколи — взагалі його відсутності.

Саме тому, важливим є зосередження уваги на антикризовому регулюванні, за допомогою якого можна передбачати, вчасно розпізнавати і успішно вирішувати найскладніші проблеми.

Проблема антикризового регулювання банківської діяльності набула особливої актуальності в зв'язку з глобалізацією фінансових ринків і зростанням нестабільності в фінансово-банківській сфері.

За останні 40 років в усьому світі банківські кризи траплялися більше 120 разів, що явно свідчить про зростаючу інтенсивність кризових явищ у банківській сфері.

Світова фінансово-економічна криза 2007–2010 рр. дала новий імпульс для досліджень в області банківського регулювання і формування розуміння сутності антикризового регулювання як діяльності, спрямованої не тільки на подолання кризи, а й постійно діючої системи заходів щодо його запобігання й мінімізації негативних наслідків.

На сьогоднішній день банківська система України знаходиться в стані рецесії, причиною чого стали не тільки наслідки світової фінансово-економічної кризи, але і велика кількість інших внутрішніх факторів, які ще більше поглиблюють цей стан.

Внутрішні шоки, головним чином військовий конфлікт на сході та анексія Автономної Республіки Крим, спад реального сектору економіки, відтік інвестицій, девальвація національної валюти, зростання державного боргу, триваюча політична та економічна нестабільність негативно вплинули на розвиток економіки України, знизивши довіру споживачів фінансових послуг до банківського сектору, та розбалансували фінансові ринки.

Скорочення економічної активності, торговельні дисбаланси спричинили девальвацію та прискорення інфляції в Україні до 43% річних в 2015 р. Ці події призвели до погіршення якості кредитних портфелів банківської системи, що зумовило необхідність очищення банківської системи, що почалося у 2014 році.

Сучасна системна криза в Україні, різке погіршення фінансово-економічних, соціально-політичних умов розвитку створюють безпрецедентні загрози для функціонування банківської системи.

Головними проблемами банківської системи України упродовж останніх трьох років є згортання кредитування, суттєве погіршення якості кредитних портфелів, скорочення власного капіталу та збиткова діяльність.

Банківська система України протягом останніх двох років перебуває в стані активної структурної трансформації, кількість банків зменшилась до 120 (кількість банків які мали ліцензію на кінець 2014р – 160), збитки банківської системи в 2015 р. становили майже 58 млрд грн.(52,9 млрд в 2014р), капітал скорочено на 24,05 млрд грн. (або на 16% в порівнянні з 2014 р.), з банківських рахунків вилучено коштів фізичних осіб за 2015 рік 43 млрд грн., (або 10,38% в порівнянні з 2014 р.) [1].

За таких умов банківська система не спроможна забезпечувати фінансування реального сектору та сприяти економічній активності суб'єктів господарювання, а навпаки, потребує реактивних антикризових заходів регулювання в цілях недопущення загальноекономічного колапсу в країні.

Антикризове регулювання є надзвичайно важливим саме зараз, під час економічних реформ які анонсує уряд, тому елементи антикризового регулювання повинні бути впроваджені як на рівні НБУ, так і на рівні комерційних банків України.

На рівні менеджменту банківських установ антикризове регулювання повинно включати:

- розробку стратегій, що дозволяють досягати конкурентних переваг на ринку з урахуванням ризиків (такі стратегії у першу чергу повинні орієнтуватися на клієнта);
- формування антикризової команди менеджерів і реалізація програми виходу з кризи;
- проведення заходів, направлених на залучення фінансових ресурсів в організацію і реструктуризація кредиторської заборгованості;

- своєчасне рішення конфліктів і вибір оптимальної кадрової політики;
- створення системи прогнозування та попередження кризових явищ [2].

На рівні державного регулювання методи банківського антикризового регулювання мають бути направлені на:

- впорядкування та оновлення нормативної бази;
- перегляд монетарної та фінансової політики НБУ, основна мета якої поступове зниження інфляції в Україні до рівнів, сумісних із ціновою стабільністю (5% +/- 1 п.п.);
- введення тимчасової адміністрації в проблемних, нестійких та неплатоспроможних банках, удосконалення процедури виведення неплатоспроможних банків з ринку та фінансування ФГВФ задля забезпечення виплат відшкодувань вкладникам;
- фінансове оздоровлення банків через введення механізмів оперативного підтримання ліквідності банків, які мають вплив депозитів фізичних осіб, шляхом проведення НБУ позачергових тендерів та надання банкам кредитів для збереження їх ліквідності строком до 1–2 років;
- сприяння з реорганізації найбільш економічно нестійких банків;
- розробка та впровадження системи депозитного страхування за прикладом досвіду США (особливістю діяльності Федеральної корпорації зі страхування депозитів (ФКСД) та Федеральної корпорації зі страхування депозитів позиково-ощадних організацій (ФРС) в США є те, що ці організації виконують функції як зі страхування депозитів, так й наглядові та регулятивні повноваження щодо контролю за платоспроможністю депозитних установ та здійснюють страхування внесків не тільки приватних а й юридичних осіб, державних і недержавних організацій.).

Опрацювання нормативно-законодавчої бази 2014–2015 рр. дозволило визначити заходи щодо антикризового регулювання банківської системи України, що нині застосовуються Урядом та НБУ: 1) недопущення масового вилучення банківських вкладів та паніки [3]; 2) протидія інфляції, стабілізація ситуації на валютному ринку [9,10]; 3) підтримка ліквідності банківської системи [4,5]; 4) стимулювання капіталізації банків [6]; 5) виведення проблемних та неплатоспроможних банків з ринку [7]; 6) посилення відповідальності акціонерів та керівництва банків [8].

Вирішення зазначених проблем визначає головну мету – проведення структурних змін у банківській системі України, яка полягає у створенні передумов для підвищення ролі вітчизняної банківської системи у сталому економічному зростанні України на базі забезпечення стабільності цін, системної стійкості банківської системи, адекватних потребам

економіки обсягів та глибини банківського посередництва, підвищення якості та зниження ризиків банківських послуг, високого рівня захисту прав споживачів і фінансових посередників.

Ураховуючи дворівневу структуру банківської системи України, очевидним є те, що високу ефективність антикризового регулювання можна досягнути лише шляхом проведення комплексних реформ на обох її рівнях:

- у Національному банку України, зміцнивши тим самим його спроможність до створення відповідних монетарних умов для сталого економічного зростання та посилення регуляторного впливу на зміцнення стійкості банківської системи країни, зростання її кредитного та інвестиційного потенціалу;
- у банківській системі України – з метою забезпечення передумов ефективного розвитку банківського сектору на засадах високої довіри і дотримання інтересів держави, банків та споживачів фінансових послуг.

Порівняно із складною ситуацією минулого 2014 року та початку 2015 року на сьогодні визначаються позитивні зміни умов функціонування українських банків, уповільнення відпливу валютних коштів, невеликий приріст депозитів в національній валюті, наявність надлишкової ліквідності та зростання розміру статутного капіталу платоспроможних банків, завершення процесу виведення неплатоспроможних банків з ринку, поточна стабілізація на валютному ринку та поступове поліпшення інфляційної динаміки.

Проте, зважаючи на комплексний характер кризи в країні, необхідно створити передумови для довгострокового сталого розвитку банківського сектору – забезпечення стійкості та надійності банківського сектору в довгостроковій перспективі, наближення стандартів регулювання платоспроможності та ліквідності банків до рекомендацій Базельського комітету, створення додаткових гарантій фінансової надійності банків на випадок економічної рецесії, підвищення надійності системно важливих банків та інституційної спроможності регуляторів.

Для реалізації програми реформ антикризового регулювання НБУ пропонується здійснити заходи з:

- посилення ролі облікової ставки, як базової ставки монетарної політики;
- відновлення золотовалютних резервів, що буде запорукою посилення стабілізаційного потенціалу Національного банку;
- дотримання режиму гнучкого валютного курсу, що буде важливим інструментом згладжування зовнішньоекономічних шоків;
- завершити перехід до режиму інфляційного таргетування та зниження темпів інфляції до 5% на рік (з відхиленням $\pm 1\%$);
- розроблення принципів та інструментарію реагування на кризові ситуації.

Література

1. Дані фінансової звітності банків України за станом на 1.12.2015 [Електронний ресурс] / Офіційне Інтернет – представництво Національного банку України. – 2015. – Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798
2. П. М. Чуб, Антикризове управління у банківській діяльності, «КНЕУ імені Вадима Гетьмана» Фінанси, облік і аудит. 2012. – № 20.
3. Офіційний інтернет-сайт Фонду гарантування вкладів фізичних осіб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fg.gov.ua>.
4. Постанова Правління Національного банку України № 48 від 06.02.2014 «Про механізм оперативного підтримання ліквідності банків» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0048500-14>.
5. Постанова Правління Національного банку України № 91 від 24.02.2014 «Про затвердження Положення про надання Національним банком України кредитів банкам України для збереження їх ліквідності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0323->
6. Кабмін схвалив випуск ОВДП на 20 млрд грн. для Фонду гарантування вкладів [Електронний ресурс] // Інформаційне агентство Інтерфакс – Україна. – 2015. – 6 квітня. – Режим доступу: <http://ua.interfax.com.ua/news/political/259092>.
7. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку» 2015 р. від 16.07.2015 № 629-VIII: за станом на 1 вересня [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/629-19>.
8. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних з банком осіб» 2015 р. від 2 березня 2015 року № 218-VIII: за станом на 1 вересня [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/218-19>.
9. Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік / Рішення Ради Національного банку України від 11 вересня 2014 р. № 28 (в редакції рішення Ради від 23 квітня 2015 р. № 6) – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=10465306>
10. Постанова, Національний банк, Пропозиції від 18.08.2015 № 541 «Про Основні засади грошово-кредитної політики на 2016–2020 роки» – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0541500-15>

Секція 3. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ, УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК І АУДИТ

Сперкач В. О.

*Студентка кафедри обліку і аудиту
Київський Національний Університет Технологій та Дизайну
М. Київ, Україна*

АУДИТ РОЗРАХУНКІВ ЗА КРЕДИТАМИ І ПОЗИКАМИ

1. Мета, завдання та джерела аудиту

Аудиторська діяльність — це безпосередня самостійна, систематична, на власний ризик підприємницька діяльність щодо надання аудиторських послуг із метою отримання прибутку, яка здійснюється фізичними та юридичними особами, зареєстрованими як суб'єкти підприємницької діяльності у порядку, встановленому законодавством.

Перед безпосереднім проведенням аудиту необоротних активів аудиторю необхідно ознайомитися з обліковою політикою підприємства у частині організації обліку необоротних активів за період, що підлягає перевірці, її змінами порівняно з попереднім. Така інформація дасть змогу аудиторю на початку перевірки мати загальне уявлення про організацію обліку необоротних активів на підприємстві та визначити ті аспекти, що потребують особливої уваги.

2. Аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками.

У процесі господарської діяльності підприємства вступають у різні розрахункові відносини з постачальниками та підрядниками. Підприємства здійснюють різні розрахунки як безготівкового порядку, так і з використанням готівкових коштів, векселів, товарообмінних операцій. Щоб уникнути порушень і зловживань під час здійснення розрахункових операцій, потрібно проводити постійний контроль за їх проведенням та відображенням у бухгалтерському обліку. Метою аудиту розрахунків є встановлення правильності ведення розрахунків з постачальниками за отримані товарно-матеріальні засоби, послуги, підтвердження законності виникнення дебіторської і кредиторської заборгованості, її достовірності і реальності погашення на підставі показників фінансової звітності відповідно до чинного законодавства.

3. Аудит кредитних операцій

Розрахунково-кредитні операції здійснюються переважно через банк, що систематично контролює правильність розрахунків і дотримання розрахункової дисципліни.

Мета аудиту кредитних операцій — встановити дотримання законодавства щодо використання та погашення кредиту банку, правильність відображення кредитних операцій у бухгалтерському обліку.

Завданням кредитних операцій є перевірка:

- дотримання нормативно-правового регулювання розрахунково-кредитних операцій, які забезпечують функціонування підприємств в умовах ринку;
- своєчасності розрахунків із бюджетом, перерахування заборгованості кредиторам та стягнення належних сум із дебіторів;
- додержання умов договорів з різними контрагентами; перевірка фактів погашення боргів підприємством або не сплачених йому сум;
- стану обліку розрахунків, вірогідності облікових та звітних даних про наявність і зміни сум дебіторської і кредиторської заборгованості.

Під час аудиту кредитних операцій необхідно отримати підтвердження банків за всіма рахунками, кредитні договори та додатки до них. Зокрема, вивчаючи кредитний договір, аудитор з'ясовує ціль кредиту, умови отримання і погашення кредиту, ставки відсотків за кредит, їх підвищення та зниження; склад і розмір майна, що виконує роль застави; джерела погашення кредиту, термін кредитування, інші умови кредитування та взаємовідносини підприємства з банком.

При наявності простроченої заборгованості необхідно, перш за все, з'ясувати причини її виникнення, а потім знайти шляхи для її погашення.

Крім кредитів банків організації використовують інші можливості залучення позикових коштів шляхом отримання кредитів від позикодавців — не банків (позик), реалізації (випуску) цінних паперів (облігацій), видачі фінансових *векселів*. Однак позики організації у вигляді фінансових векселів можливі тільки для обмеженого кола інвесторів.

Методика проведення аудиту операцій за позиками в основному не відрізняється від перевірок операцій за кредитами. Аудитор повинен переконатися в правильності складання та укладання договору позики. У порівнянні з кредитним договором він має спрощене оформлення.

В даний час в центрі уваги банківського аудиту виявляється більше широке коло завдань, що передбачає глибокий аналіз усіх напрямків банківської діяльності, від яких залежить загальна ефективність функціонування кредитної організації, її ліквідність і фінансова стійкість. В першу чергу, це стосується кредитних операцій, які можуть виступати в одних

випадках при високому рівні організації кредитної роботи як основне джерело стабільної банківської прибутку, а в інших — при відсутності адекватного контролю за рівнем кредитного ризику як основний чинник дестабілізації фінансового стану банку. У зв'язку з цим, аудит кредитних операцій комерційного банку можна віднести до найбільш складним і відповідальним ділянок банківського аудиту.

Література

1. Закон України «Про аудиторську діяльність» від 22.04.93 р., зі змінами і доповненнями.
2. Кулаковська Л.П, Організація і методика аудиту. — Київ, 2012. — 545 с.
3. Організація і методика аудиту сільськогосподарських підприємств, 2003.
4. В. В. Скобарь. АУДИТ (Підручник для вузів), 2005. — 432 с.

Клим Н. М.

К.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,

Бондаренко О. В.

К.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту,

Національний лісотехнічний університет України

М. Львів, Україна

ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЗАСОБІВ І МЕТОДІВ КОНТРОЛЮ В УМОВАХ КІСП

Застосування підприємствами інформаційних систем обліку, що забезпечують комп'ютерну обробку переважної більшості господарських операцій та передачу звітних даних, спонукає аудиторські фірми та контрольно-ревізійні органи застосовувати спеціальні заходи і методи ефективного контролю у процесі здійснення перевірок, ревізій та аудиту з метою виявлення і усунення як ненавмисних, так і спеціально скоєних помилок. Ймовірність помилок контролю в умовах застосування комп'ютерів через неупередженість контролю і точність розрахунків з однієї сторони зменшується. Проте, більшого поширення набувають помилки у результатів збою бухгалтерської програми, механічні помилки при введенні даних до бухгалтерської програми, введення фальсифікованих документів тощо.

Комп'ютерна обробка даних впливає на процес вивчення аудитором системи обліку, внутрішнього контролю та залежить від безпеки та надійності комп'ютерних облікових систем. В умовах застосування КІС змінюються основні принципи аудиту, засоби і методи контролю. Аудитор перевіряє низку суто технічних питань, які не мають прямого відношення до бухгалтерського обліку, але безпосередньо впливають на оцінку аудитором ризику бухгалтерського обліку та системи контролю. Стандарти і процедури, яких необхідно дотримуватись при проведенні аудиту в умовах КІСП визначені як міжнародними, так і національними нормативами. Так, МНА № 401 «Аудит в умовах комп'ютерних інформаційних систем» застосовується при проведенні аудиту в умовах КІС, ННА 13 «Аудит в умовах електронної обробки даних» регламентує дії аудиторської організації при здійсненні аудиту в умовах КІС. Важливіми є також норми ННА № 31 «Вплив системи електронної обробки даних на оцінку систем бухгалтерського обліку і внутрішнього контролю» та ННА № 30 «Використання комп'ютерів у галузі аудиту».

Під комп'ютерним аудитом спеціалісти із загальної безпеки комп'ютерних інформаційних систем розуміють оцінку поточного стану комп'ютерної системи на відповідність деякому стандарту чи запропонованим вимогам. Для кожного підприємства важливим завданням є забезпечення надійності комп'ютерних систем, що формують базову обліково-звітну інформацію для прийняття управлінських рішень. Тому аудитором перевіряється надійність засобів внутрішнього контролю в середовищі комп'ютерної обробки даних, виявляються слабкі місця стосовно контролю системи комп'ютерного обліку. При цьому досліджують як апаратні, так і програмні засоби контролю, а також організаційні заходи перевірки цілісності даних і відсутності комп'ютерних вірусів. Засоби і методи контролю в КІСП значно відрізняються один від одного: деякі з них покликані запобігати помилкам, а призначення інших — виявляти та виправляти їх.

Поширеним є поділ засобів контролю на 2 основні групи:

1) засоби контролю прикладних програм. Це засоби контролю всередині прикладної програми, які перевіряють точність вхідних даних, обробки даних та достовірність облікових вхідних даних. Вони становлять комбінацію ручних та комп'ютерних процедур. Вони не є окремими програмними продуктами, а є частинами комп'ютерних програм, які допускають здійснення процедур контролю;

2) загальні засоби контролю. Ці засоби контролю забезпечують середовище прикладних програм та ефективну діяльність програмних процедур. Загальні засоби контролю, в свою чергу, поділяються на адміністративні засоби, які попереджають ризики того, щоб повноваження з обробки інформації не концентрувались в одних руках, дані зберігались децентралізовано і на безпечних носіях інформації; а також на засоби контролю

розробки, які передбачають обов'язкове використання стандартів і стандартних процедур (де це можливо) при творенні комп'ютерних інформаційних систем, створення засобів контролю доступу тощо [3].

Якщо взяти за основу Міжнародні стандарти аудиту, то засоби і методи контролю КІС можна узагальнити наступним чином (таблиця 1).

Інші автори при здійсненні класифікації до вбудованих засобів контролю в КІСП та КСБО відносять: засоби контролю модифікації, засоби контролю доступу, засоби контролю фізичної безпеки. Тоді як до засобів контролю прикладних програм відносять: засоби контролю доступу, засоби контролю вхідних даних (формальний і логічний контроль), засоби контролю обробки даних, засоби контролю вихідних даних. [2] Засоби контролю модифікації — процедури, розроблені, щоб запобігти або знайти некоректні зміни до комп'ютерних програм. Доступ може обмежуватися такими засобами контролю, як, наприклад, використання окремих програмних бібліотек для реальних операцій та розробки програми і використання спеціалізованих програмних бібліотек. Засоби контролю доступу — методи і процедури, розроблені для обмеження доступу до онлайн-ових термінальних пристроїв, програм і даних. Засоби контролю доступу складаються з ідентифікації і аутентифікації. Ідентифікація дозволяє впізнати користувача системи (і визначити, чи користувався він системою раніше) і включає засоби, за допомогою яких користувач надає системі інформацію про себе. Аутентифікація підтверджує, ким є користувач, а також його права в системі. [5].

Таблиця 1

Матриця засобів контролю КІС відповідно до Міжнародних стандартів аудиту [6]

	Загальні засоби контролю (generalcontrols)	Засоби контролю прикладних програм (applicationcontrols)
Засоби контролю доступу і безпеки	Адміністративні засоби контролю (обмеження фізичного доступу до комп'ютерних засобів, стандарти функціонування комп'ютерних систем, розробка заходів на випадок стихійних лих, пожеж тощо, організація відділу ІТ, організація резервного копіювання інформації)	Засоби контролю доступу (обмеження доступу на рівні паролів, іншої ідентифікації користувача тощо, архівне копіювання даних), контроль цілісності даних
Засоби контролю обробки інформації	Надійність сервісного обслуговування інформаційної системи, засобів контролю розробки і модифікації програм	Засоби контролю функціонування інформаційної системи (контроль введення, контроль обробки та контроль виведення інформації)

Такі процедури розроблені, щоб запобігти або знайти: несанкціонований доступ до онлайн-ових термінальних пристроїв, програм і даних, введення несанкціонованих операцій, несанкціоновані зміни файлів даних, використання комп'ютерних програм персоналом, якому це заборонено, використання недозволених комп'ютерних програм.

Найбільш точним методом оцінки засобів контролю, вбудованих у програмне забезпечення бухгалтерського обліку, є безпосереднє вивчення аудитором програмних алгоритмів. Це висуває вимоги для одержання спеціальних знань для проведення заходів контролю і спрощення процедур проведення аудиту в умовах КІС.

Різні можливості щодо захисту даних бухгалтерських комп'ютерних програм часто ставлять під сумнів надійність та безпеку даних. Так, у програмах «Соло для бухгалтера з комп'ютером» та «Фінанси без проблем» взагалі немає системи контролю доступу. У програмах «Парус», «1С: Бухгалтерія» така система має вигляд паролю для входу в програму. Програма «1С: Бухгалтерія» дає можливість організувати доступ до окремих ділянок обліку — до каси, розрахунку заробітної плати, складського обліку тощо — визначених осіб, котрі мають свої паролі. Це дозволяє не лише захистити підприємство від несанкціонованого знімання комерційної інформації, а й уберегти його від шахрайства персоналу, що має безпосереднє відношення до роботи бухгалтерії. Однак самі файли баз даних і в цьому разі часто бувають незахищеними. [5].

Тому проведення аудиту в умовах КІСП залежить від багатьох чинників. Це, зокрема, рівень автоматизації бухгалтерського обліку, внутрішнього контролю і аудиту; наявність методик проведення автоматизованого аудиту; ступінь доступності облікових даних; складність обробки інформації, безпеки баз даних та ін. Основними напрямками використання інформаційних технологій під час проведення аудиту є застосування окремих модулів внутрішнього аудиту, інтегрованих в автоматизовану систему управління фінансово-господарською діяльністю або спеціалізованого програмного забезпечення для проведення аудиту.

Подальший розвиток і удосконалення аудиту має враховувати досвід інших країн щодо використання стандартів 1000–1100 «Положення про міжнародну аудиторську практику»: 1001 — середовище КІС — автономні мікрокомп'ютери; 1002 — середовище КІС — інтерактивні комп'ютерні системи; 1003 — середовище КІС — системи баз даних.

При застосуванні засобів і методів контролю в умовах КІСП слід звертати увагу на значимість і складність здійснення процесів функціонування КІС та доступність даних для використання в аудиті. [7]

Значимість проявляється через трактування основних понять і показників, що містяться у фінансовій звітності та підлягають комп'ютерній обробці. Складність комп'ютерної обробки визначається за специфікою

кожної прикладної бухгалтерської програми, що використовується. Доступність даних для використання в аудиті ускладнюється часто через те, що первинні документи і деякі первинні файли, що слугують доказовим матеріалом, можуть мати короткий період часу для існування у форматі, доступному для перегляду на комп'ютері.

Застосування КІС може вплинути [7]: на процедури, яких дотримується аудитор у процесі одержання достатнього уявлення про системи бухгалтерського обліку і контролю; на аналіз властивого ризику та ризику системи контролю, за допомогою якого аудитор проводить оцінку ризику; на розробку і здійснення аудитором тестів контролю та процедур перевірки за суттю, необхідних для досягнення аудиту

Заходи і методи аудиту в умовах КІСП мають застосовуватися у відповідності з основними вимогами відповідних національних та міжнародних нормативів аудиту, враховувати міжнародну аудиторську практику і сприяти ефективному бізнесу.

Список використаної літератури

1. Кривченко М. С., Радомська Т. А. Поняття комп'ютерної інформаційної системи підприємства (КІСП): [Електронний ресурс] — режим доступу: <http://uadoc.zavantag.com/text/8824/index-1.html?page=2>.
2. Івахненко С. В. Налагодження комп'ютеризованих процедур аудиту та внутрішнього контролю): [Електронний ресурс] — режим доступу: http://libfree.com/158728453_buhgalterskiy_oblik_ta_auditnalagodzhennya_kompyuterizovanih_protsecur_auditu_kontrolyu.html.
3. Бондаренко О. В., Лебедевич С. І. Комп'ютерний аудит. — Національний лісотехнічний університет України, 2010. — 200 с.
4. Організаційні заходи контролю КІСП [Електронний ресурс] — режим доступу: http://pidruchniki.ws/15890315/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/organizatsiyni_zahodi_kontrolyu_kisp.
5. Подольский В. И., Щербакова Н. С., Комиссаров В. Л. Компьютерный аудит: Практ. пособие / Под ред. проф. В. И. Подольского. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2004. — 128 с.
6. Дракер П. Следующая информационная революция: [Електронний ресурс] — режим доступу: www.consulting.ru/main/soft/texts/m2/013_revolution.htm
7. Загальні принципи проведення аудиту в умовах функціонування автоматизованих систем: [Електронний ресурс] — режим доступу: helpiks.org/6-1812.html

Верета А. В.

*Студентка кафедри бухгалтерського обліку та аудиту
Київський Національний Університет Технологій та Дизайну
м. Київ, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ АВТОМАТИЗАЦІЇ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ

Запровадження комп'ютерних систем надає можливість не тільки забезпечити автоматизацію обліку, а й вирішити інші (організаційні, кадрові, фінансові) задачі, які постають перед підприємством в процесі його діяльності. Як показує практика ефективність обліку значно підвищується, якщо його інформація являється повною, своєчасною і динамічною, що обумовлює необхідність автоматизації облікової інформації. Тому, в системі заходів, спрямованих на підвищення ефективності діяльності підприємств обов'язковим складовим елементом є автоматизація системи бухгалтерського обліку, що надає можливість економити підприємству свій час та кошти, а головне своєчасно приймати ефективні управлінські рішення. Отже, на сучасному етапі розвитку продуктивних сил перед підприємствами, котрі прагнуть ефективно організувати свою діяльність, постає завдання вибрати програмний продукт для автоматизації обліку та управління, котрий якомога більше задовольнятиме їх вимоги.

Одну з провідних функцій в управлінні підприємством виконує сучасний бухгалтер-аналітик, що здійснює велику роботу з планування, контролю та прийняття управлінських рішень. У наш час ведення бухгалтерського обліку є малоефективним без комп'ютерної обробки даних. Така система встановлюється на тривалий термін, і, найголовніше, від її впровадження очікується економічний ефект. Для удосконалення управління підприємством необхідно використовувати нові методи і сучасні технічні засоби побудови різних інформаційних систем. Тому вибір інформаційної технології для підприємства є відповідальною справою.

Актуальність даної теми полягає в тому, що завдяки високому рівню комп'ютерної грамотності фахівців у галузі економіки та бухгалтерського обліку є можливість створення програмних додатків високої якості з потрібним набором функцій.

Механізація бухгалтерського обліку сприяє зменшенню трудомісткості обліку, але не дозволяє повною мірою зробити його оперативним, скоротити терміни на інші звітності. Найбільш повно ці питання вирішуються в умовах автоматизації всього комплексу облікових робіт. Особлива увага приділяється розробці пакетів прикладних програм, що реалізують автоматизоване вирішення всіх типових завдань бухгалтерського обліку.

Бухгалтерський облік є однією з ключових ланок у діяльності будь-якої організації. Від правильності й точності ведення бухгалтерського обліку багато в чому залежить фінансове благополуччя бізнесу.

Для успішної реалізації автоматизації бухгалтерського обліку на підприємстві необхідно мати чітке уявлення про проблеми й вигоди цього процесу. На ринку інформаційних продуктів представлено велику кількість вітчизняних і закордонних автоматизованих бухгалтерських систем. Слід розглянути основні проблеми, що виникають у процесі автоматизації бухгалтерського обліку на підприємствах.

Однією з основних проблем використання автоматизованих систем бухгалтерського обліку на підприємствах є часта зміна нормативних актів, що встановлюють правила обліку, звітності та оподаткування. Для вирішення цієї проблеми варто зупинити свій вибір на інформаційних системах, що володіють більшою гнучкістю і здатних відображати зміни зовнішніх умов.

Ще одна важлива проблема — це нестача кваліфікованих кадрів. Для успішної реалізації автоматизації бухгалтерського обліку необхідна організація навчання для співробітників, які стануть користувачами програми або ж заміна їх на більш кваліфіковані кадри.

При впровадженні інформаційної системи бухгалтерського обліку на підприємстві потрібно чітко виокремити та оцінити можливі ризики, пов'язані зі створенням принципово нових умов праці облікового апарату, змінами в організаційній структурі підприємства, впровадженні комп'ютерних інформаційних технологій, створенні нових відкритих для зовнішнього середовища комунікаційних каналів передачі інформації. Для мінімізації інформаційних ризиків необхідним є забезпечення належного контролю за доступом до інформації через використання адміністративних та технічних засобів захисту. Удосконалення інформаційної системи обліку передбачає організацію контролю несанкціонованого використання інформації та попередження її фальсифікації обліковим персоналом.

Одним із найважливіших процесів сучасності є інтеграція світової економіки. Цей факт робить автоматизацію бухгалтерського обліку вимогою часу й запорукою успішного переходу на Міжнародні стандарти фінансової звітності. Без цього неможливий перехід на міжнародний ринок і залучення іноземних інвестицій. У разі якщо підприємство виходить на зовнішній ринок, необхідне досягнення відповідності організації бізнесу міжнародним стандартам. Цю проблему легко вирішують автоматизовані системи, які дозволяють за одноразового внесення первинних даних розрахувати в короткі терміни безліч показників і подати їх у різних формах звітності. Таким чином, перспективи впровадження автоматизованих інформаційних систем бухгалтерського обліку

невід'ємно пов'язані з переходом на міжнародні стандарти. У свою чергу, впровадження цих стандартів є на сьогодні економічною необхідністю. Прозорість і якість фінансової звітності є необхідною умовою розвитку окремих підприємств і економіки в цілому. Тому можна стверджувати, що перспективи автоматизації ведення бухгалтерського обліку однозначні — вони є необхідною умовою розвитку.

Отже, на сучасному етапі автоматизація бухгалтерського обліку, безумовно, є необхідністю для підприємств, незалежно від масштабів їх діяльності, і відіграє важливу роль як на підприємстві, так і в економіці в цілому, адже підвищується продуктивність праці бухгалтерів, скорочуються витрати для отримання необхідної інформації, надається більша ефективність передачі даних та їх більша точність і достовірність.

Література

1. Подуражня Ю. Місце інформвційного програмного забезпечення в системі бухгалтерського обліку. — 2009.
2. Інформаційні системи бухгалтерського обліку / Ф. Ф. Бутинець, С. В. Івахненко, Т. В. Давидюк, Т. В. Шахрайчук; за ред. проф. Ф. Ф. Бутиця. — 2-ге вид., доповн. і переробл. — Житомир: ПП «Рута», 2012. — 543 с.
3. Ісаєв Г. М. Інформаційні системи в економіці: навчальний посібник — Омега-Л, 2006.
4. Зінкевич В. Інформаційні ризики: аналіз і кількісна оцінка / В. Зінкевич, Д. Штатів // Бухгалтерія і банки. — 2007.

Фаріон А.І.

к.е.н, старший викладач кафедри обліку в державному секторі економіки та сфері послуг Тернопільського національного економічного університету м. Тернопіль, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ П(С)БО ДО МСФЗ

Процес глобалізація національного ринку з міжнародними ринками капіталу вимагає створення єдиної системи фінансового обліку та подання уніфікованої фінансової звітності. Правильне розуміння цієї необхідності є основою до створення міжнародних стандартів обліку та аудиту. Досвід європейських країн може допомогти нашій державі правильно вибрати вектор співпраці з міжнародними компаніями, оскільки фінансова звітність складена за НП(С)БО повинна бути трансформована у фінансову звітність за МСФЗ. Цей процес є переходом з однієї системи стандартів, принципів та методів обліку в іншу, тобто, в сутності, основною проблемою для підприємств є зміна облікової політики. Процес трансформації може бути здійснений поетапно або способом конверсії (одноразовий перехід). Практика поетапного процесу являє собою більш досконалу форму, оскільки є час на аналіз, перегляд, корегування та навчання. В багатьох країнах ЄС великим компаніям було дозволено складати фінансову звітність спочатку за національними положеннями з використанням національних рахунків, а потім трансформувати її згідно МСФЗ.

Повний перехід або створення іншої моделі адаптації до МСФЗ є одним із раціональних шляхів удосконалення бухгалтерського обліку, оскільки компанії, які перейшли на використання МСФЗ ведуть бухгалтерський облік за спорідненими правилами і максимально зближують подання фінансової звітності згідно міжнародних вимог. Цей процес значно збільшує ефективність підприємств, які мають намір вести підприємницьку діяльність не тільки в Україні, але й за кордоном.

Згідно Закону України від 12.05.2011 р. № 3332-VI, встановлюється, що з 1.01.2012 р. публічні акціонерні товариства, банки, страховики, а також підприємства, які проводять господарську діяльність за видами, перелік яких встановлюється Кабінетом Міністрів України, складають фінансову звітність та консолідовану фінансову звітність за міжнародними стандартами [5].

Постанова КМУ від 30.11.2011 р. № 1223 була прийнята для забезпечення приведення урядових актів у відповідність норм Закону № 3332-VI. [4]. Фінансова звітність і консолідована фінансова звітність

складаються за міжнародними стандартами фінансової звітності публічними акціонерними товариствами, банками, страховиками, починаючи з 1 січня 2012 року, а також підприємствами, які проводять господарську діяльність за такими видами:

- 1) надання фінансових послуг, крім страхування та пенсійного забезпечення (група 64 КВЕД ДК 009-2010) — починаючи з 1 січня 2013 року;
- 2) допоміжна діяльність у сферах фінансових послуг і страхування (група 66 КВЕД 009:2010) — починаючи з 1 січня 2014 року.

Основною перешкодою для ефективного переходу національної форми звітності на МСФЗ є наявність розбіжностей в положеннях обох систем, — в міжнародних стандартах існує частина положень, які не мають еквівалентів в національній системі. Крім того, діючі національні положення бухгалтерського обліку мають суттєві розбіжності із міжнародними стандартами у визнанні, оцінці та розкритті інформації щодо активів, доходів, зобов'язань та витрат, які потрібно враховувати підчас процесу трансформації. Також є суттєві відмінності у відображенні інформації у Звіті про рух грошових коштів, у формі № 1 «Баланс» і формі № 2 «Звіт про фінансові результати», несуттєві статті згортаються з іншими суттєвими; фінансові активи показують окремими рядками, що стає значною перешкодою у трактуванні фінансової звітності.

Основною відмінністю між міжнародними і національними стандартами — зосередження на деталях, а також величезна різноманітність приміток, що детально розкривають суть фінансових операцій. Варто зазначити, що МСФЗ не є загальнообов'язковими, вони, як правило, містять рекомендаційний підтекст. Також можна виділити і ряд інших перешкод: різні версії МСФЗ; прогалини в застосуванні МСФЗ; різні переклади МСФЗ; перехідні періоди [7].

Проблеми на шляху трансформації національної звітності згідно МСФЗ поділяють на три великі групи:

- 1) технічні проблеми;
- 2) організаційні проблеми;
- 3) освітні проблеми.

Серед проблемних питань одне з перших місць займає період проведення трансформації. У практиці широко розповсюдженим є підхід ведення обліку за національними П(С)БО з регулярною трансформацією на кожен дату фінансової звітності. Відповідний підхід не є прийнятним для світової практики. Компанії, що перейшли на МСФЗ як методологічну основу ведення фінансової звітності, не можуть вже використовувати інші стандарти, у т.ч. і П(С)БО [6].

Переваги складання фінансової звітності за міжнародними стандартами відіграють значну роль в економічній інтеграції кожної країни, і вони незаперечні для більшості користувачів фінансової звітності.

Імплементация МСФЗ розцінюється як підґрунття глобалізації економіки і світових господарських зв'язків. Найбільш оптимізованим варіантом трансформації бухгалтерського обліку і звітності є максимально наявна гармонізація вітчизняних П(С)БО із МСФЗ, що дозволить своєчасно здійснювати необхідні доповнення в них по мірі розвитку міжнародних стандартів.

Успішна імплементация МСФЗ можлива тільки у випадку поліпшення бізнес-клімату, а також встановлення ефективних та конструктивних партнерських відносин між інститутами, які призначенні для контролю за процесом адаптації і впровадження стандартів.

Література

1. Жолнер І. В. Фінансовий облік за міжнародними та національними стандартами: Навч. посіб. — К.: центр учбової літератури, 2012. — 368 с.
2. Касич, А. О. Проблеми впровадження МСФЗ в Україні та шляхи їх вирішення [Текст] / А. О. Касич, Я. Ю. Яковенко // Облік і фінанси = Accounting & Finance. — 2013. — № 1. — С. 22–27.
3. Корягін М. В. Проблеми трансформації фінансової звітності відповідно до вимог МСФЗ / М. В. Корягін // Вісник комерційної Львівської академії. — 2012. — № 7. — С. 414–420.
4. Постанова КМУ від 30 листопада 2011 р. N1223 «Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1223-2011-%D0%BF>
5. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні». Електронний ресурс. Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3332-17>
6. Харламова О. В. Трансформація як спосіб підготовки фінансової звітності за МСФЗ. [електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.ej.kherson.ua/journal/economic_12/161.pdf
7. Шевченко А. В. Проблеми переходу вітчизняних підприємств на міжнародні стандарти фінансової звітності. Вісник відкритої Міжнародної інтернет-конференції «МСФЗ: дослідження, наука, практика, імплементация». [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://konf.amsfo.com.ua>

Шаргало Н. В.

*Студентка кафедри обліку і аудиту
Київський Національний Університет Технологій та Дизайну
М. Київ, Україна*

ДОКУМЕНТУВАННЯ ОПЕРАЦІЙ ПО ЗАРОБІТНІЙ ПЛАТІ

Анотація. Розкрито порядок документального оформлення операцій з оплати праці, розглянуто типові форми первинної документації та визначено особливості заповнення деяких форм.

Ключові слова: заробітна плата, облік розрахунків з оплати праці, документування оплати праці, документи за виплатами працівникам.

Облік праці і заробітної плати займає одне з центральних місць у всій системі обліку на підприємстві. Заробітна плата є основним джерелом прибутків робітників фірми, підприємства. Трудові прибутки робітника визначаються його особистим трудовим внеском з урахуванням кінцевих результатів діяльності підприємства або фірми. Вони регулюються податками і максимальними розмірами не обмежуються, а мінімальна заробітна плата встановлюється законодавством і є соціальною гарантією.

Багато науковців на сьогоднішній день досліджують питання розрахунків за виплатами працівникам, проблему її організації та нормативно-правового забезпечення, документування та відображення в обліку, зокрема Л. Андрущенко, А. Батура, Ф. Бутинець, В. Вишневський, С. Голов, К. Давидова, Н. Жук, А. Загородній, Ю. Іванов, М. Карпенко, М. Огійчук, Г. Семенов, В. Сопко та ін.

Заробітна плата — це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу [1].

Нарахування оплати праці проводиться на підставі затверджених та перевічених первинних документів відповідно до діючих положень. Накопичуються показники в зведених реєстрах, які призначені для об'єднання первинних документів й отримання узагальнених показників за галузями основного виробництва, видами обслуговуючих та допоміжних виробництв, а також за економічним змістом витрат виробництва — статтями виробничих витрат.

Передумовою нарахування та обліку заробітної плати виступає первинна документація, затверджена наказом Держкомстату України «Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці» N489 від 5 грудня 2008 року (табл. 1) [2].

Типові форми первинного обліку з оплати праці

№ Форми	Назва	Призначення
№ П-1	Наказ (розпорядження) про прийняття на роботу.	Організація первинного обліку з прийняття працівників на роботу. Зазначається на яку роботу і з якого часу зараховується працівник, умови його оплати та табельний номер. На його підставі відкривається особовий рахунок.
№ П-3	Наказ (розпорядження) про надання відпустки	Застосовується при наданні відпустки. Складається у двох екземплярах, один залишається у відділі кадрів, а інший передається в бухгалтерію для нарахування відпускних.
№ П-4	Наказ (розпорядження) про припинення трудового договору (контракту)	Застосовується при звільненні працівника за статтею або за власним бажанням.
№ П-5	Табель обліку використання робочого часу	Вказується кількість відпрацьованих годин кожним працівником та здійснюють нарахування заробітної плати за фактично відпрацьований час.
№ П-6	Розрахунково-платіжна відомість працівника	Застосовується на невеликих за кількістю працівників підприємствах. Відповідно листи розрахунку заробітної плати виписуються на кожного постійно і тимчасово працюючого щомісяця окремо.
№ П-7	Розрахунково-платіжна відомість (зведена)	Застосовується для розрахунку заробітної плати всім категоріям працюючих, в одному екземплярі на підставі первинних документів у бухгалтерії і служить одночасно документом для розрахунку заробітної плати і видачі її працівникам підприємства.

Облік праці ведуть не тільки по кожному працівнику з погодинною оплатою, а і по працівникам з відрядною формою оплати. Це необхідно для розподілу заробітної плати між членами бригади згідно з кількістю відпрацьованого часу, а також для визначення показника продуктивності праці.

Під час оформлення на роботу між працівником і підприємством укладається трудовий договір. Зарахування на роботу оформляється наказом про прийняття на роботу (форма № П-1). В наказі зазначається назва структурного підрозділу, професія, посада, кваліфікація, табельний номер працівника, умови прийняття на роботу, умови роботи, розмір

окладу. На кожного працівника у відділі кадрів відкривається особова картка, в якій зазначено всі необхідні анкетні дані про працівника, а також всі зміни, що відбуваються в його роботі.

Табелі використання робочого часу, тарифні ставки й оклади є підставою для нарахування основної заробітної плати почасовим робітникам, іншим категоріям працівників.

Робітникам-відрядникам для нарахування основної заробітної плати застосовуються документи, форма яких залежить від прийнятої на підприємстві системи обліку виробітку й організації виконання самих робіт.

У промисловості використовуються такі системи обліку виробітку: інвентарний, по кінцевій операції, поопераційний.

Типова форма № П-40 і № П-41 фіксує в бригадних або індивідуальних нарядах на відрядну оплату праці при поопераційній системі обліку виробітку обсяг виконаних операцій. Незважаючи на те, що згідно з наказом № 489 ця форма (як і більшість інших форм первинного обліку) втратила чинність з 01.01.2009 р., виходячи з практичної доцільності, підприємство має право самостійно розробити необхідні документи, взявши за основу скасовані. Отже цю форму доцільно і далі використовувати.

Групування даних про нараховану заробітну плату за кожним працівником відбувається в таких типових реєстрах і документах:

- таблиць обліку робочого часу;
- накопичувальна відомість обліку використання машино-тракторного парку;
- накопичувальна відомість обліку вантажного автотранспорту;
- наряд на відрядну роботу [2].

Узагальнюючим реєстром, в якому відображується аналітичний облік розрахунків за заробітною платою (оплатою праці) з кожним працівником, є Розрахунково-платіжна відомість працівника (ф. Н П-6, затверджена наказом Державного комітету статистики від 05.12.2008р. № 489) або Книга обліку розрахунків з оплати праці [3].

Розрахунково-платіжні відомості складаються за окремими структурними підрозділами. У них записують усіх працівників підрозділу за категоріями із зазначенням прізвища, відпрацьованих днів (годин) та нарахованої основної і додаткової заробітної плати за її видами, вагітністю і пологами, суми допомоги у зв'язку з тимчасовою непрацездатністю, табельного номера, професії, посади, премії та інші нараховання відповідно до П(С)БО 26 «Виплати працівникам». В окремих графах у розділі «Утримано і виплачено» записують утримання у відповідності з чинним законодавством та інші утримання (за виконавчими листами, відшкодування витрат від браку продукції, неповернуті підзвітні суми тощо), а також видану заробітну плату (аванс). Після цього визначають залишок на кінець місяця, який належить до видачі кожному працівникові.

Можна вести Книгу обліку розрахунків з оплати праці замість розрахунково-платіжних відомостей в якій розрахунки записують у двох варіантах: як за кожний місяць окремо, так і за кілька місяців. На першому аркуші за першим варіантом після запису прізвищ працівників залишають чистими стільки аркушів, на скільки місяців розрахована Книга. У цьому разі Книгу використовують як оборотну відомість і прізвища щомісяця не переписують. За другим варіантом після запису прізвища кожного працівника залишають стільки рядків, на скільки місяців розрахована Книга. Для видачі сум, що належать працюючим, на підставі записів у книзі, складають розрахунково-платіжну відомість (зведену) за формою П-7.

На кожний первинний документ керівник підприємства затверджує графік документообігу. При врахуванні вимог Графік формується за наказом Головархіву при КМУ від 20.07.1998 р № 41. Загальна схема документообігу при нарахуванні і виплаті заробітної плати наведена на рис. 1.

Відповідно до ст. 30 Закону України «Про оплату праці» [1], при кожній виплаті заробітної плати власник або уповноважений ним орган зобов'язаний повідомити працівника про такі дані, що належать до періоду, за який здійснюється оплата праці: загальна сума заробітної плати з розшифруванням за видами виплат, розміри й підстави відрахувань із заробітної плати, сума заробітку, що належить до виплати .

Рис. 1. Схема документообігу при нарахуванні і виплаті заробітної плати

Висновок

Отже, від документації оплати праці залежить якість, правдивість, справедливність, повнота і своєчасність розрахунків з персоналом з оплати праці, а також облікові дані підприємства. Для забезпечення оперативності облікових дій і своєчасності опрацювання документів з оплати праці на підприємстві необхідно розробити і затвердити графік документообороту.

На сьогодні посилена увага за взаємовідносинами роботодавців і найманих працівників з боку держави. Зокрема з 1 липня 2015 року при прийнятті працівника на роботу потрібно надати повідомлення до Державної фіскальної служби. Також стали біль серйозно слідкувати за дотриманням вимог оформлення і наявності всієї необхідної кадрової документації. За невиконання встановлених вимог підприємствам загрожують значні штрафні санкції.

Таким чином, питання документального оформлення заробітної плати потребує значної уваги з боку всіх учасників ринку праці.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР.
2. Костюк В. Порядок виплати заробітної плати / В. Костюк // Довідник кадровика. — 2008. — № 4. — С. 18–20.
3. Наказ Держкомстату України «Про затвердження типових форм первинної облікової документації зі статистики праці» № 489 від 5 грудня 2008 року.

Секція 4. ЕКОНОМІКА ДОВКІЛЛЯ

Огородник М.М.

*К.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Національний лісотехнічний університет України*

Новак У.П.

*К.е.н., доцент кафедри обліку і аудиту
Національний лісотехнічний університет України
м. Львів, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

Природоохоронна діяльність, як одна з складових сталого розвитку, стає дедалі більш економічно виправданою, даючи змогу підприємствам використовувати пов'язані з нею різноманітні вигоди [1]. Підвищення ефективності діяльності підприємств з погляду екологічної безпеки можливо забезпечити шляхом запровадження екологічного аудиту.

Вітчизняні підприємства, які мають вихід на міжнародні ринки, змушені здійснювати екологічний аудит і отримувати відповідний сертифікат з екологічної безпеки виробництва і продукції. Тобто, якщо діяльність підприємства відповідає вимогам EMAS і міжнародним стандартам ISO 14000, то його продукція є конкурентноспроможною на світовому ринку. Отже, постає питання про нагальну потребу удосконалення організаційно-економічного механізму реалізації екологічного аудиту в Україні.

Організаційно-економічний механізм реалізації екологічного аудиту, на наш погляд, — це комплекс заходів, які створюють передумови і стимули для реалізації екологічного аудиту відповідно до цілей і завдань сталого розвитку. Визначаючи сутність і методичні принципи його формування, необхідно враховувати особливості, які вирізняють розвиток екологічного аудиту у загальних закономірностях вітчизняної економіки, обумовлені високим антропогенним навантаженням на навколишнє природне середовище, неузгодженістю вітчизняного природоохоронного законодавства з міжнародним, недостатню поінформованість керівників підприємств та громадян України загалом про стан навколишнього природного середовища та необхідності застосування інструментів його захисту, недостатню популяризацію стандартів серії ISO 14000.

Організаційно-економічний механізм реалізації екологічного аудиту ґрунтується на поєднанні чотирьох складових, які є взаємопов'язаними і взаємозалежними:

- 1) законодавчо-нормативне забезпечення;
- 2) інституційне забезпечення;
- 3) інструменти стимулювання екологічного аудиту;
- 4) громадське регулювання.

До законодавчо-нормативного забезпечення відносимо:

- гармонізацію вітчизняного законодавства з міжнародним;
- виконання міжнародних конвенцій та угод щодо охорони навколишнього природного середовища;
- стимулювання механізмів впровадження стандартів ISO 14000 з використанням національних процедур екологічного аудиту;
- спрощення реєстраційних та сертифікаційних процедур.

Інституційне забезпечення включає:

- розвиток законодавчо-нормативних ініціатив шляхом впровадження відповідних механізмів;
- формування мережі підприємницьких структур у сфері екоаудиту;
- поширення пропаганди передового досвіду екологічного аудиту;
- створення інформаційних банків даних з питань екологічного аудиту;
- упровадження навчальних програм з екоаудиту з метою поширення цих процедур на рівні галузі;
- активізацію підготовки фахівців згідно з міжнародними вимогами;
- розвиток НДР.

Інструментами стимулювання екоаудиту, на нашу думку, є:

- удосконалення системи надання довго- та короткотермінових кредитів на пільгових умовах;
- пільгове оподаткування з метою стимулювання процедури екологічного аудиту;
- активізація процесу індексації ставок зборів за забруднення навколишнього природного середовища;
- збільшення величини штрафів за порушення природоохоронного законодавства.

Громадське регулювання охоплює:

- формування громадської думки шляхом впровадження безперервної екологічної освіти та просвітницької роботи;
- участь громадськості та недержавних громадських організацій у стимулюванні впровадження систем екологічного менеджменту;
- зміна філософських цінностей життя суспільства, в основі яких лежить соціально-екологічно-економічна цілісність середовища існування.

Кожна зі складових організаційно-економічного механізму реалізації екоаудиту має свою мету. Так, основною метою законодавчо-нормативного забезпечення є реалізація політики держави у сфері екологічного аудиту шляхом розроблення законодавчо-нормативних актів, які регламентують умови і правила здійснення екоаудиту як інструменту захисту навколишнього природного середовища. Інституційне забезпечення має за мету удосконалення регулювання взаємодії державних органів різних рівнів і природокористувачів, формування організаційно-економічного середовища відповідно до ринкових принципів. Інструменти стимулювання екоаудиту спрямовані на заохочення суб'єктів господарювання до впровадження еколого конструктивних заходів, які визначатимуться шляхом здійснення процедур екологічного аудиту. Метою громадського регулювання є захист прав суспільства на безпечне навколишнє середовище.

Особливу увагу потрібно приділяти екологічній освіті, підвищенню культури взаємин людини з природою шляхом змістовного опрацювання екологічних програм і вироблення екологічних норм поведінки. З цього приводу ми погоджуємось з думкою фахівців [2, с. 88], що завданням екологічної освіти є «допомагати формуванню поведінки, сумісної з неруйнуванням середовища існування; розширенню діапазону практичних навичок, необхідних для розроблення і виконання ефективних рішень зі збереження довкілля; забезпеченню тіснішого зв'язку між процесами освіти і реальним життям шляхом міждисциплінарного підходу».

Одними з невідкладних заходів мають стати підтримання державою приватних ініціатив з освоєння екологічно чистих технологій, створення належних умов вільного доступу всіх суб'єктів господарювання до необхідної нової науково-технічної та економічної інформації про ресурсощадні технології та забезпечення стимулювання трансферу екологічно чистих технологій. Надзвичайно важливим є удосконалення довготермінових наукових оцінок екологізації виробництва завдяки використанню інструментів екоменеджменту та екоаудиту.

Таким чином, від збалансованої та ефективної роботи складових організаційно-економічного механізму реалізації екологічного аудиту і залежить його подальший розвиток в Україні, впровадження якого сприятиме зниженню екодеструктивного впливу виробничої діяльності суб'єктів господарювання на навколишнє середовище. Ігнорування ж сьогодні екологічних проблем, подальше відкладання їхнього радикального вирішення на майбутнє призведе до виснаження економічних і природних ресурсів і, врешті, до втрати Україною перспектив сталого розвитку. Потрібно розуміти, що потенціал країни визначається не її сьогоденними можливостями, а здатністю до відтворення і примноження цих можливостей. Тому інвестування в якісне навколишнє середовище і відновлення природних ресурсів є прибутковими з погляду майбутніх перспектив.

Література

1. Трансформація інституціонального механізму природокористування в умовах глобалізації: екологічні імперативи та системні суперечності: [Монографія] / [З. В. Герасимчук, І. М. Вахович, В. А. Голян, А. О. Олексик]. — Луцьк: Надстир'я. — 2006. — 220 с.

2. Екологічна освіта та інформування // Громадська оцінка екологічної політики в Україні: Доповідь українських громадських екологічних організацій / Упорядн. О. Пашенко. — К., 2003. — С. 87–95.

Секція 5. ЕКОНОМІКА НАЦІОНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

Залізко В. Д.

д.е.н., с.н.с.

Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

Мартиненков В. І.

аспірант

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Косован А. В.

аспірант

Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки»

ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

На сьогодні в Україні успішно функціонує 159 об'єднаних територіальних громад у майже всіх областях України (крім Харківської). Ряд вчених активно досліджували наукові проблеми у організаційно-економічній та управлінсько-правовій сферах розвитку територіальних громад (О. Батанов, О. Булавка, А. Коваленко, В. Кравченко, А. Лісовий, П. Саблук та ін. [1–4]). Однак наявні цільові орієнтири економічного та соціального розвитку об'єднаних громад майже не корелюються із затвердженою Кабінетом Міністрів України Державною стратегією регіонального розвитку на період до 2020 р.

Не зважаючи на прийнятий у першому кварталі 2015 р. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» та розроблену офіційну «Методику формування спроможних територіальних громад» на сьогодні відсутнє належне інституційне та інформаційне забезпечення новоутворених територіальних громад, які залишилися сам на сам із проблемами методологічної та просвітницької підтримки інститутів старост, а також відділів освіти, культури, охорони здоров'я та ін., які у багатьох громадах почали функціонувати поза правовим полем та неузгоджено із відповідними інституціями районного рівня.

Наявна невизначеність у стратегічних планах розвитку територіальних громад пояснює суттєві диспропорції їх утворення у різних регіонах України (табл. 1).

**Рейтинг областей України за кількістю
об'єднаних територіальних громад**

Рейтинг	Область	Кількість новоутворених територіальних громад
1	Тернопільська	26
2	Хмельницька	22
3	Дніпропетровська	15
4	Львівська	15
5	Полтавська	12
6	Чернігівська	10
7	Житомирська	9
8	Одеська	8
9	Запорізька	6
10	Волинська	5
11	Рівненська	5
12	Чернівецька	5
13	Донецька	3
14	Івано-Франківська	3
15	Черкаська	3
16	Закарпатська	2
17	Кіровоградська	2
18	Вінницька	2
19	Луганська	2
20	Київська	1
21	Миколаївська	1
22	Сумська	1
23	Херсонська	1
24	Харківська	0

Джерело: сформовано авторами на основі офіційних даних РДА та ОДА.

Зазначений у табл. 1 рейтинг є досить умовним, оскільки проведений авторами комплексний аналіз наявної офіційної документації вказує на відсутність у більшості зазначених територіальних громад стратегічних планів їх соціального та економічного розвитку. У зв'язку з цим доречно

окреслити два основні блоки стратегічних пріоритетів розвитку сільських громад шляхом узагальнення та систематизації базових положень Стратегії розвитку сільських територій у контексті зміцнення економічної безпеки України [4].

I. Економічний блок:

- максимальна диверсифікація економіки сільських територій, що сприятиме узгодженню основних напрямів розвитку сільськогосподарського та несільськогосподарського виробництва (раціоналізація структури, оптимізація темпів, обсягів тощо) з принципами сталого розвитку сільських територій, встановленню збалансованого соціального навантаження й відповідальності сільськогосподарських підприємств за розвиток сільських територій, на яких вони функціонують;
- створення передумов (зокрема, з використанням інструментів податкової та фінансової політики) для формування на сільських територіях «білої» економіки на основі сучасних інформаційних технологій та ефективної реалізації аграрного, природного потенціалу тощо;
- диференціація умов і механізмів підтримки сільськогосподарських виробників залежно від їх виду, типу, розміру, форми власності та господарювання на користь сільськогосподарських виробничих та обслуговуючих кооперативів або інших організацій, власниками (членами) яких є місцеві селяни.

II. Соціальний блок:

- розвиток сільського кадрового потенціалу шляхом стимулювання до створення державою та бізнесом достатньої кількості різнопрофільних робочих місць у сільській місцевості для висококваліфікованих співробітників з урахуванням конкурентних переваг;
- створення прозорої схеми моніторингу спроможності сільських, районних та обласних рад щодо продукування та реалізації заходів стратегії розвитку сільських територій у частині раціонального розподілу коштів, спрямованих на стимулювання розвитку зазначених територій, з метою запобігання корупційним проявам;
- повна або часткова модернізація соціальної, транспортної, комунальної та інших видів інфраструктури сільських територій з обов'язковою розробкою комплексу заходів для вирішення потреб сільського населення (особливо маломобільних груп – інвалідів, пенсіонерів, осіб похилого віку тощо), зокрема шляхом пільгового кредитування (або адресної допомоги) у напрямі забезпечення сільських населених пунктів централізованим водопостачанням, водовідведенням, організації доступу до потужних електромереж та високошвидкісного Інтернету, що дозволить не лише підвищити

рівень благоустрою та комунального обслуговування сільського населення, а й спростить доступ до системи правової, кадрової та інформаційної підтримки;

- сприяння суспільному усвідомленню важливості сільських територій і сільського населення у процесі збереження культурно-етнічної спадщини та найзначніших природних багатств України.

Висновки. Таким чином, визначені найголовніші економічні пріоритети розвитку територіальних громад є базовими стратегічними завданнями, вирішення яких можливе виключно одночасно із зазначеними блоком соціальних стратегічних пріоритетів, що дозволить зміцнити національну економіку шляхом формування дієвих інститутів місцевого самоврядування, оподаткування, права власності на землю сільськогосподарського призначення, що розглядається як основний капітал сільських територій, ефективного залучення якого сприятиме рівномірності та справедливості розподілу ресурсів з урахуванням потреб нинішніх та майбутніх поколінь сільського населення України.

Література

1. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальних громад в Україні / О. В. Батанов; за заг. ред. В. Ф. Погорілка. — К.: ВД «Ін Юре», 2003. — 511 с.
2. Адміністративно-територіальний устрій України. Шляхи реформування: монографія / В. Г. Яцуба, В. А. Яцок, О. Я. Мавішшин та ін. — К., 2007. — 366 с.
3. Булавка О. Г. Місцеві бюджети — основа розвитку сільських територіальних громад / О. Г. Булавка, Л. А. Ставнича // Економіка АПК. — 2014. — № 7 — С. 127.
4. Залізко В. Д. Стратегія соціально-економічного розвитку сільських територій у контексті зміцнення економічної безпеки України: дис. на здобуття наук. ступеня докт. екон. наук: спец. 08.00.03 «Економіка та управління національним господарством» / В. Д. Залізко; Національний університет державної податкової служби України. — К., 2015. — 508 с.

Секція 6. **ЕКОНОМІКА ПРАЦІ ТА** **УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ**

Русіна Юлія Олександрівна
*кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів та
фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

ПРАЦЯ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ЕЛЕМЕНТ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДСЬКОГО РОЗВИТКУ

Поява та формування Концепції людського розвитку в її сучасному вигляді є достатньо тривалим процесом. З кожним роком наукове співтовариство та громадянське суспільство виявляють та досліджують нові фактори, що можуть прямо або опосередковано впливати на розвиток людини.

Вагомий внесок у формування Концепції людського розвитку зробили такі зарубіжні та вітчизняні вчені, як: Т.В. Шульц, Г.С. Беккер, Дж. Мінцер, Дж. Кендрик, А. Сена тощо; Д. Богиня, Е. Лібанова, О. Грішнова, В. Мандибур, В. Куценко та ін.

Суттєвим для Концепції людського розвитку є значення розробок А. Сена, який сформував Концепцію розширення вибору. За даною Концепцією оцінка добробуту людини визначається за принципом того способу життя, що веде особистість, а не за показником ВВП на душу населення. «Дохід має трактуватися, не як кінцева мета, а як засіб розширення вибору кожної людини щодо охорони здоров'я, економічної та суспільної діяльності ... Подвійне визнання того, що люди можуть жити набагато краще та робити для цього як можна більше, розглядається як два центральних тезиса Концепції людського розвитку» [1].

Концепція людського розвитку стала основою для щорічних Доповідей про світовий людський розвиток, які відбуваються під егідою Програми розвитку ООН (ПРООН). Починаючи з 1990 року і до 2015 року на розгляд світової спільноти було представлено близько двох десятків глобальних Докладів ПРООН та більше 700 національних Докладів про людський розвиток [2, с. 13].

Концепція людського розвитку на перший план висуває людське життя, підкреслюючи, що основною метою розвитку людини є не тільки «зростання доходів, але й максимальне розширення діапазону вибору

шляхом зміцнення прав та свобод людини, її потенціалу та можливостей для довгого, здорового і творчого життя» [2, с. 11].

Для можливості статистичного прорахунку у змінах людського розвитку та визначення рейтингу країн за рівнем людського розвитку, Концепція доповнена оціночним показником – Індексом людського розвитку (ІЛР), який обраховується за наступними критеріями:

- тривалість життя та здоров'я, що вимірюються очікуваною тривалістю життя при народженні;
- здатність до навчання, що вимірюється середньою тривалістю навчання та очікуваною тривалістю навчання;
- здатність людини досягнути гідного рівня життя, що вимірюється валовим національним доходом на душу населення.

З 2010 року у Доповіді про світовий людський розвиток «Реальне багатство народів: шляхи до розвитку людини» ІЛР був скоригований таким чином, щоб більш детально відображати реалії людського розвитку в більшості країн, враховуючи при цьому статистичні дані та показники, які у 1990 році були відсутні. Якщо раніше при розрахунку ІЛР використовували показник валового національного продукту (ВНП) на душу населення, то з 2010 року замість ВНП був введений показник валового національного доходу на душу населення, який виражається у доларах США. Також була скасована верхня межа доходу у 40000 доларів, що дозволяє більш реально відобразити рівні доходів громадян [3].

Також суттєвим коригуванням є те, що з 2010 року ІЛР відстежує зміни, які відбуваються в країнах за 5 років. Раніше рейтинг ІЛР складався на основі змін, які відбувалися за 1 рік. Тепер період, який береться до розрахунку – 5 років. Всі країни у рейтингу класифікуються за 4 рівнями:

1. Країни з дуже високим рівнем ІЛР.
2. Країни з високим рівнем ІЛР.
3. Країни з середнім рівнем ІЛР.
4. Країни з низьким рівнем ІЛР.

Максимальним значенням Індексу людського розвитку є 1.

Крім того, варто зауважити, що Індекс людського розвитку коригується за таким складовими, як: рівень нерівності у світі, індекс гендерного розвитку, індекс багатовимірної бідності.

До країн з дуже високим рівнем людського розвитку за Доповіддю ПРООН 2015 року належать 49 країн, серед них: Норвегія (1 місце), Австралія (2), Швейцарія (3), Данія, Нідерланди, Німеччина, Ірландія, США тощо.

На початку 90-х років ХХ ст. за Індексом людського розвитку Україна займала 45 місце, у 1995 році – 102 місце серед 172 країн, з 1997 по 1999 роки (серед 162 країн) відповідно – 91, 78 та 74 місця; у 2000 році

посіла 80 місце; у 2003 році Україна за рейтингом займала 75 місце серед 175 країн, а у 2010 році – 69 місце серед 169 країн світу, у 2013 році – 83 місце серед 187 країн і територій. У 2015 році Україна зайняла 81 місце серед 188 країн і також попала в групу країн з високим рівнем ІЛР. Україну у цій групі випереджають такі країни, як: Білорусь (50 місце), Грузія (76 місце), Азербайджан (78 місце). Знаходження України в групі держав з високим рівнем ІЛР пояснюється вагомим показником освіченості населення, якщо розглядати доходи населення та сферу охорони здоров'я, то Україна значно відстає від розвинених країн.

Зниження показників людського розвитку в Україні у майбутньому можуть стати головною перешкодою для економічного розвитку держави.

Доповідь з людського розвитку ПРООН 2015 року «Праця в ім'я людського розвитку» на перший план висуває працю, як основний фактор розвитку людини. Праця розглядається як важливий аспект життя людини, що підіймає «людський розвиток на нову висоту, якщо заходи політики сприяють розширенню можливостей виробничої, оплачуваної праці, що приносить задоволення; здатна підвищити знання, вміння та потенціал робітників, забезпечити їх права, безпеку та добробут» [2, с. 11].

За Доповіддю про людський розвиток 2015 року праця та людський розвиток синергетично взаємопов'язані: праця надає людині засоби до існування, безпеку, розширення прав і свобод жінок, участь в житті суспільства, гідність та визнання, творчість і новаторство. В наслідок чого, людський розвиток проявляється у таких категоріях, як: покращення здоров'я, удосконалення навичок та вмінь, людському капіталі, розширюється діапазон вибору, свідомості, сприятливих можливостях.

Основними пріоритетами щодо забезпечення людського розвитку через призму забезпечення гідних умов праці з боку держави повинні стати [2, с. 18]:

1. Стратегії створення сприятливих можливостей у сфері праці, які проявляються в наступних аспектах: формування національної стратегії зайнятості та використання сприятливих можливостей у сфері праці.

2. Стратегії забезпечення добробуту працюючих визначають гарантування пільг та прав робітників; розширення соціального захисту; боротьбу з нерівністю у сфері зайнятості населення.

3. Стратегії адресних дій передбачають скорочення гендерних розривів у сфері праці; просування у напрямі стійкого забезпечення зайнятості населення; здійснення ініціатив по відношенню до окремих груп населення.

4. Програма дій з боку держави: новий соціальний договір, глобальний курс та програма дій у сфері гідної праці.

В світовому співтоваристві Україна поки що знаходиться на шляху до встановлення чітких соціальних стандартів в суспільстві, які на

даному етапі розвитку держави не є тотожними до соціальних гарантій розвинених країн. Соціалізація економіки є одним з головних чинників, що обумовлює зростання значення проблеми людського розвитку. Увага дослідників, громадянського суспільства і політикуму наразі має бути спрямованою на людський розвиток, на розширення можливостей людини, на забезпечення гідних умов праці, на створення сприятливих умов щодо стійкого забезпечення зайнятості населення.

Література

1. Sen A. Development as Capability Expansion//Journal of Development Planning, 1989, № 19.
2. Доклад о человеческом развитии за 2015 год. Труд во имя человеческого развития. Программа развития ООН, Нью-Йорк, 2015 (Електрон. ресурс)/Спосіб доступу: http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr15_standalone_overview_ru.pdf – Загол. з екрану
3. Доклад о развитии человека за 2011 год. Устойчивое развитие и равенство возможностей: Лучшее будущее для всех. Программа развития ООН, Нью-Йорк, 2011(Електрон. ресурс) / Спосіб доступу: URL.: <http://www.hdr.undp.org> – Загол. з екрану.

Секція 7. ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ

Гавриленко Наталія Григорівна

студент

Київського національного університету технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Примак Микола Юрійович

студенти

Київського національного університету технологій та дизайну

м. Київ, Україна

Дудко Павло Миколайович

Науковий керівник,

асистент кафедри підприємництва та бізнесу

Київського національного університету технологій та дизайну

м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ ЯКОСТІ НАДАННЯ ПОБУТОВИХ ПОСЛУГ. ОСНОВНІ АСПЕКТИ ПРОЕКТУВАННЯ І КОНТРОЛЮ ЯКОСТІ ПОСЛУГ

Якість є основним чинником досягнення конкурентоспроможності підприємства, тому чітка планомірна і скоординована діяльність щодо управління якістю пропонованих послуг відіграє важливу роль у його розвитку і процвітанні.

Управління якістю — це скоординована діяльність, націлена на створення організаційних, технічних, економічних і соціальних умов, що гарантують належний рівень і стабільність якості послуг, які надає підприємство.

Як органічна складова загального управління виробництвом та одна з його основних функцій управління якістю охоплює такі **напрями діяльності**:

- розроблення політики підприємства щодо якості пропонованих послуг;
- визначення цілей діяльності у цьому напрямі;
- планування заходів щодо забезпечення якості послуг;
- надання послуг належної якості;
- контроль за рівнем якості послуг, які надає споживачам підприємство;
- поліпшення якості.

Оцінювання процесу надання побутових послуг передбачає перевірку якості послуг та умов обслуговування споживачів (комфортність, естетичність і ергономічність обстановки); кваліфікації персоналу; рівня оснащення підприємства, що включає наявність необхідних спеціально обладнаних виробничих приміщень, які відповідають поставленим нормам.

В оцінці рівня якості послуг можна виокремити виробничий та споживчий підходи.

Виробничий підхід до оцінки якості базується на порівнянні значень індикаторів, що відбивають рівень виконання вузлових моментів технології виробництва послуг з базовими значеннями відповідних показників, заданими проектними розробками.

Споживчий підхід до оцінки якості послуг, акцентує увага на корисному ефекті споживання послуги. Це обумовлюється такими чинниками: об'єктивним розходженням у вимогах клієнтів, обумовленими їхнім демографічним, соціально-економічним і споживчим статусом.

Успішне здійснення управління якістю на етапі надання послуг створює значні можливості для забезпечення високого рівня таких показників:

- поліпшення надання послуг і задоволення вимог споживача;
- підвищення продуктивності, ефективності та скорочення витрат;
- розширення ринку.

Для покращення якості послуг необхідно ввести у практику постійне проведення перевірки їх рівня. Такий моніторинг дасть змогу визначити та активно використовувати можливості, які сприятимуть підвищенню якості послуг до належного рівня.

Для реалізації таких оцінок керівництво має створити і забезпечити функціонування системи збирання та поширення даних з різних джерел.

Отримання даних щодо рівня якості послуг забезпечується за допомогою:

- оцінки, яку здійснює підприємство (включаючи управління якістю);
- оцінки, яку дає споживач (реакцію споживача на отриману послугу, скарги споживачів);
- перевірок якості.

Аналіз цих даних дасть змогу оцінити ступінь відповідності вимог до послуг та рівня їх надання, визначити шляхи підвищення якості послуг, а також їхню результативність і ефективність.

Заходи, націлені на підвищення якості послуг, можуть бути як короткостроковими, так і довгостроковими. Підвищення якості і містити в собі:

- визначення показників для збирання й аналізу даних і пріоритетний розгляд тих операцій, що мають найбільш несприятливий вплив на якість послуг;

- передавання результатів аналізів за зворотним зв'язком оперативному керівництву з рекомендацією щодо негайного рівня якості послуг;
- надання вищому керівництву періодичних звітів з усіх підрозділів підприємства про можливі шляхи підвищення якості і зниження собівартості послуг.

Керівництво має спонукати й заохочувати співробітників на всіх рівнях до активної участі у розробці програм підвищення якості. З метою стимулювання персоналу, його зростання, керівництво підприємства має вживати такі **заохочувальні заходи**:

- добирати працівників на основі їхньої здатності виконувати певні види робіт відповідно до вимог, що висуваються до їхньої якості;
- використовуючи послідовні, творчі методи діяльності, створити умови для реалізації можливостей кожного співробітника, залучення його до робіт із забезпечення якості;
- заохочувати зусилля персоналу, спрямовані на підвищення якості, визнаючи заслуги і нагороджуючи за конкретні досягнення;
- періодично проводити оцінку чинників, які стимулюють співробітників до забезпечення якості послуг.

Фахівці в галузі управління якістю відзначають, що невинне удосконалення процесу управління якістю послуг може бути досягнуте, в першу чергу, за рахунок оптимізації схем їх проектування. Непрофесійно здійснене проектування послуг не дасть змоги надати їх на належному рівні. Якісне проектування послуги може значно полегшити завдання її надання і досягнення необхідного рівня якості.

Клієнти очікують, що якість послуг, які вони купують, відповідатиме або перевищуватиме певні рекламовані рівні, саме тому якість послуг має гарантувати споживачеві задоволення його запитів, їх надійність і оптимізацію витрат на їх надання. Сукупність усіх чинників – від планування послуги, її розробки і до реалізації – враховують при розрахунку вартості послуги.

Функціональні заходи з управління витратами на якість:

- планування надання послуг (визначення обсягу цільових витрат на основі планування нових послуг і планування прибутку);
- розробка послуг;
- підготовка до надання послуг;
- постачання (оцінка планів постачання та умов закупівлі, встановлення контролю за цінами постачальників);
- надання послуг та контроль цього процесу;
- планування і зниження витрат у первинних проектах за кожним типом послуг;
- визначення обсягу витрат на нові послуги шляхом всебічної оцінки.

Мета збирання даних у процесі вартісного аналізу якості полягає у *зниженні витрат на надання послуг при збереженні їхньої якості та підвищенні питомих витрат*, що дає змогу домогтися високого рівня якості послуг.

Компанії, які працюють у сфері послуг мають пам'ятати, що конкуренція зростає з кожним днем, тому клієнт має з чого вибирати і до кого звернутися у разі незадоволення рівнем обслуговування. А залучення нового клієнта обходиться підприємству значно дорожче, ніж утримання старого. Тому слід своєчасно реагувати на зниження задоволення клієнтами від рівня якості послуг, постійно вживати заходів, які допоможуть вибудовувати довгострокові взаємини зі споживачем пропонованих послуг.

Література

1. Варакута С. А. Управління якістю. — М.: Инфра, 2008.
2. Варгина М. К. Напрями вдосконалення робіт з управління якістю в регіонах світу. // Сертифікація. — 2009.
3. К. Хаксевер, Б. Рендер, Р. С. Рассел. Управління та організація у сфері послуг. Теорія і практика. Санкт-Петербург, 2002.

Дудко П.М.

к.е.н.

*Київський національний університет технологій та дизайну
м. Київ, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Якісне оновлення вітчизняного суспільства, формування демократичного середовища вимагає реконструкції всіх його соціальних інститутів. На перший план виходить потреба реформування інституту освіти, зокрема вищої школи, відповідно до потреб суспільства і сучасних освітніх тенденцій.

Ефективний розвиток ВНЗ в умовах зростаючої конкуренції характерний для вітчизняного ринку освітніх послуг, вимагає підприємницької активності не лише організації в цілому, але і її підрозділів і навіть окремих співробітників. Для стимулювання подібної активності потрібна особлива система внутрішнього управління. У ВНЗ України впроваджується система менеджменту якості.

Якість — філософська категорія, що виражає сукупність істотних ознак і особливостей, які відрізняють один предмет або явище від інших і надають йому визначеності. Якість предмета або явища зазвичай не зводиться до окремих його властивостей. Вона пов'язана з предметом як цілим, охоплює його повністю й невіддільна від нього. Тому поняття якості пов'язане з буттям предмета. Предмет не може, залишаючись самим собою, утратити свою якість.

Якість освіти — синтетична категорія, що відображає всі компоненти й аспекти розвитку освіти як системи. Якість вищої освіти традиційно пов'язується зі змістом і формою навчального процесу. Зміст навчального процесу, як правило, базується на кваліфікації і досвіді викладачів [1].

Витримати жорстку конкурентну боротьбу на ринку послуг у сфері вищої освіти навчальні заклади України зможуть лише на основі впровадження системи менеджменту якості освіти, відповідну вимогам міжнародних стандартів ІСО серії 9000 та без участі в національних конкурсах якості і ділової досконалості на базі Європейської моделі.

Саме системи якості виявилися тим інструментом, який дозволив вищим навчальним закладам, що їх упровадили, досягти високого ступеня довіри і стійкої прихильності споживачів до їх послуг. Як свідчить світова практика, впровадження систем якості у вищих навчальних закладах дозволяє суттєво покращити та оптимізувати свою бізнесову діяльність і підвищити результативність і ефективність роботи; посилити акцент

на меті своєї діяльності і досягненні очікувань споживачів; досягти і стабільно підтримувати високу якість своїх послуг для задоволення потреб і вимог споживачів; збільшувати задоволеність споживачів; досягти впевненості, що очікуваної якості досягнуто і вона постійно підтримується; забезпечити докази для споживачів та потенційних споживачів відносно того, що ВНЗ здатний зробити для них; відкрити нові можливості або зберегти вже завойовані сегменти ринку послуг у сфері вищої освіти; отримати визнання з боку замовників через процедуру будуть пов'язані з необхідністю глибокої перебудови основ його діяльності сертифікації; брати участь у тендерах, у тому числі міжнародних, щодо надання освітніх послуг на вигідних умовах.

При цьому слід розуміти, що система якості може лише допомогти ВНЗ у досягненні згаданих очікувань і є одним із засобів для досягнення цілей, що стоять перед організацією, але сама по собі система якості не здатна привести до покращання навчального процесу або якості навчальних послуг, вона не може вирішити всіх проблем вищих навчальних закладів. Її впровадження означає лише застосування системного і систематичного підходу для досягнення бізнес-цілей ВНЗ.

Проблема якості вищої освіти є багатомірною, що охоплює всі характеристики освітньої діяльності, визначається факторами різного порядку, пов'язаними з розв'язанням проблем від окремого вищого навчального закладу до цілої держави і вимагає комплексного підходу до розв'язання та вироблення чіткого механізму моніторингу як якості освітнього простору в цілому, так і національної системи освіти, окремих навчальних закладів.

Закладені в міжнародних стандартах ISO серії 9000 принципи якості дозволяють успішно їх використовувати при розробці системи управління якістю освіти (табл. 1).

Система управління якістю є тією частиною системи менеджменту вищого навчального закладу, що спрямована на досягнення результатів відповідно до мети у сфері якості надання освітніх послуг, щоб задовольняти різноманітні потреби, очікування й вимоги особистості, суспільства й держави, а також вищих навчальних закладів, які є самостійними зацікавленими сторонами.

Проблема підвищення якості вищої освіти стає актуальною у світлі відкритості освітніх систем і тенденцій до створення єдиного освітнього простору. Основна ідея системи управління якістю вищої освіти полягає в постійному покращенні, яке можна розглядати як дію спрямовану на підвищення якості персоналу, якості підготовки (студентів, слухачів), якості інфраструктури навчально-виховних закладів та посиленні результативності і ефективності використаних для цього форм, методів і засобів.

Принципи управління якістю освіти

Принцип	Зміст	Переваги
Організація, орієнтована на споживача	Організація (навчальний заклад) залежить від своїх споживачів (студентів, слухачів) і тому повинна розуміти як сьогоденні так і майбутні потреби, виконувати їх вимоги і намагатися перевершити їх очікування	Орієнтація на споживача передбачає перебудову свідомості на точку зору іншої сторони і як наслідок підвищення престижу навчального закладу
Роль керівництва в системі управління якістю освіти	Керівники добиваються єдності цілі організації шляхом досягнення цієї цілі і внутрішнього середовища організації. Вони створюють середовище, в якому працівники повністю залучені до вирішення задач організації	Визначення цілей і планування; виділення пріоритетних цілей і задач; підвищення відповідальності керівників за результати діяльності; орієнтація і мотивація персоналу на виконання єдиних цілей і задач
Системний підхід	Залучення педагогічних працівників у функціонування системи управління якістю освіти. Працівники всіх рівнів і категорій складають основу організації: повне їх залучення в діяльність по забезпеченню якості освіти дає можливість використати здібності кожного з максимальною вигодою	Прагнення персоналу до участі в постійному покращенні діяльності організації чи закладу; підвищення відповідальності працівників за результати своєї діяльності; зростання зацікавленості персоналу в успіхах організації і своєї причетності до вирішення загальних задач
Процесний підхід.	Бажаний результат досягається ефективніше, якщо усіма ресурсами і видами діяльності керують як процесами, тобто як сукупністю послідовних дій. При цьому питання якості освіти мають бути закладені в кожний процес	Виявлення пріоритетних напрямів розвитку; прогнозування результатів діяльності; оцінювання можливості її покращення; більш ефективне використання ресурсів і оптимізація витрат на навчальну діяльність
Системний підхід до управління	Визначення, розуміння і управління системою взаємопов'язаних процесів з метою досягнення більшої результативності і ефективності організації	Встановлення взаємозв'язків між процесами системи; виявлення процесів, що найкращим чином приводять до досягнення бажаних результатів; концентрація зусиль на найбільш важливих процесах; неперервне покращення процесів шляхом моніторингу, оцінок і наступної модернізації

Продовження табл. 1

Постійне покращення	Постійне покращення є незмінною ціллю організації	Швидке реагування на появу прогресивних розробок, методів і технологій, впровадження їх у відповідності з можливостями організації; підвищення професіоналізму персоналу шляхом навчання методам і засобам постійного підвищення якості освіти
Прийняття рішень, заснованих на фактах	Ефективні рішення базуються на логічному чи інтуїтивному аналізі фактичних даних і інформації	Планування показників якості освіти; контроль планових показників; можливість здійснення корегуючих і попереджувальних дій; моніторинг стану якості освіти; можливість адаптації до змінюючих обставин; можливість інтеграції в загальну систему управління організації у вигляді окремої підсистеми

Література

1. Домбровська С. М. Державне управління вищою освітою в умовах трансформаційних змін: монографія / С. М. Домбровська. — Х.: Оберіг, 2010. — 176 с.
2. Єлісеєва О. К. Оцінка якості розвитку ринку освітніх послуг в Україні / О. К. Єлісеєва, Т. В. Тарасенко // Бізнес Інформ. — 2012. — № 5. — С. 241–245.
3. Зінченко В. О. Моніторинг якості навчального процесу у вищому навчальному закладі: монографія / В. О. Зінченко. — Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. — 360 с.

Яцук Ірина Валеріївна, Степаненко Максим Володимирович
студенти

Київського національного університету технологій та дизайну
м. Київ, Україна

Дудко Павло Миколайович

Науковий керівник,
асистент кафедри підприємництва та бізнесу
Київського національного університету технологій та дизайну
м. Київ, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ ТА МАРКЕТИНГУ В УМОВАХ СУЧАСНИХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН

Під управлінням якістю продукції (послуг) розуміють дії, що здійснюються під час її розробки, виробництва (надання) або реалізації (споживання) з метою формування, забезпечення та підтримання заданого рівня якості.

Кажучи про управління якістю неможливо не згадати про, менеджмент якості, оскільки менеджмент якості — це галузь знань, яка відповідає за управління якістю, та Вільяма Едварда Демінга, котрий є класиком цієї галузі. 14 принципів, які є його найвідомішою працею, можна назвати актуальними і на цей день:

1) постійне покращення якості продукції. Кожний рік необхідно переглядати та підвищувати діючі стандарти, вдосконалювати технологію виробництва;

2) філософія неприпустимості помилок — це означає повернення на доопрацювання всієї партії продукції, якщо у вибірці є хоча б один дефектний виріб;

3) в будові якості в продукт — забезпечення якості на всі етапах життєвого циклу;

4) оцінка постачальника не тільки з точки зору ціни. Ведеться реєстр постачальників з позначкою результатів контролю закупленої продукції;

5) зниження затрат за рахунок підвищення якості продукції;

6) постійне підвищення кваліфікації співробітників. Кожний рік проводиться навчання та переатестація робітників;

7) введення нових методів контролю, які змушують працівників працювати краще;

8) розрядка напруженості на робочому місці з метою підвищення продуктивності праці (обладнання інтер'єра, підвищення культури взаємовідносин, залучення дизайнерів та психологів);

- 9) зменшення перешкод між підрозділами підприємства;
- 10) недопустимість вимог від співробітників такої продуктивності праці, яка не може бути забезпечена наявними засобами виробництва;
- 11) застосування статистичних методів для підвищення якості виробів;
- 12) підтримка задоволення співробітників результатами своєї праці;
- 13) забезпечення можливості підвищення кваліфікації співробітників відповідно до вимог науково-технічного прогресу;
- 14) регулярне навчання з питань якості керівників вищого рівня.

Аналіз діяльності зарубіжних фірм засвідчує, що часто продукція навіть найвищого технічного рівня і якості виявляється неконкурентоспроможною. Фахівці у галузі маркетингу вважають, що ідея нової продукції має виникати не в конструкторському бюро чи науковому закладі, а у відділі маркетингу, який повинен розробляти як вимоги до якості продукції, так і методи її реалізації.

Маркетинг — це складне явище. Це і ринкова концепція управління виробництвом і збутом продукції, це і теорія та практика організації й управління виробничо-збутовою діяльністю, що включає:

- зв'язок реальних ресурсів підприємства з ринковим попитом;
- координацію діяльності всіх підрозділів для виконання загальногосподарського завдання;
- використання сучасних досягнень теорії управління, математичної статистики, програмування тощо.

На сьогодні головними внутрішніми проблемами українських підприємств є:

- підвищення якості продукції і забезпечення обслуговування після продажу;
- постійна оцінка змін, що відбуваються в галузях виробництва споживачів;
- оволодіння всіма працівниками підприємства «культурою маркетингу».

Остання проблема оцінюється як найбільш важка, а обов'язкове сприяння і безпосередня участь керівництва підприємства при її вирішенні є основною умовою успіху.

Успіх на ринку диктується концепцією життєвого циклу товару, згідно з якою кожен найбільш якісний і конкурентоспроможний товар на ринку з часом витісняється новим товаром конкурента. Життєвий цикл товару складається з п'яти стадій:

- 1) впровадження товару на ринок;
- 2) зростання продажу;
- 3) зрілість;
- 4) насичення ринку;
- 5) спад і залишення ринку.

На стадії впровадження товару на ринок особливо велике значення має якість продукції. На цьому етапі найбільше значення має реклама, стимулювання збуту, забезпечення ефективності роботи підприємств торгівлі.

Якщо на стадії зростання продажу покупець сприйняв товар, мають місце повторні покупки, то з'являються і нові покупці. Але фірма не випускає з уваги питання якості товару і на цій стадії вже виходить з новими моделями виробів, варіанти яких виникли не випадково, а на основі сегментаційного аналізу і ретельного вивчення уподобань покупця. За спостереженням маркетологів на цій стадії, як правило, товар купують «новатори» і «звичайні».

На стадії зрілості спостерігається поступова стабілізація обсягів продажу, покупки роблять в основному «консерватори». Виникає необхідність підвищення рівня конкурентоспроможності, що може бути досягнуто шляхом модифікації ринку, маркетингу або товару. Останній шлях – це завдання служб управління якістю продукції спільно з відділом маркетингу, які вирішують цю проблему або поліпшенням властивостей товару, або модернізуючи його.

Модернізація вибору може вимагати значних витрат, внесення певних змін у технологію виробництва і доцільна в тому випадку, коли конкурент не йде тим же шляхом. Тому це ще один момент управління якістю продукції, який підтверджує необхідність постійного вивчення ринку для того, щоб мати інформацію про своїх конкурентів.

Ще більш активне використання цих заходів проводиться на стадії насичення, коли рівень продажу підтримується в основному повторними покупками.

Стадія спаду вказує на те, що з погляду покупця товар застарів. Це той період, коли вже недоцільно вносити зміни в якісні характеристики товару і треба приймати рішення про зняття його з виробництва, залишення ним ринку і заміні новим товаром. Перед прийняттям такого рішення проводиться глибокий аналіз ситуації і маркетингові дослідження. Вони можуть показати, що цей товар користується попитом на іншому ринку, де його ще можна реалізувати. В окремих випадках стадія спаду може продовжуватися протягом кількох років і характеризуватися низьким, але майже постійним обсягом продажу.

Ми вважаємо, що залишатися на ринку з застарілим товаром означає підривати престиж підприємства. Крім того, робота з застарілим товаром відволікає увагу, засоби і сили від розробки нового товару, а також від тих товарів, що перебувають у стадії зрілості. У практиці багатьох підприємств спостерігається залишення ринку практично в кінці стадії зрілості, тому що вони вважають доцільнішими витрати на розробку нової продукції.

Систематичний аналіз життєвого циклу товару дозволяє прогнозувати настання окремих стадій, що дає необхідну інформацію для удосконалення стратегії і тактики маркетингу, так і для перегляду програм поліпшення якості. Але при цьому слід знати, що зробити такий прогноз дуже важко, так як і точно встановити момент переходу товару з однієї стадії життєвого циклу до іншої.

Покращення якості продукції відображається у збільшенні її сортності, додатковий прибуток створюється за рахунок підвищення ціни на продукцію вищого сорту. При покращенні якості продукції зростає собівартість, як правило, збільшується строк служби нового виробу. Економічна ефективність цього полягає в додатковому прибутку підприємства, що отримується від виробництва і реалізації продукції підвищеної якості.

Література

1. Шаповал М. І. Менеджмент якості Навчальний посібник / Київ, 2007.
2. Давидова О. Ю. Управління якістю продукції та послуг у готельно-ресторанному господарстві: навч. посібник / О. Ю. Давидова, І. М. Писаревський, Р. С. Ладиженська; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012.

Секція 8. ЕКОНОМІКА, ОРГАНІЗАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Береговых Т.В.

*к.э.н., доцент кафедры финансов, кредита и бухгалтерского учета
Тихоокеанский государственный университет
г. Хабаровск, Российская Федерация*

Лукьянова А.Ю.

*магистрант кафедры финансов, кредита и бухгалтерского учета
Тихоокеанский государственный университет
Г. Хабаровск, Российская Федерация*

НАПРАВЛЕНИЯ ОЦЕНКИ ЭФФЕКТИВНОСТИ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАЛЫХ ИННОВАЦИОННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Малые инновационные предприятия (МИП), создаваемые на базе вузов, — это, по сути, связующее звено между наукой и реальным сектором экономики страны, так как подобные предприятия реализуют наиболее рискованные инновации, способствуют переходу отечественной экономики на новый технологический уклад. Оценка эффективности деятельности малых инновационных предприятий имеет свои отличительные особенности на различных этапах функционирования этих предприятий. Направления оценки деятельности МИП на различных этапах представлены на рисунке 1.

На этапе формирования МИП на базе ВУЗа целесообразно использовать комплексный метод анализа среды организации, такой как SWOT-анализ, так как именно его характеристики позволяют применять его на указанном этапе.

М. С. Чернышенко предложена структурно-логическая схема модернизированного SWOT-анализа внешней и внутренней среды МИП на базе ВУЗа, где каждый этап основывается на данных, полученных по результатам проведения предыдущего этапа [1, с. 68–80].

На первом этапе производится отбор необходимых наборов факторов для анализа инновационного климата во внешней среде МИП и инновационного потенциала внутренней среды. На втором этапе проводится экспертная оценка каждого фактора отдельно. На третьем этапе формируется таблица первичного SWOT-анализа, которая позволяет

разделить все имеющиеся факторы на четыре группы: для внутренней среды — сильные и слабые стороны, для внешней — возможности и угрозы. На четвертом этапе производится формирование корреляционной матрицы SWOT-анализа. Таким образом, происходит формирование четырёх классических полей влияния. На пятом этапе осуществляется оценка взаимосвязи факторов. На последнем шестом этапе проводится оценка уровня влияния каждой области на создаваемое малое инновационное предприятие. Полученные на этом этапе оценки влияния определяют поле матрицы, содержащее факторы, которые оказывают наибольшее влияние на организацию.

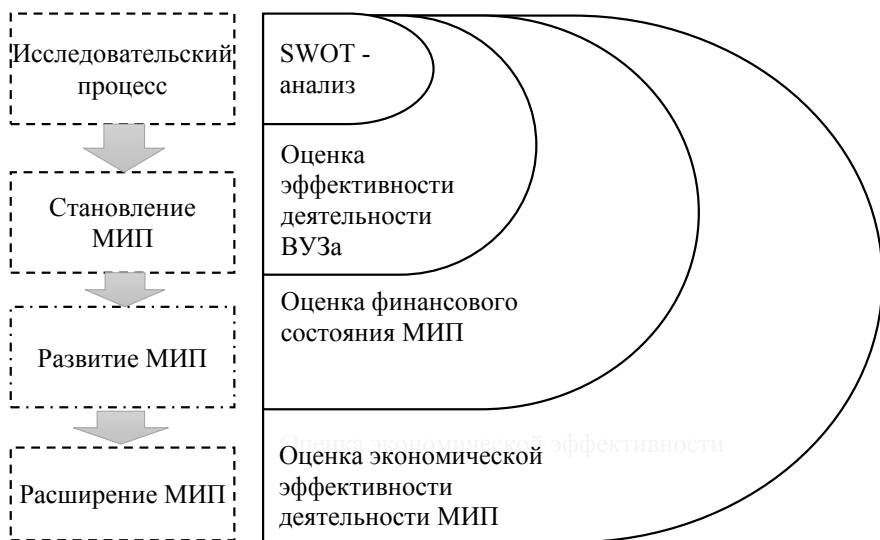

Рисунок 1. Направления оценки эффективности деятельности МИП на разных стадиях функционирования

Эффективность работы ВУЗов, имеющих малые инновационные предприятия, зависит от целого ряда параметров, таких как объем привлеченных средств, количество малых инновационных предприятий при ВУЗе, и т.п. Наиболее важные показатели деятельности ВУЗа могут быть сгруппированы следующим образом:

- организационно-финансовые факторы: количество малых инновационных предприятий; общий объем привлеченных средств; количество оборудования;
- факторы эффективности научной работы ВУЗа: количество публикаций, патентов, проведенных НИОКР, выполненных научно-технических разработок;

- факторы эффективности образовательной деятельности ВУЗа: количество защищенных диссертаций;
- факторы эффективности коммерческой деятельности ВУЗа: количество выполненных хозяйственных договоров; количество инновационных проектов, которые были внедрены;
- критерии оценки ВУЗа: количество полученных наград; рейтинг Министерства образования РФ [2, с. 63–70].

Анализ финансового состояния инновационного предприятия начинается с анализа состава и структуры активов и пассивов. Финансовое положение инновационного предприятия в части платежеспособности характеризуют коэффициенты ликвидности. Но, на наш взгляд, в отличие от крупных предприятий, показатели малого бизнеса имеют особенности. Так, значение показателей ликвидности значительно меньше, а оборачиваемости — больше, поскольку для малого предприятия характерен высокий уровень не только производительности труда, но и высокий уровень кредиторской задолженности при низком уровне дебиторской. При оценке финансовой устойчивости рассчитываемые коэффициенты показывают степень финансовой независимости от кредиторов и инвесторов. С помощью оценки деловой активности определяется эффективность текущей основной деятельности инновационного предприятия. Следует подчеркнуть, что для малых предприятий наиболее характерна высокая оборачиваемость оборотных активов, что связано с мобильностью данного бизнеса.

Также, неотъемлемой частью оценки бизнеса МИП является оценка нематериальных активов. При этом патент на изобретение, ноу-хау, товарный знак являются наиболее существенными для внедряемых технологий объектами интеллектуальной собственности. Оценка патентов на изобретение имеет свою специфику, поэтому все известные оценочные подходы — затратный, сравнительный, доходный — имеют ограничения.

Применимость методов оценки сравнительного подхода ограничена из-за того, что изобретение является новым уникальным объектом техники и сравнение его с известными рыночными аналогами не всегда корректно. Сложности существуют и при применении методов затратного подхода, т.к. стоимость патента на изобретение напрямую не связана с затратами на его разработку. Доходный подход заключается в определении размера прибыли, ассоциированной с идентифицируемыми активами, ставок капитализации (или дисконта), учитывающих степень риска, связанного с доходностью используемых патентов и срока их службы [3, с. 98–106].

На наш взгляд, в настоящее время, очень перспективным инструментом стратегического управления является сбалансированная система показателей. Система предусматривает декомпозицию эффективности

деятельности МИП в разрезе четырех проекций: финансы, клиенты, внутренние процессы, обучение и рост.

Для формирования системы показателей оценки эффективности деятельности МИП Анищенко Ю. А., Рагозина М. А. и Сафронов М. В. предлагают использовать четыре группы показателей. Первая группа показателей — показатели инновационной предприимчивости МИП. Вторая группа — показатели восприимчивости МИП к НТП. Третья группа показателей — показатели рыночной восприимчивости деятельности МИП. Четвертая группа показателей — показатели финансовой эффективности деятельности МИП. В рамках системы показателей четвертая составляющая эффективности деятельности МИП включает только показатели финансовой эффективности. Это обусловлено тем, что все другие виды эффективности уже учтены в рамках других трех составляющих системы показателей [4, с. 106–110]. Возможные показатели рассматриваемых групп представлены в таблице 1.

Таблица 1

**Показатели оценки эффективности деятельности МИП
в рамках сбалансированной системы показателей**

Группа показателей	Коэффициенты эффективности
Показатели инновационной предприимчивости МИП	Коэффициент прироста нематериальных активов
	Коэффициент инновационной активности персонала
Показатели восприимчивости МИП к НТП	Коэффициент интенсивности затрат на инновации
	Коэффициент обеспеченности нематериальными активами
	Коэффициент коммерциализации
Показатели рыночной восприимчивости деятельности МИП	Коэффициент позиционирования предприятия в глазах клиентов
	Коэффициент продаж инновационных продуктов
	Показатель времени освоения инноваций
Показатели финансовой эффективности деятельности МИП	Коэффициент рентабельности активов
	Коэффициент рентабельности инноваций

Резюмируя вышеизложенное, следует отметить, что особенности МИП обусловили ряд требований к оценке эффективности их деятельности. Согласно определению МИП, их деятельность должна быть направлена на осуществление инновационной деятельности. Таким образом,

при оценке эффективности деятельности МИП должны использоваться показатели, характеризующие степень вовлеченности предприятия в инновационную деятельность, показатели, характеризующие общую эффективность их деятельности, показатели, характеризующие результативность осуществляемых инноваций и показатели, позволяющие оценить и сопоставить скорость осуществления инноваций и оценить инновационные ожидания клиентов (партнеров) в отношении исследуемой организации.

Литература

1. Чернышенко М. С. Оценка внешней и внутренней среды малых инновационных предприятий на базе учебных организаций / М. С. Чернышенко, Д. В. Огнев // Вестник экономической интеграции. — 2013. — № 10 — С. 68–80.
2. Кириллова С. С. Прогнозирование эффективности формирования малых инновационных предприятий при научно-образовательных центрах / С. С. Кириллова // Вестник ЮРГТУ (НПИ). — 2012. — № 1. — С. 63–70.
3. Ситникова И. С. Оценка нематериальных активов как фактор продвижения инновационных региональных проектов / И. С. Ситникова, М. С. Романова // Проблемы трансформации социально-экономического пространства и территориального развития: Сборник научных трудов молодых ученых и аспирантов ИПрЭ РАН. — СПб.: ГУАП. — 2013. — 174 с.
4. Анищенко Ю. А. Методика оценки эффективности деятельности малого инновационного предприятия / Ю. А. Анищенко, М. А. Рагозина, М. В. Сафронов // Фундаментальные исследования. — 2015. — № 9 (часть 1). — С. 106–110.

Вдовенко Н.М.

*д.э.н, проф. заведующая кафедрой глобальной экономики
Национальный университет биоресурсов и
природопользования Украины*

КОНКУРЕНТНЫЕ СТРАТЕГИИ ПРЕДПРИЯТИЙ В КОНТЕКСТЕ СОГЛАШЕНИЯ ОБ АССОЦИИИ МЕЖДУ УКРАИНОЙ И ЕС

В условиях глобализации мировой экономики глобализируется и конкуренция отечественных производителей сельхозпродукции. Как правило, это конкуренция с известными, крупными агропредприятиями. На данном этапе экономического развития сложно рассчитывать на то, что найдется рынок, недоступен для мировых производителей. В таком случае проблема обеспечения конкурентоспособности сельхозпродукции требует постоянных решительных действий для решения. Происходит постепенное сближение между Украиной и ЕС на основе общих ценностей, углубление экономических и торговых отношений, в частности путем создания ЗСТ, усиление сотрудничества, в том числе и сфере рыбного хозяйства.

Потребности населения Украины в рыбе и морепродуктах традиционно удовлетворялись за счет вылова дистанционных рыбаков, вылова в Черном и Азовском морях, внутренних водоемах Украины и аквакультуры, а также за счет импорта. Дистанционное рыболовство за годы независимости снизилось. Под Государственным флагом Украины сейчас оперирует незначительное количество судов. Объемы вылова рыбы в морских водах под юрисдикцией Украины существенно уменьшились. И только аквакультура остается достаточно стабильно функционирующим подсектором рыбного хозяйства. Производство рыбы в аквакультуре за последние 10 лет оставалось достаточно стабильным. С 2012 года после принятия Закона Украины «Об аквакультуре» была введена специальная отраслевая годовая отчетность по производству продукции аквакультуры (форма № 1А-рыба). Данные собираются на уровне вида и в том числе включают категории водных объектов и используемые площади. Аквакультура остается одним из немногих секторов, демонстрирующих стабильность и имеющих потенциал увеличения объемов производства, являясь также третьим по значимости источником животного белка после выращивания скота и птицы. Кроме того, относительно трудоемкая экстенсивная и полунтенсивная аквакультура вносит значительный вклад в занятость сельского населения и населения прибрежных территорий.

Общий фонд внутренних водоемов Украины, которые используются или могут быть использованы для рыбохозяйственной деятельности, составляет до 1,5 миллиона гектаров, учитывая прибрежные участки Черного и Азовского морей. К числу важных типов водоемов следует, прежде всего, отнести более 800 тыс. га разных по площади водохранилищ (80% общей площади водохранилищ приходится на водохранилища Днепровского каскада). Более 400 тыс. га занимают естественные лиманы и озера, расположенные, преимущественно, на юге страны. Более 60 тыс. га составляет прудовой фонд специализированных рыбоводных хозяйств. По видам аквакультуры Украины можно разделить на прудовую аквакультуру, садковую аквакультуру в естественных условиях, установки замкнутого водоснабжения (УЗВ) и пастбищное рыбоводство.

Объем выращиваемой рыбы в прудах колеблется вокруг отметки 25 тыс. тонн и особых изменений в этом секторе в ближайшие годы не предвидится. Карп и дальневосточные растительноядные рыбы дают более 90 процентов от общей продукции аквакультуры. Производство добавочных видов рыб в традиционных прудах: европейский сом, щука, судак, линь, веслонос с каждым годом несколько возрастает, но суммарно не превышает 1%. Огромное значение для эффективного развития прудовой аквакультуры в Украине имели селекционные разработки в карповодстве. Производство форели в Украине в 2014 году составило 507 тонн. Осетроводство активно развивается в установках замкнутого водоснабжения, садках, бассейнах, прудах, поскольку с 2000 года в Украине введен полный запрет на промышленный вылов этих видов рыб в Азово-Черноморском бассейне и внутренних водоемах. Производство осетровых в Украине в 2014 году составило 164 тонны. В целом, рынок осетровых видов рыб имеет в Украине значительный потенциал. В последние годы активно развивается производство пищевой черной икры. Данное направление очень перспективно и уже есть ряд предприятий, которые имеют собственные ремонтно-маточные стада (преимущественно стерляди), сформированные в условиях аквакультуры. В таких условиях необходимо определение обоснованных путей повышения конкурентоспособности аквакультурных предприятий с целью их инновационного развития, позволит им усовершенствоваться и стать более инвестиционно привлекательными и, как следствие, конкурировать с иностранными. Что касается конкурентных стратегий развития предприятий аквакультуры, то, вероятно, по объемам продукции, в обозримом будущем по-прежнему будут преобладать экстенсивные хозяйства, требующие минимума энергозатрат и производящие массовую рыбу для населения с низкой платежеспособностью. Причем, вероятно, учитывая имеющиеся сложности с логистикой, не исключено строительство хозяйств с проточной аквакультурой вблизи центров потребления продукции с повышенными

потребительскими свойствами (форели, осетровых, возможно, тилапии), то есть в окрестностях мегаполисов. Карп и карповые рыбы останутся преобладающим продуктом аквакультуры, потребляемым населением страны и в силу относительной доступности при падении платежеспособного спроса. Аквакультура растительных рыб, в первую очередь толстолобиков, будет по-прежнему стабильной и затребованной как в силу цены получаемой продукции на потребительском рынке, так и в силу того, что зарыбление огромных по площади водохранилищ каскада Днепра является необходимым с целью поддержания этих водоемов в относительно стабильном экологическом состоянии. Другие интродуцированные виды (радужная форель, канальный сом веслонос), культивируются в искусственных изолированных от окружающей среды водоемах. В то же время себестоимость выращивания таких видов в интенсивных системах, с использованием вносимых комбикормов, значительно выше, чем карповых, что, при низком платежеспособном спросе, безусловно, сказывается на объемах продукции. Кроме того, условия для эффективного выращивания радужной форели ограничивают возможности размещения хозяйств аквакультуры западными и северо-западными регионами страны при том, что основное потребление продукции, которую можно отнести к деликатесной, сосредоточено в мегаполисах. При этом 100% кормов для форели импортируется, и по крайней мере еще в январе 2016 года комбикорма для аквакультуры могут облагаться существенным таможенным сбором. Как показали исследования, себестоимость отечественной радужной форели сопоставима и даже выше турецкой, что вынуждает потребителя ориентироваться на импортный продукт.

Среди лимитирующих факторов развития осетроводства можно выделить следующие: низкая покупательная способность населения, высокая цена на качественные импортируемые корма, недостаточное количество половозрелых производителей, достаточно сложная технология выращивания, получения икры и выращивания молоди. Однако, данный сектор имеет наращивание объемов производства пищевой икры, а также ближайшие перспективы ее экспорта. Однако, масштабное введение в аквакультуру судака и налима, предполагает строительство предприятий и отработку соответствующих технологий производства, что требуют значительных вложений средств, которыми действующие на рынке аквакультуры игроки не обладают. Это же касается и возможностей по производству азовского калкана и черноморского калкана (тюрко) в приморских регионах Украины. Внедрение в аквакультуру в естественных, контролируемых естественных или искусственных условиях новых для фауны Украины (тепловодных баррамунди, тилапий или пресноводной креветки) пока кажется маловероятным. Связано это

как с экосистемными рисками, так и с необходимостью строительства обеспечивающих такую аквакультуру предприятий, соответствующей инфраструктуры.

Препятствием для увеличения производства аквакультуры с целью поставок за рубеж, является несертифицированность предприятий как таких, которые могут осуществлять экспорт в ЕС. В Украине эта процедура стоит дорого, и, в отличие от ЕС, не финансируется из источников государственной помощи. Также отсутствуют органы сертификации в отношении органической аквакультуры. При этом имеющиеся природные возможности позволяют начать производство рыбы на экспорт. Таким образом, развитие предприятий с целью увеличения объемов производства конкурентоспособной продукции аквакультуры требует инвестиций.

Как видно из изложенного выше, перспективными можно считать и экстенсивное традиционное рыбоводство с дополнительными вложениями средств в сертификацию производств, и развитие хозяйств с проточными системами с элементами рециркуляции вблизи мегаполисов, а также в приморских регионах, и развитие направления экологических услуг. В то же время инвестиции во все эти направления недостаточны. Действующие на рынке аквакультуры игроки, в достаточной степени экономически слабы для вложения средств в эти направления деятельности. В государстве отсутствуют механизмы оказания помощи сфере рыбоводства. Поэтому украинские аквафермеры заинтересованы в приходе на рынок аквакультуры иностранных инвесторов для развития пресноводной аквакультуры, производящей конкурентоспособную рыбную продукцию как для внутреннего рынка, так и на экспорт в страны ЕС.

Komisarenko Ye. M.

*associate professor department of Economics
Uman National University of Horticulture*

Komisarenko N. O.

*associate professor department of Foreign languages
Uman National University of Horticulture
Uman, Ukraine*

REGULATORY POLICY ON GRAIN MARKET

The grain market in Ukraine is developing unsystematically in modern conditions, and it gives reasons to consider grain production to be risky in terms of finance and economy. The most unstable sphere is grain production which is influenced by a number of factors and it produces from 20 to 50 million tons per year. The researches also show the lack of organization and regulation of this market, insufficient coordination of legislation of Ukraine, absence of developed logistic system, poor diversification and monopolization of grain ill channels etc. All these features exist despite the fact that grain is product which forms both food security of the country and balance on the world grain market.

Therefore, the efficiency and predictability of the state regulation market is the objective prerequisite of its efficient operation. The strategic approach to the state regulation of grain market and the improvement of legislation can improve the effectiveness of the performance of all agents of this market.

It is a well-known fact that there is no uncontrolled market in the world at the present stage of the development of the society. Every country directs their efforts at elaborating measures to correct the market mechanism which could help to minimize destructive forces at the same time keeping its positive features. State regulation of the economy is the efficient compensation of negative influence of the market mechanism and prevention of negative social and economic consequences. The experience of countries with advanced economies proves that state regulation is an integral part of modern market: a country influences the process of supply and demand self-regulation in the interests of farm producers and the country as a whole.

There are such directions of state support of agricultural production as:

- pricing policy,
- taxation,
- budget support,
- credit backing,
- customs tariff regulation,
- promotion of insurance,
- government's guarantees concerning investment by foreign organizations,

- ensuring profitability of national farm producers,
- formation of equal conditions of competition with foreign producers.

Today price regulation is made mainly by administrative actions such as export restrictions for corn (embargos, quota, and licenses), profitability restriction of flour production, bread and bakery products.

In its turn, the use of administrative regulation misrepresents the situation on the corn market as it leads to the income decrease and losses of the market participants, deepening of the misbalance in income distribution, causing market failures, which again need administrative regulation. Besides, discrepant actions, and unexpected for the market participants measures do harm to the country's reputation on the world grain market. In the long-run the Ukrainian exporters will have to restore the lost positions on the world market and the state will need to renew the trust of the market participants.

The state regulation of grain market is the system of economic, financial,, legal, organizational and social measures which are undertaken by the country to provide the efficient and the stable development of the market and to provide: people with high-quality grain products at reasonable prices.

The state grain market policy is regulated by the Law of Ukraine "About Grain and the Grain Market of Ukraine". This Law is directed at creating the legal, economic and organizational conditions for competitive production and forming grain market to meet the country's needs in food, seed and feed, to increase its export potential.

The state regulation of the economy should be balanced, without replacing the market mechanism, but complementing it only within actions of the economic market laws via checked by the world practice economic and legal levers such as prices, interest rates, tariffs, taxes, credits, securities, depreciation policy, benefits, state order and contract, reserves, subsidies, state duties.

Thus, the combination of the principles of free price formation with the economic regulation by the country that is supposed to provide the price equality among grain manufacturers, inputs providers, processors, traders, sellers is an important direction of the state regulation. In the present situation grain manufacturers are in the worst condition as the production costs are growing irresistibly, the prices are low; the efficiency is reducing, so the economic interest in grain production is being lost. This means that the present regulation leads to reducing consumer prices without taking into account the needs of grain producers. The experience of the developed countries proves that the developed pricing mechanisms, should not only protect customers' interests, but ensure certain level of profitability for producers.

Taking into consideration the indisputable role of grain production in food security of the country, it is necessary to harmoniously combine free market mechanism with the state regulation which is based on economic, financial, legal, organizational and social measures.

Несенюк А. С.

*Студент. Київський національний університет
технологій та дизайну*

Науковий керівник: Лойко Валерія Вікторівна

СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА

Мале підприємство – це фірма, якою керує незалежний власник, яка не посідає у своїй галузі домінуючого становища і відповідає певним критеріям за кількістю зайнятих і щорічним критеріям продажів.

При визначенні малого підприємства можуть використовуватись кількісні та якісні критерії. До якісних критеріїв відносять: висока організаційно-функціональна гнучкість, високий рівень конкуренції, простота організації на основі безцехової структури, поєднання в одній особі кількох виробничо-управлінських функцій, переважна орієнтація на місцеві джерела сировини і ринки збуту продукції, обмеженість грошових і матеріальних ресурсів, потреба у розумній підтримці державою і великим бізнесом.

Проте, яким би не було визначення малого бізнесу, треба сказати, що він має важливе значення в сучасній економіці кожної країни.

Малі фірми успішно конкурують з великими і доповнюють їх. Це відбувається тому, що малі підприємства швидше реагують на зміни ринку, ближче стоять до споживачів, а інколи й утримують нижчі ціни. Вони підтримують великі підприємства в постачанні запасних частин, наданні суміжних послуг і забезпечують їм канали збуту.

Переваги малого бізнесу

Розмір ринку. Чимало ринків мають обмежені розміри. Наприклад, свіжі квіти місцевих постачальників досить важко транспортувати на велику відстань, оскільки вони довгий час не зберігаються. Коли послуги таких малих підприємств, як перукарні, ресторани, пункти роздрібної торгівлі та інші, користуються попитом у клієнтів, то це є великою перевагою представників малого бізнесу. Всі ці переваги зумовлені географічним обмеженням ринків збуту продукції і послуг малого бізнесу. Невеликий обсяг виробництва й обмежені ресурси змушують малі підприємства швидко пристосовуватись до нових умов. Великі компанії є менш поворотними в плані пристосування власної стратегії до нових тенденцій в економіці.

Роль і місце малих підприємств в національній економіці найкраще виявляється в виконуваних ними функціях.

- Вагомий внесок у формування конкурентного середовища. Малий бізнес сприяє становленню конкурентних відносин, оскільки є антімонопольним за своєю природою.
- Надає ринковій економіці гнучкості, оперативно реагуючи на зміни кон'юнктури ринку, особливо, в умовах швидкої індивідуалізації та диференціації споживчого попиту, зростання номенклатури товарів та послуг.
- Прискорення реалізації новітніх технічних та комерційних ідей, наукоємної продукції. Понад 60% новизни ХХ ст. створено незалежними винахідниками й невеликими компаніями.
- Створення нових робочих місць і поглинання надлишкової робочої сили під час циклічних спадів та циклічних зрушень економіки (вирішення проблеми зайнятості).
- Пом'якшення соціальної напруги, демократизація ринкових відносин, передумова створення середнього класу. Малий бізнес виконує функцію послаблення притаманній ринковій економіці тенденції до соціальної диференціації та розширення соціальної бази реформ.

В залежності від того, який вид діяльності і яку стратегію поведінки вибирає підприємство на ринку, в економіці західних країн виділяють такі види МП: комунанти, патієнти, експлеренти.

МП-комунанти спеціалізуються на виготовленні окремих вузлів і деталей. Ці підприємства тісно взаємодіють з великими підприємствами через систему кооперативних зв'язків, системи субпідряду. При їх допомозі великі підприємства звільняються від невігідного допоміжного неефективного виробництва.

МП-патієнти спеціалізуються на випуску готової продукції, орієнтованої на локальні ринки збуту з обмеженим попитом, на місцеві джерела сировини і матеріалів. Вони досить незалежні від великих підприємств і можуть навіть конкурувати з ними за якістю продукції.

МП-експлеренти — це ризикові фірми або інноваційні підприємства, які займаються, в основному, науковими, конструкторськими розробками, комерційним освоєнням технічних відкриттів, виробництвом дослідних, пробних партій товарів.

Місце малих підприємств у економіці різних країн світу

Аналіз зарубіжного досвіду дозволяє по-новому подивитись на розвиток економіки в 80–90 роках і уявити процес незвичайного росту малого підприємництва, використати позитивні аспекти цього досвіду.

В кінці 80-х років у всіх індустріально розвинених країнах частка малого підприємництва за кількістю є значною. Так, в США, Японії, Франції до малих відносилось 99% з числа всіх підприємств.

Нині у багатьох країнах з розвинутою економікою в малому бізнесі зайнято від 5 до 15% населення. У США в малому бізнесі працює 63% зайнятих у приватному секторі і на нього припадає 47% загального обсягу продажу товарів у країні, а також 50% валового внутрішнього продукту.

Кінець 80-х років став бумом малого підприємництва у Великобританії. У 1987 році було зареєстровано 42 тис. МП, в 1990 році — 87 тис., в 1993 році — 409 тис., в 1997—2,37 млн.

У Франції в 1998 році МП становили 94% від усієї чисельності. В них зайнято 33% працездатного населення, що, в значній мірі, вирішує проблему зайнятості. За галузевою ознакою МП найбільш поширені в сфері послуг, торгівлі, будівництві (80% зайнятих), в меншій мірі — в промисловості (54%), транспорті (28,6%).

Частка МП в економіці Японії за обсягами реалізованої продукції становить 58% в промисловості, вона складає 64% торгового обігу і 79% роздрібного товарообігу. В Японії функціонує більше 6,5 млн. МП, на яких зайнято 82% працюючих.

Найбільше МП з країн ЄС мають Італія, Англія, Німеччина, Франція, Іспанія. При середній кількості МП на 1000 жителів — 45 одиниць, Греція, Іспанія, Італія, Португалія мають 65 одиниць, Нідерланди, Данія, Франція — 30.

До кінця 70-х років вважалося, що більшість нових робочих місць створюється на великих підприємствах. Але дослідження виявили, що протягом 1969—1976р. у США, завдяки малим підприємствам з двадцятьма й менше працівниками, було створено 66% усіх нових робочих місць у країні. Отже, менші корпорації активніше шукають нових можливостей. Це підтверджується статистичними даними з інших розвинутих країн. Скажімо, в Італії в малому бізнесі працює 80% загальної кількості зайнятих, у Данії 92% виробничих підприємств є малими, на яких зайнято 43% трудових ресурсів. Порівняємо структуру підприємств в Європі та США.

Як бачимо, на МП в ЄС зайнято більше населення, ніж у США, тобто в країнах ЄС мале підприємництво є важливішим щодо зайнятості, особливо у виробництві. Незалежно від критерію визначення МП, вони становлять в ЄС 95% усіх підприємств.

Зі статистичних даних можна зробити висновок, що найбільша питома вага МП на світовому рівні припадає на сільське господарство, торгівлю, сферу послуг, будівництво, промисловість (особливо легка та харчова). Останнім часом МП ефективно функціонують в сфері точного машинобудування, приладобудування, оптики, електроніки, електротехніки.

Література

1. Мале підприємництво в Україні. Збірник нормативно-правових актів / За ред. О. В. Кужель, А. К. Кінаха, В. В. Костицького. — К.: Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи, 1999. — 190 с.
2. Плоткін Я. Д. Підприємство про підприємництво. — Львів, 1993. — Ст. 63–75.
3. Варналій З. Тенденції становлення малого підприємництва в Україні // Ринкові перетворення, стр. 58–64.
4. Блинов А. Малое предпринимательство. Организационные и правовые основы деятельности. — М.: Ось-89, 1997. — 336 с.
5. Варналій З. С. Малий бізнес України: проблеми становлення та перспективи розвитку // Урядовий кур'єр. — 1995. — № 62–63. — Стр. 4.
6. Герасимчук В. Г. Розвиток підприємництва: діагностика, стратегія, ефективність. — К.: Вища школа, 1995. — 267 с.

Титарчук І. М.

к. е. н., доцент кафедри фінансів

*Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Київ, Україна*

ІНВЕСТИЦІЇ В ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОЇ СФЕРИ

Стабільна реалізація інвестицій в інновації та інновацій в інвестиціях на всіх фазах життєвого циклу будь-якого підприємства дає змогу досягти збільшення економічного ефекту, що, в масовому характері свого застосування, істотно покращить загальну ситуацію в країні. Адже фактом є те, що на сьогодні основним завданням України є глибоке реформування економіки, мета якої не просто економічне зростання, а набуття нею соціальної природи як основи стабільного економічного росту. Напрями та сфери реалізації інвестиційно-інноваційних проектів наведено на рис. 1.

Недостатньо використовуються в Україні непрямі заходи стимулювання впровадження інновацій. Величезною перешкодою на шляху розвитку інноваційної діяльності в Україні є безпосередньо законодавча база, нескоординованість законодавчих актів між собою та їх невідповідність економічній ситуації в країні. Впровадження інновацій на підприємствах характеризується нерівномірністю та великими часовими лагами. Більшість з них усвідомлює необхідність інноваційної політики,

але успішному її здійсненню заважають різного роду перешкоди, зокрема фінансові, адже незважаючи на щорічне абсолютне збільшення обсягів фінансування інноваційної діяльності в Україні, коштів, що виділяються на зазначені цілі, не вистачає.

Рис. 1. Сфери реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів

Ситуація в аграрному секторі підтверджує вищезазначене. За останніми дослідженнями серед інновацій на першому місці традиційно нові або удосконалені технології виробництва сільськогосподарської продукції. На другому і третьому місцях — нові сорти і гібриди агрокультур, а також кроси птиці, лінії і породи тварин. За ними йде черга глибокої переробки продукції та впровадження нової техніки, досконаліших механізмів і устаткування. Останнім часом активізувалась робота по взаємозв'язку ІТ технологій та аграрної сфери з залученням українських експертів, розробників, науковців. Це особливо актуально для малих та середніх аграрних виробників через брак фінансових ресурсів на більшій дорожці закордонні інноваційні розробки.

Прагнення України побудувати конкурентоспроможну економіку повинно ґрунтуватися на світових тенденціях в яких науково-технічний потенціал визначає свою передову позицію. Для подальшого створення сприятливих умов розвитку аграрного сектора економіки, активізації інвестиційної діяльності, прискорення формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку необхідно реалізувати ряд завдань. Зрозуміло, що це вимагає значних інвестицій в виробництво високотехнологічної та конкурентоздатної продукції, цілеспрямоване фінансування нових технологій

і т.д. За оцінками фахівців, для того щоб збільшити конкурентоспроможну продукцію на 5 відсотків необхідно інвестувати 25 відсотків ВВП в інноваційний процес, наукові дослідження та технологічні розробки.

На сьогодні немає єдиного державного рішення для створення системи інвестицій на інноваційний розвиток української економіки. Розмір і структура інвестицій, якість і швидкість їх реалізації є вирішальними в процесі технічного і технологічного оновлення, що забезпечує технологічну безпеку країни і стратегічний успіх економічного розвитку в цілому. Проблема забезпечення фінансовими ресурсами, що необхідні для здійснення інноваційної діяльності, може бути вирішена тільки тоді, коли ці джерела фінансування будуть різні і по-різному використовуватимуться. Адже існують і неринкові інституційні сили, що визнають відносні ціни і обсяги капіталовкладень, наприклад, в сільськогосподарську техніку, і вони вагомо впливають на швидкість і зміщення технологічних змін в сільському господарстві.

Сільське господарство динамічна та чутлива галузь економіки, що знаходиться під впливом багатьох факторів більше ніж будь-який інший сектор економіки, а тому потребує більш чіткої реакції на ситуацію, що змінюється. Активний інноваційний розвиток сільського господарства дозволяє підприємствам та людям швидко адаптуватися при виникненні проблеми і з готовністю відповідати коли виникають певні проблеми. Деякі зміни відбуваються з непередбачуваною силою і раптовістю: наприклад, швидко зростаючі ціни на продовольство (починаючи з 2009 р. близько 44 мільйони людей збідніли), наслідки зміни клімату, зникаючі запаси прісної води (негативно впливає на фермерів та рибалок), низькі темпи техніко-технологічного оновлення виробництва, зростання рівня зношеності техніки, використання застарілих технологій, збільшення вартості невідновних природних ресурсів у структурі собівартості виробництва вітчизняної сільськогосподарської продукції (частка пального в собівартості сільськогосподарської продукції зменшилася від 19% у 2005 р. до 13,4% у 2013 р., в тому числі у рослинництві – від 27,8% до 18%, тваринництві – від 6,5% до 3,6%), залежність виробництва від природно-кліматичних умов, обмежений доступ до фінансових ресурсів.

Все це вимагає більш ефективного використання наявної інформації, поповнення знань, досліджень та впровадження інноваційних розробок. Важливим моментом у цьому процесі є інвестування у інновації та знання. Численні донори, інвестори, приватні компанії, і практично всі уряди інвестують в розширення досліджень та інноваційні процеси пов'язані із продовольчою безпекою та сільськогосподарським виробництвом, хоча віддачу від цих інвестицій важко отримати.

В Україні прийнято багато законодавчо-нормативних документів, концепцій, стратегій, розробок, програм щодо розвитку аграрного сектору

економіки України та залучення інвестицій, але їх виконання та реалізація знаходиться на недостатньому рівні. Існує ряд вагомих причин, що стримують інвестора (особливо іноземного) до фінансування будь-яких (особливо інноваційних) проектів в цій сфері:

- відсутність прозорості у відносинах держави та товаровиробника та правил поведінки на галузевих ринках (експортні відшкодування, тендери, державні закупівлі);
- відсутність ефективної логічної інфраструктури;
- обмеженість інформації про можливості та проекти, що потребують фінансування;
- відсутність чіткої позиції держави щодо ринку землі (продаж чи оренда);
- неузгодженість законодавчих та інших нормативних документів із європейськими стандартами;
- недостатній рівень експорту продукції з високою доданою вартістю;
- недостатній рівень упровадження досягнень науково-технічного прогресу, поширення прогресивних технологій;
- відсутність поінформованості сільськогосподарських товаровиробників щодо їх можливостей, тенденцій та інноваційних змін в аграрній сфері;
- відсутність спеціалізованої фінансово-кредитної інфраструктури, орієнтованої на обслуговування сільськогосподарського виробництва тощо.

Натомість слід сказати, що останнім часом активізувалась робота Міністерства аграрної політики та продовольства в питаннях доступу до європейських ринків сільськогосподарським товаровиробникам, кооперації малих та середніх підприємств, дерегуляції, сертифікації та підтримки інноваційних розробок на межі поєднання ІТ сектора та аграрної галузі. Також важливим завданням є поширення сільськогосподарських науково-дослідних інститутів, державних і приватних, і взаємозв'язок між ними, що передбачає необхідність посилення координації досліджень, а також велику залученість і участь з боку користувачів і бенефіціарів дослідних продуктів.

Ці важливі кроки та повна реалізація затвердженої стратегії по розвитку аграрної сфери дасть змогу залучити додаткові фінансові ресурси від інвесторів, фінансових організацій (у формі грантів), приватних донорів і дозволить використовувати новітні інноваційні розробки в сільському господарстві для подолання різного роду викликів та закріплення місця України в світовій першості країн із розвиненим сільським господарством.

Щур Т. В.

*Студентка кафедри економіки підприємства
Київський Національний Університет Технологій та Дизайну
М. Київ, Україна
Науковий керівник: Лойко В. В.*

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

На сьогодні економічне становище України характеризується нестабільністю. Зростають ризики в різних видах діяльності та їх невизначеність щодо майбутніх стратегій та дій. Це значно ускладнює діяльність на внутрішньому ринку. Але доведено, що підприємство, яке має чіткі плани та орієнтири на майбутнє, адаптується до подібних умов. Підвищення конкурентоспроможності підприємства є наслідком активної діяльності щодо підвищення конкурентоспроможності на галузевому, регіональному та державному рівнях. Існує не одне визначення «конкурентоспроможності». На думку автора підручника «Економіка підприємства» Покропівного С. Ф. конкурентоспроможність підприємства — це його здатність до ефективної господарської діяльності і забезпечення прибутковості в умовах конкурентного ринку, це здатність забезпечити випуск і реалізацію конкурентоспроможності продукції, яка має переваги в порівнянні з іншими товаровиробниками. Це також комплексна порівняльна характеристика, яка показує ступінь переваг над підприємствами-конкурентами по сукупності оцінюючих показників діяльності на певних ринках та за певний проміжок часу. Конкурентоспроможність можна оцінити, оцінюючи та порівнюючи декілька підприємств на одному ринку. Обов'язково мають враховуватися такі показники: технології, потенційні можливості обладнання, рівень персоналу, системи управління, інновацій, комунікації, маркетингової політики та експортно-імпорتنі можливості. Прийнято розділяти чотири основні рівні конкурентоспроможності підприємства:

1. Перший рівень — підприємство дбає лише про випуск продукції, не зважаючи на споживача.

2. Другий рівень — прагнення, щоб продукція повністю відповідала стандартам, які встановлені конкурентами.

3. Третій рівень — не зважання на стандарти конкурентів, підприємство само поступово стає «законодавцем» модних тенденцій в певній галузі.

4. Четвертий рівень — успіх забезпечує в першу чергу не виробництво, а управління і підприємство повний «законодавець» моди на даному ринку.

Існує декілька загальних конкурентних стратегій, запропоновані М. Портером. Вони несуть в собі універсальний характер. Підприємство,

що намагається вдало вийти на ринок та втримати там лідируючу позицію може поступово використовувати декілька з цих стратегій. Але розглянемо одну з них, а саме стратегія диференціації. Диференціація може бути різною за розмірами, формою та глибиною. Вона може проявлятися у специфічних характеристиках товару; різноманітні послуги, що надаються після продажу; забезпечення запасними частинами; індивідуальний дизайн; широкий вибір моделей, цінової політики, форм і розмірів товару; надійність, якість та екологічність виготовлення та споживання; унікальність виробів за стилем та модою. Розглянемо дану стратегію на прикладі «Миронівського хлібопродукту». У 1998 році, заснувавши своє підприємство, Юрій Косюк відразу приймає вірне рішення щодо майбутньої роботи. Впровадивши цю стратегію, компанія отримала ряд переваг:

- перед конкурентами — захищеність від бренду відомих марок. Адже наприкінці 2001 року МХП виводить на ринок вийшов відомий бренд охолодженої курятини «Наша Ряба». Авторська торгова марка «Дружба народів» пропонує великий асортимент м'ясних виробів. Бренд заморожених м'ясних продуктів «Легко» надає більше 20 видів своєї продукції для кожного покупця. Такі відомі компанії як «ФУА ГРА», «Сертифікований АНГУС», «Бащинський», «Європродукт» та відносно нова ТМ «Chick&Go» співпрацюють з МХК, що захищає підприємство від інших відомих конкурентів та надає величезний вибір у виді продукції та її ціни споживачеві. Завдяки цьому прибуток фірми зростає, що дало змогу у 2013 році успішно випустити еврооблігації на суму 750 млн доларів терміном до 2020 року.
- для споживачів — продукція високої якості, це забезпечує прибуток від споживачів, які схильні задовольняти потреби якісно. Дає можливість встановлювати вищі ціни. Однак, завдяки великому вибору, кожен покупець має змогу вибрати продукцію, що підходить особисто йому, навіть у ціні. Торгова марка «Європродукт» націлена на споживачів, які обирають оптимальне співвідношення якості та ціни продукції.
- для постачальників — високі ціни продукції дають вигідний прибуток і забезпечують сильних постачальників із сировиною високого гатунку. Але МХП вже вийшов на той рівень, коли сам виготовляє продукцію. Вони відповідають за всі стадії виробництва продукту та навіть транспортування до фінального пункту. Це виправдовує лозунг компанії «Від поля — до столу».

Дану стратегію слід використовувати, якщо існує багато способів диференціювати товари і послуги, що яскраво видно на прикладі Миронівського хлібопродукту: м'ясні продукти приймають різні форми та знаходять свого покупця, відповідно до вподобань. Різноманітні товари сприймається як цінність — асортимент настільки великий, що кожен знаходить вигідне:

покупець отримує саме те, що бажає, а продавець забезпечує себе прибутком. Дана стратегія використовується не великою кількістю підприємств, що дає ще одну не мало важливу перевагу перед конкурентами на даному ринку, одне підприємство може захопити більшу частину ринку та сміливо триматися на ногах навіть у скрутні часи, саме така політика на даний час проводиться МХП, управління компанії має бажання охопити більшу частину країни завдяки дрібним точкам продажу та великим супермаркетам. Підприємство може запропонувати щось унікальне на даному ринку, наприклад, нові види м'ясної продукції, напівфабрикати, сучасні методи зберігання та перевезення товару для довшого збереження якості. Існують технологічні переваги у виготовленні товару, наприклад, у 2011 році МХП починає розробку пілотного проекту «Біогаз», що передбачає будівництво біогазової станції, об'єм інвестицій складав близько \$15 млн на одну установку. Така станція зменшить «вуглецевий слід» і допоможе знизити виробничі видатки, що забезпечить якість та екологічність виготовлення на споживання будь-якого товару. МХК має можливість конкурувати по одному ключовому товару, здійснюючи диференціацію навколо цього товару.

Існуючі ризики:

- високі ціни; споживач може вирішити, що стандартні товари більш зручні, ніж диференційовані;
- імітація продуктів лідера конкурентами до такого рівня, коли споживач не бачить різниці;
- поява продукції, яка кардинальним чином відрізняється від початкового.

Список використаної літератури

1. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С. Ф. Покропільного. — К.: КНЕУ, 2003.
2. Стратегія підприємства: Підручник. М. Г. Саєнко. — Тернопіль: «Економічна думка», 2006.
3. Антонюк К. І. Дослідження підходів до розробки маркетингової стратегії компанії / К. І. Антонюк // Сучасні проблеми розвитку підприємства в Україні: VI Міжн. наук.-практ. конф., 22–23 лист. 2007 р.: мат. — К.: ІВЦ Вид-во «Політехніка», 2007 р. — С. 110–112 (0,088 д.а).
4. Антонюк К. І. Особливості диференціації як основи конкурентної стратегії / К. І. Антонюк // Управління підприємством: діагностика, стратегія, ефективність: XVI Міжн. наук.-практ. конф., Таллінн, 10–11 квітн. 2008 р.: мат. — К.: ВПІ «Політехніка», 2008. — С. 14–15 (0,091 д.а).
5. Борисенко З. Основи конкурентної політики. Навчальний посібник для ВНЗ (затв. МОН України) — К.: Таксон — 2004. — 704 с.
6. Mironovsky Hliboproduct, 2008–2012. <http://www.mhp.com.ua/uk/about>
7. Державна підтримка українського експорту, 2014. http://www.ukrexport.gov.ua/ukr/silske_gospodarstvo/

Секція 9. ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА

Белялов Талят Енверович
*К.е.н., доцент,
Доцент кафедри фінансів та ФЕБ,*
Несенюк Євген Сергійович
*Магістр, КНУТД
м. Київ, Україна*

ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

На сучасному етапі розвитку економіки України велика кількість вітчизняних підприємств знаходиться в кризовому становищі. Тому перед підприємствами постає актуальна задача формування ефективної стратегії забезпечення економічної безпеки підприємства з метою протидії загрозам зовнішнього та внутрішнього походження.

Можна сформулювати таке визначення: економічна безпека фірми (підприємства, організації) — це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації і технології, техніки та устаткування, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективно їхнє використання для стабільного функціонування та динамічного науково-технічного й соціального розвитку, запобігання внутрішнім і зовнішнім негативним впливом. [1, с. 401] Головною метою забезпечення економічної безпеки підприємства є досягнення максимальної стабільності його функціонування, а також створення основи для подальшого зростання його економіки навіть за наявності об'єктивних та суб'єктивних факторів, що несуть загрози. Кожне підприємство у період своєї діяльності, у ринкових умовах, може пережити низку фаз: стан нормальної діяльності, відродження нормальної діяльності, передкризовий стан та кризовий стан. Розробляються, на кожному з цих етапів, відповідна стратегія й використання відповіді їй специфічні тактильні прийоми у господарській діяльності підприємства, розробляється відповідна система його виживання. [2, с. 111]

Окремою складовою в системі економічної безпеки є фінансова безпека, проблеми якої позначаються на будь-якій галузі національного господарства. Основним довгостроковим напрямом державної політики у сфері фінансової безпеки є забезпечення фінансової стабілізації в країні. [3, с. 25]

Для оцінки рівня економічної безпеки підприємства у світовій практиці розроблена й використовується загальна концепція. Складовою частиною економічної безпеки підприємства є екологічна безпека. [2, с. 113]

Інтелектуальна й кадрова складова — належний рівень економічної безпеки у великій мірі залежить від складу кадрів, їхнього інтелекту та професіоналізму. Інформаційна складова — належні служби підприємства виконують певні функції, які в сукупності характеризують процес створення та захисту інформаційної складової економічної безпеки. Технологічна складова полягає у ступіні відповідності застосовуваних на підприємстві технологій найкращим світовим аналогам по оптимізації витрат. Правова складова полягає в усебічному правовому забезпеченні діяльності підприємства, дотриманні чинного законодавства. Правову небезпеку становлять:

- недостатня правова захищеність інтересів підприємства в договірній та іншій діловій документації;
- низька кваліфікація працівників юридичної служби відповідного суб'єкта господарювання та помилки у підборі персоналу цієї служби;
- порушення юридичних прав підприємства і його працівників;
- навмисне чи ненавмисне розголошення комерційно важливих відомостей;
- порушення норм патентного права.

Існують такі задачі економічної безпеки підприємства:

- забезпечення технологічної незалежності та високого рівня конкуренто-спроможності технологічного потенціалу;
- забезпечення безпеки життя та здоров'я співробітників підприємства, захисту його майна;
- забезпечення захисту від промислового шпигунства;
- забезпечення фінансової стійкості та незалежності підприємства;
- забезпечення екологічної безпеки підприємства;
- забезпечення якісної правової захищеності усіх аспектів діяльності підприємства;
- забезпечення високого інтелектуального потенціалу підприємства;
- забезпечення найбільш продуктивного використання корпоративних ресурсів;
- забезпечення високої ефективності інноваційного управління підприємством;
- забезпечення необхідного рівня інформаційного-аналітичного забезпечення.

Таким чином, при прийнятті рішення щодо використання того чи іншого підходу до формування стратегії забезпечення економічної безпеки

підприємства необхідно враховувати всі зазначені аспекти. В цілому ж для формування якісної системи забезпечення безпеки підприємства варто використовувати комплексний підхід, за якого будуть максимально враховані всі економічні інтереси підприємства. Це дозволить забезпечити виконання корпоративної стратегії, а відповідно й стратегії економічної безпеки.

Література

1. Економіка підприємства: Підручник / За заг. ред. С.Ф. Покропивного, — Вид. 2-е, перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2012. — 528 с.
2. Актуальність проблеми економіки № 8 (26), 2013, Н.П. Фокіна, В.І. Бокій. — Економічна безпека підприємства найважливіша складова фінансової стійкості.
3. Міщенко С.Г. Аналіз процесів забезпечення фінансової безпеки регіону / С.Г. Міщенко // Тези IV Всеукраїнської конференції з проблем економічної кібернетики. Донецьк, 2014. — с. 24–27.

Охріменко Ольга Василівна

студентка кафедри фінансів та ФЕБ

Ліпський Гліб Володимирович

студент кафедри фінансів та ФЕБ

Київський Національний Університет технологій та дизайну

м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Економічна безпека — це такий стан національної економіки, за якого забезпечуються захист національних інтересів, стійкість до внутрішніх і зовнішніх загроз, здатність до розвитку та захищеність життєво важливих інтересів людей, суспільства, держави. Під життєво важливими інтересами в даному контексті розуміють сукупність потреб, які забезпечують існування і прогресивний розвиток особистості, суспільства, держави. Економічна безпека є однією зі складових національної безпеки, яка охоплює також оборонну, екологічну безпеку тощо.

Основними завданнями економічної безпеки є: забезпечення пропорційного та безперервного економічного зростання, приборкання інфляції та безробіття, формування ефективної структури економіки та розвинутого ринку цінних паперів, скорочення дефіциту бюджету та державного боргу, забезпечення соціального захисту та підвищення якості життя населення, підтримка стійкості національної валюти тощо. Ці завдання визначають стратегію економічної безпеки як формування та обґрунтування стратегічних пріоритетів, національних інтересів, засобів і механізмів вирішення проблем.

Законом «Про основи національної безпеки України» визначається що національна безпека України, як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам, досягається шляхом проведення виваженої державної політики у політичній, економічній, соціальній, військовій, екологічній, науково-технологічній, інформаційній та ін. сферах. Забезпечення економічної та інформаційної безпеки, нарівні із захистом суверенітету і територіальної цілісності України, відноситься Конституцією України до найважливіших функцій держави.

Проблема у загальному плані полягає в тому, що внаслідок притаманних нашому часу глобалізаційних економіко-політичних процесів наприкінці XX — початку XXI ст. у центрі уваги на зміну військово-політичній

складовій постає саме економічна безпека. Для України ж актуальність питання економічної безпеки у першу чергу обумовлюється критичним станом національної економіки, військовий конфлікт на сході та анексія Автономної Республіки Крим, спад реального сектору економіки, який, є наслідком не лише вітчизняних проблем, а й світової фінансово-економічної кризи.

Вітчизняні фахівці приділяють значну увагу дослідженню теоретико-методологічних аспектів економічної складової національної безпеки, загроз національній економіці, їх джерел, сили і спрямованості, розробки заходів, прийомів і методів забезпечення національної економічної безпеки.

Отже, для вирішення проблем національної безпеки необхідно:

- 1) прийняти заходи для зміцнення фінансово-кредитної системи. Вони повинні передбачати: підвищення ефективності податкової системи, зменшення кількості податків і поліпшення їхнього збирання; ефективний перерозподіл фінансових ресурсів виходячи з загальнодержавних пріоритетів; раціоналізацію витрат на національну оборону.
- 2) розробити стратегію раціонального сполучення інтересів держави й регіонів для подолання можливих сепаратистських тенденцій і забезпечення єдності в рішенні зазначених задач. Вона повинна базуватися на обмеженні ролі центральних органів в економічних процесах регіонального і місцевого рівня і зосередженні їхніх зусиль на створенні й підтримці ринкових механізмів, проведенні єдиної економічної політики.
- 3) Соціальна політика, що проводиться державою, повинна сприяти консолідації суспільства на умовах стійкого економічного становища громадян, підвищення їхнього рівня життя. Процес розшарування суспільства на багатих і бідних продовжується, що виявляється дестабілізуючим фактором та створює потенційну загрозу виникнення соціальних конфліктів.

Література

1. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19.06.03 № 964-IV.
2. Конституція України від 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
3. Економічна безпека / З. С. Варналій, П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул та ін.; за ред. З. С. Варналія. — К.: Знання, 2009. — 647 с.
4. Власюк О. С. Теорія і практика економічної безпеки в системі науки про економіку / О. С. Власюк. — К.: Нац. ін-т пробл. міжнар. безпеки при РНБО України, 2008. — 48 с.
5. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / В. М. Геєць, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова та ін.; за ред. В. М. Гейця. — Х.: ВД «Ін-жек», 2006. — 240 с.
6. Предборський В. А. Економічна безпека держави. — К.: Кондор, 2005. — 391 с.

Секція 10. ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ

Кулага І.В., Ткаченко О.В.

*к.е.н., доценти кафедри політичної економії
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
м. Київ, Україна*

ФІНАНСІАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ЧИННИК СУЧАСНОЇ ЦИКЛІЧНОСТІ

Стрімкий розвиток глобальної фінансової кризи 2008 р. і перехід її у структурну економічну поставили під сумнів численні теоретичні підходи до проблем циклічності і, відповідно, емпіричні рішення, які могли б оперативнo стримати поширення кризових явищ зразка ХХ ст. Увага вчених в останні десятиліття зміщується у напрямку дослідження фінансових факторів коливань економічної кон'юктури.

Традиційно в основі аналізу циклічного характеру розвитку економіки були чинники, що пов'язані з функціонуванням реального сектору, зокрема: кількістю і якістю фізичного капіталу, зростанням продуктивності праці, підприємницькою активністю, нормою прибутковості. Саме промисловість в індустріальну епоху була сферою зародження та поширення економічних криз, як циклоутворюючого економічного процесу. Відповідно для індустріальної епохи характерною формою соціально-економічного циклу був середньостроковий промисловий цикл.

Промисловість залишається матеріально-технічним базисом економіки і в умовах постіндустріального етапу її розвитку, проте співвідношення вартості, що виробляється у реальному секторі економіки, і вартості, що виробляється у сфері послуг та фінансовому секторі, з переходом до постіндустріальної економіки суттєво змінюється. Загальновизнано, що ключовою ознакою постіндустріалізму є домінування сфери послуг і, зокрема, її фінансового сегменту та сектору розваг. Так, на межі ХХ–ХХІ ст. (1995–2000 рр.) понад 63% середньорічного приросту ВВП США забезпечували фінансові послуги, страхування, оренда нерухомості, торгівля. На сьогодні, сфера послуг у США становить вже понад 78% (2014 р. – 78,1% у ВВП) [6]. Кінцевим продуктом виробництва даного сектору є послуги, що характеризуються нематеріальною формою, є переважно віртуальними і для торгівлі якими створюється віртуальний

ринок. Останній розвивається за своїми законами і все більше віддаляється від реальної економіки. Завдяки цьому характер циклічності також змінюється, оскільки на економічну динаміку посилюється вплив спекулятивного капіталу і поняття промисловий цикл уже не відображає суть середньострокових циклічних коливань економіки. Про динаміку фінансової глибини світової економіки свідчить той факт, що співвідношення вартості традиційних фінансових активів і світового ВВП збільшилося з 261% в 1990 році до 356% в 2010 р. [1, с. 93].

Можна погодитися з точкою зору, що глибинною причиною сучасної економічної кризи, як і всіх попередніх, є перенакопичення капіталу. Даний процес означає, що накопичений грошовий капітал не може бути інвестований у розширення виробництва та торгівлю, не виключаючи при цьому зниження прибутковості. Перенакопичений капітал починає перетікати до фінансової сфери, де він має унікальну можливість зростати без процесу виробництва. На цьому у свій час наголошував К. Маркс: «...всі нації з капіталістичним способом виробництва періодично переживають спекулятивну гарячку, під час якої вони намагаються здійснювати роблення грошей, минаючи процес виробництва» [4, с. 62]. Дана закономірність досліджена представником школи світ-системного аналізу Д. Аррігі й визначена у розробленій ним інтерпретативній схемі розвитку капіталізму як історичної системи. На думку вченого, запропонована К. Марсом загальна формула капіталу (Г-Т-Г') розкриває чергування фаз (епох) матеріальної та фінансової експансії. І саме кризи перенакопичення капіталу призводять до тривалих періодів фінансової експансії. [2, с. 107]. Можна констатувати, що з початку 80-х років ХХ ст. у цій фазі знаходиться системний цикл накопичення капіталу США, що підтверджується бурхливим зростанням обсягів фондового ринку, ринків похідних фінансових інструментів і боргових зобов'язань. Так, протягом останніх 20–30 років у США стрімкими темпами поширювався фінансовий сектор. Якщо на початку 1980 рр. на фінансові корпорації припадало біля 10% усього прибутку, то у 2007 р. — вже 40%.

Перебування перенакопиченого капіталу на фінансовому ринку вимагає розвитку дедалі складніших фінансових інструментів, контроль над якими досить проблематичний. На думку італійських економістів М. Фратіані та Ф. Марчіоне нестійкість фінансової системи стала результатом дії кількох чинників, головний з яких пов'язаний з одним із таких інструментів, а саме деривативами. Це назва класу цінних паперів, які дозволяють багаторазово передавати борги та страхувати ризики їх неповернення. Ринок деривативів бурхливо розвивався протягом останніх 30 років. За даними Банку міжнародних розрахунків (BIS), у 2004–2007 роках обсяг ринку деривативів зріс із 220 трлн дол. до 596 трлн дол., тим самим перевищивши світовий ВВП в 11 разів, і продовжує стрімко зростати, досягнувши у 2013 році рівня 710 трлн дол. [7].

Перетворення фінансових механізмів на елемент системи відтворення асиметричності розподілу доходів і економічної влади, їх важливу і одночасно деструктивну роль у механізмах циклічності глобального зростання відзначають як західні так і вітчизняні науковці. Дослідження взаємозв'язку між розвитком фінансових ринків та реальної економіки розпочинаються з праць Д. Рікардо. К. Маркс, розкриваючи природу фінансового капіталу, визначає позичковий капітал як одну з перших і розвинутих його форм. Сам фінансовий ринок до 20-х рр. XX ст. ототожнювався з банківським. У першій третині XX ст. Р. Хоутрі та Ф. Хайеком розробляються перші цілісні монетарні теорії ділового циклу. Своєрідним «містком» до цих теорій на межі XX–XXI ст. стали ідеї К. Вікесля, котрий запропонував розмежовувати два види відсотку – природний, як деякий показник доходності фізичного капіталу, і ринковий, як ціну кредиту. Пошуку причин циклічних коливань у грошово-кредитній сфері присвячено ряд праць М. Фрідмена.

Сучасне трактування фінансового капіталу передбачає включення до його складу, як рівноправних складових, позичкового капіталу, фіктивного капіталу і грошових коштів, що використовуються у валютних угодах. Кожен з них здійснює свій внесок у виконання покладених на фінансовий капітал функцій, одночасно маючи свої особливості, зокрема в частині впливу на стійкість або розхитування фінансового ринку.

У зв'язку з означеною проблематикою актуалізується поняття «фіктивного» капіталу, яке в останній час набуває великої практичної значимості. Як вже зазначалося, починаючи з 80-х рр. XX ст. поширюються такі явища як «надування бульбашок» та «випаровування капіталу», посилення нестійкості та волатильності усіх сегментів фінансового ринку, лавиноподібне нарощення обсягів угод з похідними фінансовими інструментами, розширення сек'юритизації фінансових зобов'язань. Всі ці процеси на думку науковців, значною мірою є формами прояву специфічної природи фіктивного капіталу, що здійснює свій рух на фінансовому ринку [3, с. 142].

Фіктивний капітал – це капітал, що представлений у цінних паперах, які приносять дохід їх власникам у вигляді дивідендів або процентів, і здійснює відносно самостійний і відмінний від реального капіталу рух на фондових ринках. Вперше цю категорію застосував і описав К. Маркс. Один з відомих коментаторів «Капіталу» Д. Розенберг виділив наступні ознаки фіктивного капіталу: 1) являє собою посягання на частину додаткової вартості у формі регулярного доходу; 2) це домагання є предметом купівлі та продажу і є особливим товаром; 3) ціна цього особливого товару є не що інше як категорія принесеного ним доходу; 4) за умов стабільності останнього ціна фіктивного капіталу регулюється нормою відсотку [5, с. 687].

Поняття «фіктивний» капітал одночасно відповідає і не відповідає базовому визначенню капіталу. Він не є економічним ресурсом, а більшою мірою це являє собою право на отримання регулярного грошового доходу, що виступає у формі процента на капітал і має спекулятивний характер. З'являється фіктивне багатство, що зростає не завдяки розширенню виробництва, а в результаті збільшення фіктивного капіталу. Увесь обсяг фіктивних грошей, що нависли над світовою економікою, на початок кризи 2008 р. оцінювався як мінімум у 100 трлн дол., а реальний загальносвітовий ВВП – 60 трлн дол.

Варто констатувати, що проблема взаємодії реального і фіктивного капіталу залишається недостатньо розробленою. Навіть сам термін «фіктивний капітал» частіше замінюється поняттям фінансовий, грошовий, банківський капітал. В основному досліджується взаємозв'язок між реальним і фінансовим капіталом, реальним і фінансовим секторами економіки. Але сучасна економічна ситуація засвідчує, що фінансовий капітал в умовах глобалізації все більше є фіктивним, і це призводить до порушень не тільки макроекономічних пропорцій, але і виникненню нових.

Таким чином, якісні зміни у сучасній економіці варто розглядати у зв'язку з відокремленням її фінансового та реального секторів, які тривалий час демонстрували діалектичну єдність. Ставши діалектичними протилежностями, вони обумовили розрив між потоками фінансових ресурсів та їх матеріальними носіями, роздування «фінансових бульбашок» і формування гігантської фіктивної вартості, яка тяжіє над реальним сектором економіки. Саме на цій основі формується механізм трансмісії, циклів макроекономічної динаміки на сучасному етапі. Розглянуті фактори впливають і на переміщення спекулятивного капіталу між функціональними сегментами національного та глобального фінансових ринків, провокуючи кризові явища у планетарному масштабі.

Література

1. Гриценко А., Подлесная В. Социально-экономические циклы: исторические формы и государственное регулирование / А. Гриценко, В. Подлесная // Экономическая теория. – 2015. – № 1 – С. 89–99.
2. Джованни Арриги. Адам Смит в Пекине: Что получил в наследство XXI век / Джованни Арриги; [пер. с англ. Т.Б. Менская] М.: Институт общественного проектирования, 2009 г. – 456 с.
3. Ермолаев К. Н. О системном подходе к анализу категории «фиктивный капитал» / К. Н. Ермолаев // Экономические науки – 2008. – № 8 – С. 141–144.
4. Маркс К., Энгельс Ф. Твори – т. 24, – с. 62.
5. Розенберг Д. Комментарии в капиталу К. Маркса. – М., 1983.
6. <http://data.worldbank.org>
7. <http://www.bis.org/statistics>

Секція 11. ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Вергун Антоніна Миколаївна
старший викладач кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну
Ліщук Інна Василівна
студентка
Київський національний університет технологій та дизайну

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СКЛАДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ЭКОЛОГИЧЕСКОЙ СОСТАВЛЯЮЩЕЙ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

SUPPORT ENVIRONMENTAL COMPONENT OF ECONOMIC SECURITY

Анотація. Стаття присвячена визначенню місця екологічної складової в системі економічної безпеки підприємства. Висвітлені проблеми забезпечення екологічної безпеки в Україні.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, складові економічної безпеки, екологічна складова безпеки, забезпечення екологічної безпеки підприємства.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення економічної безпеки досить гостро постала для країн, що перебувають у процесі системних трансформацій, до числа яких належить і Україна.

Забезпечення сталого економічного зростання можливе за умови узгодження економічних, соціальних та екологічних інтересів, що досягаються завдяки всебічній екологізації виробництва, впровадженні екологоорієнтованих нововведень на підприємствах. В наш час проблема охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування вирішується за шляхом удосконалення національного законодавства та укріплення всього механізму управління сферою природокористування, а також через систему міжнародного співробітництва. Розв'язання глобальних екологічних проблем задля збереження

навколишнього середовища залежить від спільних зусиль. З огляду на зазначене, питання формування та впровадження дієвого механізму забезпечення екологічної безпеки обумовлює актуальність теми дослідження.

Метою дослідження є дослідження екологічної складової економічної безпеки підприємства.

Аналіз досліджень і публікацій. Питанням забезпечення екологічної складової економічної безпеки присвячені праці таких науковців як Волошенко О.О., Горбаль М., Гречко Д.В., Дашковський О.С., Мехеда Н.Г., Плєскач Б.Р., Раздіна Є.В., Судакова О.І., Тарасенко І.О., Філіппова С.В., Фостолович В.А., Шевчук В.І., Шкурупій А.В. та ін. В своїх роботах вони розглядають проблеми забезпечення економічної безпеки підприємств та її складових. Проте, недостатньо досліджені економічні основи забезпечення екологічної безпеки як складової економічної безпеки.

Основний матеріал. Економічна безпека підприємства є комплексним відображенням ступеня надійності підприємства як партнера у виробничих, фінансових, комерційних та інших економічних відносинах за певний період часу. Аналіз літературних джерел дав можливість виокремити серед інших складових безпеки підприємства і екологічну складову.

Безпека підприємства в екологічній сфері — це захист від руйнівного впливу природних, техногенних чинників і наслідків господарської діяльності підприємства. Екологічні збитки можуть суттєво впливати на фінансовий стан підприємства, спричинюючи збитки, які належать до категорії фінансово-екологічних і вимірюються у грошовій формі.

Забезпечення екологічної складової економічної безпеки полягає в оптимізації фінансових витрат підприємства у такий спосіб, щоб за мінімальних витрат на дотримання екологічних норм щодо технологічних процесів і продукції, що виготовляється, мінімізувати втрати від адміністративних санкцій за забруднення навколишнього середовища і втрати ринків з жорсткішими нормами екологічного законодавства, ніж ті, яким відповідає продукція підприємства.

План заходів із забезпечення екологічної складової є частиною загальної антикризової програми та програми заходів із забезпечення економічної безпеки підприємства, що в свою чергу регулюється законодавчо [1–3].

При реалізації сучасних екологічних вимог на підприємстві стикаються з низкою невирішених проблем на макрорівні (рис. 1).

Значну роль у стримуванні розвитку екологічного управління відіграє неструктуризованість і галузева розпорошеність функцій екологічного управління. Тому чіткий розподіл функцій і відповідальності між державною, корпоративною, регіональною (місцевою) і громадською системами екологічного управління сприятиме становленню й постійному вдосконаленню систем екологічного управління.

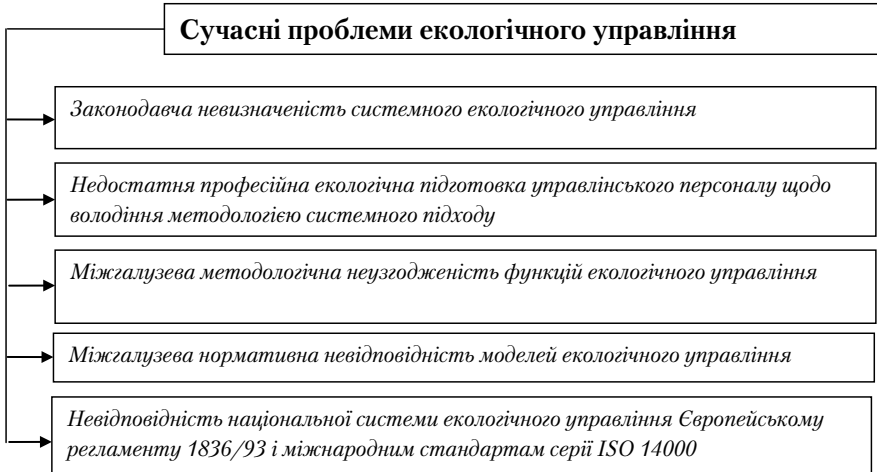

Рис. 1. Сучасні проблеми екологічного управління

У сучасних умовах основою екологічного обліку суб'єктів господарювання став екологічний паспорт підприємства, що є інструментом екологічного обліку. Необхідність застосування екологічних паспортів визначена в ст. «Державний облік об'єктів, що шкідливо впливають на стан навколишнього природного середовища» Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» [3]. Нині вважається, що екологічний паспорт є комплексним державним документом, який містить характеристики взаємовідносин будь-якого техногенного або природного об'єкта з навколишнім природним середовищем.

Надійна екологічна безпека підприємства можлива лише за комплексного і системного підходу до її організації. Ця система забезпечує можливість оцінити перспективи зростання підприємства, розробки тактики і стратегії його розвитку, зменшує наслідки фінансових криз і негативного впливу нових загроз та небезпек. Процес забезпечення екологічної складової економічної безпеки підприємства пропонуємо проводити за такою послідовністю (рис. 2).

Відповідно до світової та європейської практики передбачається розвиток вже існуючих і запровадження нових механізмів регулювання екологічної безпеки [5], зокрема: ідентифікація небезпечних видів діяльності як основного критерію під час оцінювання стану екологічної безпеки; ліцензування небезпечних видів діяльності як інструменту регулювання рівня безпеки під час діяльності з небезпечними речовинами та процесами; страхування екологічних ризиків; здійснення екологічного аудиту як одного з можливих інструментів оцінювання рівня небезпечності; застосування поняття «ризик» як інтегрального показника можливих екологічних загроз тощо.

Рис. 2. Послідовність забезпечення екологічної складової безпеки підприємства

Підприємства, які виходять на міжнародні ринки співпраці, вимушені дотримуватись міжнародної процедури проведення екологічного контролю і одержувати відповідний сертифікат з екологічної безпеки виробництва продукції, що дає можливість бути конкурентноздатним на світовому ринку.

Висновок. Проведений аналіз дає змогу зробити висновок, що високий рівень екологічної безпеки є не тільки необхідною умовою для забезпечення права громадян України на безпечне для життя та здоров'я довкілля, гарантованого ст. 50 Конституції України, але і невід'ємною умовою для просування держави на шляху інтеграції до європейської спільноти. З огляду на зазначене, підприємства мають розробляти власну комплексну систему забезпечення екологічної безпеки, відповідно до відповідно до визначених завдань, що тісно пов'язана з діяльністю всіх функціональних ланок підприємства і має здійснюватися комплексно. Головна роль у цьому процесі має належати службі безпеки підприємства діяльність якої покликана відстежувати екологічну ситуацію на підприємстві, у його внутрішньому та зовнішньому середовищі, і вчасно реагувати на небезпечні, ризикові ситуації й загрози.

Література

1. Конституція України [Електронний ресурс]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Концепція національної безпеки України [Електронний ресурс]: <http://old.niss.gov.ua/book/otch/roz23.htm>
3. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» [Електронний ресурс]: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
4. Судакова О. І. Стратегія забезпечення належної економічної безпеки підприємства / Судакова О. І. Гречко Д. В., Шкурупій А. В. // наук.-метод. зб. Придніпровська державна академія будівництва та архітектури [Електронний ресурс]: http://www.rusnauka.com/4_SVMN_2007/Economics/18818.doc.htm
5. Єлькін С. В., Шевченко В. І., Комарницький В. М. / Екологічне право: Навчальний посібник. — 2-е вид. — Луганськ: ПВВ ЛАВС, 2005. — 224 с. (Рекомендовано МОН України, як навчальний посібник, лист № 14/18.2–1413 від 21.06.2005 р., 14 п. л., ISBN № 966-8129-67-9). [Електронний ресурс]: <http://elkin.crimea.edu/nauka.html>
6. Столбов В. Ф., Шаповал Г. М. Особливості управління системою фінансово-економічної безпеки будівельних підприємств / В. Ф. Столбов, Г. М. Шаповал // Комунальне господарство міст. Науково-технічний збірник. — 2013. — № 111. — с. 103–108.

Вергун Антоніна Миколаївна

*ст. викл. кафедри фінансів та фінансово-економічної безпеки
Київський національний університет технологій та дизайну*

Кіцай В. А.

Студентка групи мГУФБ-15

Київський національний університет технологій та дизайну

УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Анотація. Досліджено основні системні чинники впливу на економічну безпеку підприємств легкої промисловості та шляхи підвищення її рівня.

Ключові слова: розвиток легкої промисловості, економічна безпека, управління економічною безпекою.

Діяльність української економіки у кризових умовах стала випробуванням на міцність для багатьох вітчизняних підприємств. Необхідність запобігання негативному впливу дестабілізуючих факторів на результативність діяльності підприємств з метою забезпечення безпечного розвитку актуалізувала питання управління економічною безпекою підприємств. Особливого значення для успішного вирішення поставленого завдання набуває розвиток легкої промисловості, як однієї з найважливіших галузей економіки, яка є однією з провідних галузей як світової, так і національної економіки. Виступаючи соціально важливим сектором економіки, який спрямований на забезпечення потреб кінцевого споживача, українська легка промисловість сьогодні є потужним багатогалузевим комплексом з виробництва товарів народного споживання. Водночас, легка промисловість пов'язана з багатьма суміжними галузями й обслуговує увесь господарський комплекс країни [2, с. 13].

Проблеми, пов'язані управлінням економічною безпекою підприємств, зокрема підприємств легкої промисловості, розглядалися в наукових працях М. П. Войнаренка, В. В. Лойко, І. О. Тарасенко, З. Я. Шацької, І. О. Максименка та ін.

За роки незалежності легка промисловість України опинилася в кризовому стані. У результаті незбалансованого розвитку промисловості України, коли досить довгий час пріоритетними вважались вугільна, хімічна промисловість, гірничо-металургійний комплекс, легка промисловість залишалась поза увагою.

Процеси, характерні для економіки України загалом, негативно відобразились на обсягах виробництва легкої промисловості України. Основними причинами спаду були наступні: руйнування галузевих зв'язків,

системи централізованої закупівлі сировини та реалізації виробів; скорочення сировинної бази; нестійкість та недосконалість законодавчої бази; високі ставки кредитів; недостатність обігових коштів на підприємствах; низький рівень інвестицій в легку промисловість; низька конкурентоспроможність товарів легкої промисловості; насичення внутрішнього ринку дешевими імпортними товарами та товарами групи «секонд-хенд»; низький рівень маркетингового супровіду; неякісний менеджмент; недостатня підтримка галузі з боку держави; тінізація внутрішнього ринку; зниження доходів та купівельної спроможності населення.

Отже, аналіз сучасного рівня загроз економіці України та проведення спеціальних досліджень дозволило автору сформулювати основні системні проблеми, що впливають на виникнення фінансової небезпеки для підприємств легкої промисловості:

- технічна та технологічна відсталість легкої промисловості в порівнянні з техніко-технологічним рівнем аналогічного виробництва у зарубіжних країнах, що відображається у високій матеріалоемності, енергоемності та трудоємності виробництва і, як наслідок, на конкурентоспроможність продукції;
- низький рівень інноваційної та інвестиційної активності в галузі, що виражається в слабкій конкурентоспроможності вітчизняних товарів, в низькій частці «ноу-хау» та інноваційної продукції у обсязі продажів на вітчизняному та світовому ринках;
- висока частка імпортних товарів, що є причиною посилення стратегічної і товарної залежності держави від зарубіжних країн;
- відсутність цивілізованого ринку споживчих товарів, яке виражається в загостренні конкуренції на внутрішньому ринку між українськими та зарубіжними товаровиробниками;
- соціальна та кадрова проблема, що виявляється в дефіциті висококваліфікованих фахівців, управлінських кадрів, основних і допоміжних робітників по всіх технологічних переділах.

Виникнення системних проблем в галузі обумовлено внутрішньо- та зовнішньогалузевими причинами. Вони пов'язані як з діяльністю самої галузі, так і з інституційними перетвореннями й змінами в національній економіці, що є наслідком законодавчої та зовнішньоекономічної політики країни, а також з змінами в світовій економіці.

Отже, проблема низької інноваційної та інвестиційної активності, відсутність якісної сировини, відсутність державної підтримки, високе податкове навантаження та інші фактори не дозволяють підприємствам ефективно функціонувати та підтримувати належний рівень економічної безпеки.

Для ефективного управління економічною безпекою підприємства розробляється концепція економічної безпеки, тобто систему заходів або

шляхів досягнення поставлених цілей в умовах невизначеності й існування як внутрішніх так і зовнішніх загроз.

Концепція економічної безпеки може бути побудована на основі комплексного підходу з врахуванням певних етапів (рис. 1) [1, с. 129]:

Рис. 1. Комплексний підхід до формування концепції економічної безпеки підприємства

Підвищення рівня економічної безпеки підприємства можливо за умови формування системи моніторингу, як складової системи управління економічною безпекою підприємства, шляхом розробки загальної структури, системи відповідних принципів методів шляхом уточнення прийнятої стратегії, узгодження між собою стратегій всіх рівнів ієрархії (корпоративних, конкурентних, функціональних, операційних); взаємоув'язування стратегічних завдань із довгостроковими цілями та бюджетом підприємства; виявлення та координації стратегічних ініціатив, контроль за реалізацією стратегії.

Література

1. Вісник соціально-економічних досліджень, 2013 рік, випуск 1 (48) с. 128–129 / Електронний ресурс: [file:///C:/Users/Valeria/Downloads/Vsed_2013_1_21%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/Valeria/Downloads/Vsed_2013_1_21%20(2).pdf)
2. Войнаренко М. П. Стратегія розвитку легкої промисловості України // Вісник Хмельницького національного університету 2009. — № 6. — Т. 1.
3. Українська асоціація підприємств легкої промисловості [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrlegprom.org.ua/>.
4. Розміщення продуктивних сил: Посібник / Тарангул Л.Л., Горленко І.О., Євтушенко Г.І. — К., 2000. — 264 с. / 2.9 Легка промисловість.
5. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия. / И. А. Бланк. — К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. — 784 с.

Лойко Валерія Вікторівна

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки підприємства
Київський національний університет технологій та дизайну*

Шелудько Альона Едуардівна

*студент
Київський національний університет технологій та дизайну*

Лойко Валерия Викторовна

*доктор экономических наук, профессор,
заведующий кафедры экономики предприятия
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Шелудько Алёна Эдуардовна

*студент
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Loyko V.

*doctor of economics, professor
Kyiv National University of Technologies and Design*

Sheludko A.

*Student
Kyiv National University of Technologies and Design*

ФІНАНСОВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

ФИНАНСОВАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОНОМИЧЕ- СКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

FINANCIAL COMPONENT OF ENTERPRISE'S ECONOMIC SECURITY

Анотація. Досліджено теоретичні питання фінансової складової економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, фінансова безпека, підприємство.

Аннотация. Исследованы теоретические вопросы финансовой составляющей экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, финансовая безопасность, предприятие.

Summary. The theoretical aspects of forming a financial component of economic security.

Key words: economic security, financial security, enterprise.

У ринкових умовах господарювання підприємство, як відкрита система, функціонує у складному зовнішньому середовищі, що характеризується нестабільністю та постійною динамікою. Таке середовище змушує керівництво швидко адаптуватися до нових умов, потребує знання законів розвитку та пошуку шляхів виживання в ринковій економіці, врахування чинників невизначеності та нестійкості економічного середовища.

Головна мета управління економічною безпекою — забезпечення найефективнішого функціонування, найпродуктивнішої роботи операційної системи та економічного використання ресурсів, забезпечення певного рівня трудового життя персоналу та якості господарських процесів підприємства, а також постійного стимулювати нарощування наявного потенціалу та його стабільного розвитку.

Система економічної безпеки підприємства традиційно включає такі складові: інтелектуальну і кадрову; інформаційну; техніко-технологічну; фінансову; політико-правову та екологічну; силову.

Серед функціональних складових економічної безпеки фінансова складова вважається провідною і вирішальною, оскільки за ринкових умов господарювання фінанси є «двигуном» будь-якої економічної системи.

Метою даної роботи є визначення процесу забезпечення належного рівня фінансової безпеки підприємства, ідентифікація позитивних і негативних чинників, які впливають на фінансово-господарську діяльність підприємства та його конкурентоспроможність, а також розгляд методів оцінки стану фінансової безпеки підприємства.

Фінансова складова економічної безпеки підприємства вважається провідною й вирішальною для ефективного функціонування підприємства.

До фінансової складової економічної безпеки входять такі елементи, за якими оцінюється стан загрози:

- аналіз загрози негативних дій щодо політико-правової складової економічної безпеки;
- оцінка поточного рівня забезпечення фінансової складової економічної безпеки;
- оцінка ефективності запобігання можливій шкоді від негативних дій, пов'язаних з антикризовими явищами.

У науковій праці О. І. Барановського [1] звертається увага на всеосяжність проблеми економічної безпеки, вплив її на всі галузі економіки країни та наводиться розгорнуте визначення, в якому увага акцентується на захищеності фінансових інтересів усіх рівнів, забезпеченості фінансовими ресурсами, збалансованості підсистем національної економіки, наявності та якості фінансових інструментів і послуг. При цьому принципово важливим є відхід від самоцінності стабільності фінансових показників макrorівня на користь визначення передусім операційної та комунікативної ролі, яку виконує грошово-фінансова сфера для громадян, суб'єктів господарювання різних рівнів і держави.

О. І. Барановський вважає, що «фінансова безпека — це рівень забезпечення громадянина, домашнього господарства, верств населення, підприємства, організації, установи, регіону, галузі, сектора економіки, ринку, держави, суспільства, міждержавних утворень, світового співтовариства фінансовими ресурсами, достатніми для задоволення їх потреб і виконання існуючих зобов'язань». На фінансах базується вся економіка країни, без них не може функціонувати жодна її галузь. У зв'язку з чим фахівці зазначають, що проблема належної підтримки фінансової безпеки держави є найактуальнішою.

На думку І. А. Бланка, провідну роль фінансової складової в загальній системі економічної безпеки підприємства визначають такі основні положення: фінансова діяльність продукує основну форму ресурсного забезпечення реалізації економічної стратегії підприємства; операції, пов'язані з фінансовою діяльністю підприємства, мають стабільний характер; фінансова діяльність відіграє пріоритетну роль в забезпеченні стабілізації економічного розвитку підприємства в цілому; фінансові ризики за своїми негативними наслідками належать до категорії найнебезпечніших.

Першими ознаками послаблення фінансової безпеки підприємства є: порушення термінів здійснення платежів, зростання дебіторської та кредиторської заборгованості, зниження фінансової стійкості. Саме рівень фінансової стійкості може бути використаний для оцінки фінансової безпеки підприємства.

Фінансова стійкість — це стан майна підприємства, що гарантує йому стабільну платоспроможність. Фінансова стійкість підприємства передбачає, що ресурси, вкладені в підприємницьку діяльність, повинні окупились за рахунок грошових надходжень від господарювання, а отриманий прибуток — забезпечувати самофінансування і незалежність підприємства від зовнішніх джерел формування майна.

Переважно виділяють такі типи фінансової стійкості підприємства: абсолютна фінансова стійкість — власні оборотні активи повністю забезпечують запаси підприємства; нормальна стійкість фінансового стану — запаси забезпечуються сумою власних оборотних активів та довгостроковими зобов'язаннями, гарантована платоспроможність; нестійкий фінансовий стан — запаси забезпечуються за рахунок власних оборотних активів, довгострокових і короткострокових кредитів та позик, тобто за рахунок усіх основних джерел формування запасів, існує імовірність порушення платоспроможності; кризовий фінансовий стан — запаси не забезпечуються основними джерелами їх формування, і підприємство перебуває на межі банкрутства, існує повна залежність від позикових коштів.

Окремі автори виділяють п'ять типів фінансової стійкості і ставлять їм у відповідність рівні фінансової безпеки підприємства: абсолютна фінансова стійкість і абсолютна безпека характеризуються мінімальною величиною запасів та витрат і відповідають безризиковій зоні; нормальна фінансова

стійкість і нормальний рівень безпеки відповідає зоні мінімального ризику, коли є нормальна величина запасів і витрат; нестійкий фінансовий стан і нестабільний рівень безпеки відповідає зоні підвищеного ризику, коли є надлишкова величина запасів і витрат; критичний стан відповідає зоні критичного ризику, якій характерні надлишкові запаси готової продукції, низький попит на продукцію; кризовий стан відповідає зоні недопустимого ризику, коли спостерігаються надмірні запаси готової продукції, тобто підприємство перебуває на межі банкрутства. На сьогодні розроблено численні моделі прогнозування банкрутства суб'єктів господарювання як зарубіжними, так і вітчизняними фахівцями. Вони дають змогу оцінити рівень фінансових ризиків, а, отже, і фінансової безпеки підприємства. Однак недоліком методик, що базуються на показниках фінансової звітності, є те, що ці значення в умовах нашої країни можуть бути викривленими (випадково чи навмисно). Крім того, не можна механічно використовувати методи та моделі для аналізу фінансового стану підприємств в умовах, що характеризуються інформаційною невизначеністю та динамічно змінюються. Зазначені недоліки зумовлюють високий рівень помилковості оцінки фінансової безпеки, ймовірності настання фінансової кризи та банкрутства.

Ефективність діяльності підприємств у ринковій економіці обумовлюється багато в чому станом його фінансів, що і приводить до необхідності розгляду проблем забезпечення фінансової безпеки підприємства. Навіть за досить високої прибутковості бізнесу недостатня увага до проблем фінансової безпеки підприємства може привести до того, що компанія стане об'єктом ворожого поглинання [2].

Головна умова фінансової безпеки підприємства — здатність протистояти існуючим і виникаючим небезпекам та загрозам, які здатні завдати фінансової шкоди підприємству, небажано змінити структуру капіталу, примусово ліквідувати підприємство тощо.

Для здійснення заходів із досягнення належної фінансової безпеки слід визначити обсяг ресурсів і мобілізувати внутрішні та зовнішні їх джерела.

Висновки. Формування системи економічної безпеки суб'єктів господарювання має базуватися на виділенні провідної ролі фінансової складової, оскільки саме фінансові ресурси визначають можливі обсяги виробничо-господарської діяльності, конкурентоспроможність та незалежність підприємства і, безперечно, є обмежувачами щодо функціонування інших складових.

Література

1. Барановський О. І. Фінансова безпека. — К.: Фенікс, 2009. — 338 с.
2. Горячева К. С. Фінансова безпека підприємства. Сутність та місце в системі економічної безпеки // Економіст. — 2003. — № 8. — С. 65–67.

Лойко Валерія Вікторівна

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки підприємства
Київський національний університет технологій та дизайну*

Мищенко Карина Геннадіївна

*студент
Київський національний університет технологій та дизайну*

Лойко Валерия Викторовна

*доктор экономических наук, профессор,
заведующий кафедры экономики предприятия
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Мищенко Карина Геннадьевна

*студент
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Loyko V.

*doctor of economics, professor
Kyiv National University of Technologies and Design*

Mischenko K.

*Student
Kyiv National University of Technologies and Design*

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНО-КАДРОВА СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

ИНТЕЛЕКТУАЛЬНО-КАДРОВАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

INTELLECTUAL AND STAFF COMPONENT OF ENTERPRISE'S ECONOMIC SECURITY

Анотація. Досліджено теоретичні питання інтелектуально-кадрової складової економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: кадрова безпека, інтелектуальна безпека, економічна безпека, підприємство.

Аннотация. Исследованы теоретические вопросы интеллектуально-кадровой составляющей экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: кадровая безопасность, интеллектуальная безопасность, экономическая безопасность, предприятие.

Summary. Theoretical issues of intellectual and human resources component of economic security.

Key words: personnel security, intellectual security, economic security, enterprise.

В умовах нестабільності економіки і підприємництва важливе значення у процесі функціонування різноманітних підприємств відіграє поняття кадрової безпеки. Її забезпечення є необхідним при ліквідації соціальних та економічних загроз в виробничо-комерційній діяльності підприємства.

В основі управління кадровою безпекою є управління персоналом. Співробітники впливають на всі аспекти життєдіяльності фірми, вони невід'ємно пов'язані з її ефективною діяльністю. Основною метою даної роботи є визначення поняття «кадрова безпека» та розкриття її основних складових частин. Оскільки без перевірки кадрів, їх ретельного відбору, навчання, перевірки їх особистих якостей і інших процедур не обійтись для організації збалансованого і ефективного трудового процесу, перед керівництвом стає питання кадрової безпеки.

Можна захистити своє підприємство від зовнішніх загроз конкурентів або інших незалежних умов, але в цей же час загроза може походити саме зсередини установи, від її працівників. Дослідження у сфері кадрової безпеки дають можливість зменшити цю загрозу, передбачити и припинити її, а також проводити профілактику.

Забезпечення інтелектуальної та кадрової складових економічної безпеки включає в себе два напрямки діяльності:

1) напрям, орієнтований на роботу з персоналом підприємства, на підвищення ефективності роботи співробітників. Він включає в себе роботу по плануванню і управлінню персоналом, запобігання загроз негативних впливів на економічну безпеку підприємства за рахунок недостатньої кваліфікації співробітників, слабку організацію системи управління персоналом, підбору, навчання і мотивації співробітників підприємства;

2) напрямом, спрямований на збереження і розвиток інтелектуального потенціалу підприємства. Інтелектуальний потенціал підприємства характеризується як сукупність матеріальної та людської складових.

На першій стадії процесу забезпечення цієї складової економічної безпеки оцінюють загрози негативних дій і можливі наслідки їх. Серед основних негативних впливів на економічну безпеку підприємства виокремлюють недостатню кваліфікацію працівників тих чи тих структурних підрозділів, їх небажання або нездатність приносити максимальну користь своїй фірмі. Вони можуть бути зумовлені низьким рівнем управління персоналом, браком коштів на оплату праці окремих категорій працівників підприємства (організації) чи нераціональними витратами.

Основними об'єктами інтелектуальної власності слід вважати: винаходи, технічні та організаційні новації, дизайн і товарні знаки, методики, аудіо та відео продукція, а також комп'ютерні програми та інші розробки та об'єкти інтелектуальної власності.

Під кадровою безпекою слід розуміти захищеність суспільно-прогресивних інтересів організації з розвитку та вдосконалення її людського капіталу, підтримання ефективної системи управління людськими ресурсами та мінімізації ризиків, пов'язаних з кадровою складовою.

Кадрова безпека — це процес запобігання негативним діям на економічну безпеку підприємства за рахунок ризиків і загроз, пов'язаних з персоналом, його інтелектуальним потенціалом і трудовими стосунками в колективі. При цьому, кадрова безпека є складовою частиною економічної безпеки підприємства.

Служба кадрової безпеки має розпізнавати і ліквідувати (або оголоджувати) з колективу працівників, які входять або потенційно можуть увійти до тієї або іншої групи ризику.

При цьому встановлено, що суть ризику полягає у наступному:

1. Можливість управління працівником, що входить в групу ризику, ззовні, що може бути направлено на дестабілізацію організації (здобуття секретів, відведення клієнтів і так далі).

2. Постійні спроби залежного розповсюдити вплив своїх згубних пристрастей, звичок на тих, що оточують, пошук або формування ним кола однодумців, тобто збільшення кількості представників групи ризику в організації.

3. Задоволення своїх залежностей індивідом за рахунок тимчасових і матеріальних ресурсів працедавця.

4. Руйнування стабільного працездатного колективу (команди).

5. Схильність до злочинних дій і порушень в наслідок задоволення своїх залежностей.

Джерелами негативних впливів на економічну безпеку можуть бути: свідомі чи несвідомі дії окремих посадових осіб і суб'єктів господарювання (органів державної влади, міжнародних організацій, підприємств (організацій)- конкурентів.

Виділяють наступні індикатори рівня забезпечення організації інтелектуальної та кадрової складовими економічної безпеки:

- група індикаторів чисельного складу персоналу організації та її динаміки. Ця група повинна включати середньоспискову чисельність персоналу і динаміку його зміни, показники плинності кадрів, вікового, соціального і кваліфікаційного складу персоналу організації з питомими вагами і динамічної статистикою зазначених показників;
- група показників ефективності використання персоналу повинна включати показники продуктивності праці працівників, частки

виручки, валового і чистого прибутку на одного працюючого, показники фондоозброєності праці. При аналізі даних показників важливо порівнювати отримані результати досліджень аналогічних організацій, так як саме порівняння значень продуктивності праці із середньогалузевими значеннями дає реальну картину ефективності роботи персоналу;

- група індикаторів якості мотиваційної системи організації повинна включати показники середньої зарплати співробітників в цілому і окремих професійних груп. Важливим індикатором виступає частка вартості об'єктів невиробничої сфери організації і вартості наданих працівникам соціальних пільг на одного співробітника;
- група індикаторів стану інтелектуального потенціалу організації повинна включати показники освітнього складу персоналу, кількість винаходів і пропозицій раціоналізаторської характеру на одного працівника, кількість патентів організації і одержуваних нею доходів від ліцензійної діяльності на одного працівника, а також абсолютні та питомі значення отриманого ефекту від впровадження пропозицій працівників;
- група індикаторів ефективності прийнятих заходів по забезпеченню економічної безпеки організації за її інтелектуальної та кадрової складової.

Процес планування та управління персоналом, спрямований на забезпечення належного рівня економічної безпеки, має охоплювати організацію системи підбору, найму, навчання і мотивації праці необхідних працівників, включаючи матеріальні та моральні стимули, престижність професії і волю до творчості, забезпечення соціальними благами.

Важливою ланкою встановлення нормального рівня економічної безпеки є оцінка ефективності заходів, яка здійснюється через зіставлення загальної величини витрат на запобіжні заходи і витрати, які могло б зазнати підприємство.

Література

1. Бауліна Т. В. «Інтелектуальний капітал як каталізатор інвестиційної привабливості підприємств» // Інвестиції: практика та досвід – 2008. – № 4 – с. 4–6.
2. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 559 с.
3. Федулова Л. І. Інноваційна економіка: Підручник. – К.: Либідь, 2006. – 480 с.

Лойко Валерія Вікторівна

*доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки підприємства
Київський національний університет технологій та дизайну*

Рибальченко Надія Павлівна

*студент
Київський національний університет технологій та дизайну*

Лойко Валерия Викторовна

*доктор экономических наук, профессор,
заведующий кафедры экономики предприятия
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Рыбальченко Надежда Павловна

*студент
Киевский национальный университет технологий и дизайна*

Loyko V.

*doctor of economics, professor
Kyiv National University of Technologies and Design*

Rybalchenko N.

*Student
Kyiv National University of Technologies and Design*

**ВИРОБНИЧА (ТЕХНІКО-ТЕХНОЛОГІЧНА)
СКЛАДОВА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
ПІДПРИЄМСТВА**

**ПРОИЗВОДСТВЕННАЯ (ТЕХНИКО-ТЕХНОЛОГИЧЕ-
СКАЯ) СОСТАВЛЯЮЩАЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ**

**INDUSTRIAL (TECHNICAL AND TECHNOLOGICAL)
COMPONENT OF ENTERPRISE'S ECONOMIC
SECURITY**

Анотація. Досліджено теоретичні питання виробничої (техніко-економічної) складової економічної безпеки підприємства.

Ключові слова: економічна безпека, виробнича (техніко-технологічна) безпека, складові виробничої складової економічної безпеки, підприємство.

Аннотация. Исследованы теоретические вопросы производственной (технико-экономической) составляющей экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность, производственная (технико-технологическая) безопасность, составляющие производственной составляющей экономической безопасности, предприятие.

Summary. The theoretical aspects of forming a industrial (technical and technological) component of economic security.

Key words: economic security, industrial (technical and technological) security, industrial components of economic security component, enterprise.

В сучасних умовах господарювання задля отримання запланованих економіко-соціальних результатів діяльності підприємства необхідно використовувати ефективні методи з формування та підтримки його економічної безпеки. В таких умовах ринкових відносин на перший план виходять технічний рівень підприємств, якість та надійність продукції, якісний стан техніки.

Економічна безпека фірми (підприємства, організації) – це такий стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації та технології, техніки та обладнання, прав) і підприємницьких можливостей, за якого гарантується найбільш ефективне їх використання для стабільного функціонування й динамічного науково-технічного та соціального розвитку, запобігання внутрішнім та зовнішнім негативним впливам [1].

Основна та функціональні цілі передбачають формування необхідних структуроутворюючих елементів та загальної схеми організації ЕБП. Основні функціональні складові ЕБП:

- фінансова складова;
- інтелектуальна і кадрова;
- техніко-технологічна;
- правова складова;
- інформаційна;
- екологічна;
- силова.

Основними причинами депресивного розвитку державної науково-промислової політики є технологічна відсталість суб'єктів господарювання, низький рівень науково-дослідних конструкторських розробок, перевищення нормативів фізичного зносу основних засобів. Такі глобальні проблеми призводять до зниження конкурентоспроможності продукції підприємства, та, як наслідок, до зниження рівня їх економічної безпеки. Менеджмент вітчизняних промислових підприємств в основному вважає, що держава повинна їм забезпечити належний рівень економічної безпеки, але без значних зусиль самих підприємств в цьому напрямку сучасний рівень може знизитися ще більше, в результаті чого лідируючі позиції на світових ринках займуть товаровиробники інших країн. Одним із ключових компонентів економічної безпеки підприємства є її

техніко-технологічна складова. Функціонування промислового підприємства значною мірою визначається надійністю підсистеми техніко-технологічної безпеки, тому дослідження згаданих проблем є важливим та актуальним [2].

Метою написання наукової статті є виявлення позиціонування техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства та розроблення методичного підходу до її оцінки та аналізу. На сучасному етапі розвитку концепції економічної безпеки підприємства ще не сформовано єдиного універсального методичного підходу до оцінки її стану та рівня. Традиційно більшість авторів, які займаються цими науковими питаннями, методику оцінки та аналізу формують на основі виділення складових економічної безпеки та зводять їх оцінку до рівня інтегрального показника. Рівень кожної функціональної складової оцінюється на основі визначення коефіцієнта її значущості, який визначається, частіше за все, експертним шляхом.

Техніко-технологічна складова — процес охорони техніко-технологічної складової економічної безпеки, як правило, передбачає здійснення кількох, послідовних станів. Техніко-технологічна складова економічної безпеки підприємства має на меті створення та використання такої технічної бази, устаткування та основних засобів виробництва, таких технологій та бізнес-процесів, які посилюють конкурентноздатність підприємства та підвищують ефективність використання наявних ресурсів.

Методика оцінки техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства, яка має включати такі основні етапи:

- 1) формування системи показників, яка залежить від техніко-технологічних особливостей виробництва, які впливають на рівень економічної безпеки підприємства;
- 2) визначення фактичних та нормативних значень за сформованою системою показників;
- 3) визначення техніко-технологічних та економічних параметрів;
- 4) визначення етапів процесу забезпечення техніко-технологічної складової економічної безпеки підприємства.

Базисом техніко-технологічної (виробничої) складової є оптимальність та дієвість виробничої структури підприємства до якої належать основні, допоміжні та обслуговуючі підрозділи і яка здійснює вплив на стан загальної продуктивності, чисельність працівників та пов'язані із цим витрати.

Важливим фактором виробничої безпеки є стан та структура основних засобів підприємства. Це пояснюється тим, що вони складають основу матеріально-технічної бази підприємства, зростання і удосконалення якої є важливою умовою розвитку потенціалу. Але рівень цієї складової визначають не лише стан, а і відповідність діючої техніки та

технології конкурентним аналогам галузі, як умови підвищення продуктивності праці, покращення якості кінцевої продукції та мінімізації браку.

Процес охорони техніко-технологічної складової ЕБП, як правило, передбачає здійснення кількох послідовних етапів:

1. Аналіз ринку технологій стосовно виробництва продукції, аналогічної профілю даного підприємства.
2. Аналіз конкретних технологічних процесів і пошук внутрішніх резервів поліпшення використовуваних технологій.
3. Аналіз товарних ринків за профілем продукції та ринків товарів-замінників; оцінка перспектив розвитку ринків продукції підприємства; прогнозування можливої специфіки необхідних технологічних процесів для випуску конкурентоспроможних товарів.
4. Розробка технологічної стратегії розвитку підприємства.
5. Реалізація планів технологічного розвитку підприємства в процесі здійснення ним виробничо-господарської діяльності.
6. Аналіз результатів практичної реалізації заходів щодо охорони техніко-технологічної складової ЕБП [2].

Методика розрахунку техніко-технологічної (виробничої) складової економічної безпеки підприємства:

Рівень техніко-технологічної (виробничої) складової визначається за допомогою одиничних показників:

- коефіцієнт придатності основних засобів – характеризує загальних стан засобів праці підприємства. Розраховується за формулою

$$K_{np}^{OF} = \frac{B_n}{B_{заз}}; \quad (1)$$

- коефіцієнт активної частини основних засобів – структуру засобів праці в контексті безпосередньої можливості прийняття їх участі в процесі виробництва продукції.

Розраховується за формулами:

$$K_{a.ч.}^{OF} = \frac{B_{я.ч.}}{B_{c.p.}^{OF}}, \quad (2)$$

$$B_{c.p.}^{OF} = \frac{B_{н.р.} + B_{к.р.}}{2}; \quad (3)$$

- коефіцієнт рентабельності товарного випуску – характеризує рівень ефективності використання предметів праці та розраховується за формулою

$$K_p^{TB} = \frac{\Pi_p}{C_B^{ТП}}. \quad (4)$$

Рекомендовані значення одиничних показників

- 1) коефіцієнт придатності ОЗ прямує до 1;
- 2) коефіцієнт активної частини ОЗ прямує до 1;
- 3) коефіцієнт рентабельності товарного випуску більше 0.

Отже, перелік складових економічної безпеки підприємства є досить різноманітним, але можна стверджувати, що кожен автор виділяє або техніко-технологічну складову, або технологічну, що засвідчує виняткову її важливість при проведенні оцінки економічної безпеки підприємства.

Література

1. Бланк И. А. Инвестиционный менеджмент — К.: Эльга — Н. Ника-центр, 2001. — 448 с.
2. Козаченко Г. В., Пономарев В. П., Ляшенко А. Н. Экономическая безопасность предприятия: сущность и механизм обеспечения: монография. — К.: Либра, 2003. — 280 с.

Секція 12. ІННОВАЦІЇ

Черненко С.М.

*к.е.н., с.н.с. відділу інноваційної політики,
економіки і організації високих технологій,*

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Україна

Бойко О.М.

*к.е.н., п.н.с. відділу інноваційної політики,
економіки і організації високих технологій,*

ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», Україна

СОЦІАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ У ДЕРЖАВНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Інновації у державному секторі та соціальні інновації певною мірою знаходяться «ззовні» від традиційних концепцій інноваційної діяльності, оскільки вони, як правило не пов'язані із комерціалізацією нових продуктів або процесів. Більше того, ці інновації не розглядаються у основних Керівництвах ОЕСР та ЄС щодо оцінки науково-технічної та інноваційної діяльності. Але в останні роки ситуація швидко змінюється. Спеціальну увагу соціальним інноваціям приділено, зокрема, у програмі ЄС «Горизонт-2020». Країни ЄС вважають, що саме соціальні інновації допоможуть вирішити гострі проблеми, що виникли у європейському суспільстві в останні роки. Очікується, що проблематика соціальних інновацій буде відображена і у новому ОЕСР-ЄС «Керівництві Осло» щодо оцінки в галузі інноваційної діяльності, робота над яким розпочалася у грудні 2015 р.

Під «соціальною інновацією», як правило, розуміють нові ідеї у будь-якій формі від стратегій до продуктів, пов'язані із потребами суспільства (віднесемо їх до першої групи). Наприклад, соціальні інновації означають нові «стратегії, концепції, ідеї або організації, які відповідають соціальним потребам» [1].

У роботах деяких дослідників соціальна інновація пов'язується з процесом здійснення змін (прийняття і впровадження рішень). Зокрема, Центр соціальних інновацій при Стендфордській бізнес-школі (Center for Social Innovation at the Stanford Graduate School of Business) заснував у 2003 р. тематичне видання «Стендфордський вісник соціальних інновацій» (Stanford Social Innovation Review), в якому проголосив соціальну

інновацію як процес віднаходження, забезпечення підтримки і впровадження оригінальних рішень для соціальних потреб і проблем. Згодом, уже в 2008 р., в цих виданнях підкреслюється, що соціальна інновація це — найкраща конструкція для розуміння (і продукування) триваючої соціальної зміни та переформулюється й уточнюється її визначення як «нестандартне рішення соціальної проблеми, яке є більш ефективним, доцільним, життєздатним (sustainable), або існуючі рішення, для яких створенні цінності виникають переважно для суспільства в цілому, ніж для окремих індивідів» (курсив наш) [2]. У звіті британської дослідницької установи NESTA (National Endowment for Science, Technology and the Arts), яка поставила за мету проаналізувати шляхи зростання соціальних інновацій та їхнього впливу на розвиток суспільства у конкретних досліджуваних нею випадках, під поняттям «соціальна інновація» розуміється розвиток і впровадження нових ідей (продукції, послуг і моделей), які відповідають соціальним потребам. Йдеться про те, що соціальні інновації: а) можуть бути визначені і потенційно поширені поза їх початковим контекстом; б) здійснюються скоріше організаціями, ніж індивідами; в) відповідають соціальним потребам (як протилежність — тільки персональним потребам і попиту) [3]. В рамках цього підходу американський дослідник В. Міллер під терміном «соціальна інновація» розуміє будь-який розвиток соціальних або організаційних структур, принципів або практик, не залежно від того, хто продукує ідею [4].

Комісія ЄС запропонувала ввести робоче визначення соціальних інновацій для потреб «поточної діяльності»:

Соціальні інновації — це інновації, що пов'язані із новими формами організації та взаємодії для вирішення соціальних проблем (процесний аспект). Вони спрямовані на (результативний аспект):

- соціальні потреби, які не можуть бути задоволені ринковими або існуючими соціальними інститутами і які орієнтовані на вразливі групи населення;
- соціальні виклики, в яких кордони між «соціальним» та «економічним» вимірами розмиті, і які спрямовані на суспільство в цілому;
- потреби у реформуванні суспільства у напрямку забезпечення більш широкої участі його членів у процесах управління та навчання, які, у свою чергу, є джерелом піднесення якості життя і добробуту [5].

Наведене визначення не є «стандартом». Очевидно, що воно ще буде удосконалюватися та уточнюватися у найближчі часи. Така ситуація пов'язана з тим, що соціальні інновації є доволі різноманітними. Це насамперед пов'язано з різноманіттям явищ соціального життя.

Слід зазначити, що у країнах ЄС соціальні інновації у багатьох випадках асоціюються із такими явищами, як електронний уряд (щодо

Україні ці проблеми розглядаються у попередніх розділах звіту), інновації у наданні соціальних послуг різним групам населення (наприклад, безробітним, мігрантам і т.і.) [6]. У Національній стратегії інноваційного розвитку Швеції, приміром, підкреслюється, що «державний сектор повинен робити внесок у розвиток інноваційних шляхів пошуку відповідей на суспільні виклики» [7]. У країнах ЄС велике значення надають, зокрема, інноваціям, що спрямовані до досягнення гендерної рівності (виділення спеціальних квот для представництва жінок у різних сферах громадського життя, створення умов для поєднання роботи із доглядом за дитиною і т.і.).

Звичайно, можна на основі опитувань виявити рівень задоволення якістю соціальних послуг, в окремих випадках можна використовувати такі показники, як зниження рівня злочинності чи освіти населення, зменшення витрат часу на отримання довідок і т.і., але знайти «єдиний» показник на кшталт підвищення прибутку (на рівні підприємств) чи зростання ВВП (на рівні держави) надзвичайно важко. Можливо тому, процеси виділення некомерційних інновацій розпочалися із ідентифікації інновацій у державному секторі, які значною мірою перетинаються із соціальними інноваціями.

У країнах ЄС державний сектор відіграє важливу роль. На його частку припадає понад 25% від загальної зайнятості і значна частина економічної діяльності в державах-членах ЄС. Крім того, ефективний і продуктивний державний сектор є сильним фактором економічного зростання, у тому числі — за рахунок різнобічної підтримки приватного сектора. З іншого боку, функції та цілі державного сектора відрізняються від бізнес-сектора, що природним чином відбивається і на його діяльності.

В європейських країнах в останні роки зосереджено увагу на важливості і необхідності інновацій у державному секторі. Інновації в держсекторі розглядаються як інструмент боротьби з зростаючим бюджетним тиском, за рахунок більш ефективного управління та надання недорогих і якісних послуг. У свою чергу трансформуються відносини між державою і споживачами державних послуг. Через економічну кризу і різке скорочення бюджету, оцінка ефективності інновації в державному секторі, та їх продуктивність — представляють важливі питання для урядів багатьох країн. Для України, як держави яка довгий час будувала свою економіку в умовах командно-адміністративної системи, важливо переосмислити роль державного сектора у власній економіці.

Історично склалося, що державний сектор розвивався, дещо інакше, ніж приватний, де ефективність та інновації завжди були основними критеріями успіху. За великим рахунком, державний сектор, практично завжди, перебував, у певному розумінні, у «зоні комфорту» на відміну від приватного. Соціально-економічна криза останніх років змінює правила

гри для державного сектора, і сьогодні ефективність і продуктивність починають і для нього грати важливу роль. Це призводить до змін у підходах до оцінки діяльності та потреби у впровадженні інновацій. В першу чергу, звичайно, відповідна робота спрямовується в русло вирішення важливих бюджетних обмежень та оптимізації витрат.

Як один з наслідків процесу реформування державного сектору, після прийняття стратегії «Європа 2020», Європейська Комісія запустила пілотний проект «Європейське інноваційне табло державного Сектора» (European Public Sector Innovation Scoreboard) з метою поліпшення здатності аналізувати ефективність і продуктивність економіки. Основна ідея цього проекту — відобразити інноваційні процеси окремо в державному секторі країн-учасниць ЄС, в контексті загального проекту Інноваційне табло ЄС. У 2013 році цей проект був реалізований як спроба кращого розуміння та аналізу інноваційних процесів у державному секторі. Він був розроблений на основі досвіду попередніх національних і регіональних проектів, перевірених і широко обговорюваних з низкою ключових експертів.

Порівняння України з іншими країнами всього по п'яти індикаторах, звичайно, не може дати вичерпної інформації про загальний стан інноваційної діяльності у державному секторі. Основна ідея проведених розрахунків і співставлень полягає в тому, що б описати контури майбутніх векторів розвитку і приблизний стан інноваційної складової вітчизняного державного сектору.

Аналіз усередненого значення по п'яти можливим індикаторам, показує гіпотетичну позицію України серед країн, які є стратегічними партнерами нашої держави. Певне значення результати розрахунків мають у світлі процесу євроінтеграції вітчизняної економіки.

У рамках консультацій за програмою «Тенденції та проблеми в галузі інновацій в Державному секторі в Європі» підтверджується, що подальші зусилля з розвитку оцінки та порівняльного аналізу інновацій у державному секторі будуть представляти інтерес для більшості держав-членів ЄС, і це є одним із пріоритетних напрямків європейської політики.

Завдання українського уряду на цьому етапі досліджень — використовувати вже накопичений досвід країн ЄС та формулювати власний напрямок розвитку інноваційного державного сектору.

Література

1. Pradeep M. Innovation, Inclusion and Integration: from Transition to Convergence in Eastern Europe and the Former Soviet Union/ M. Pradeep. – World Bank, 2008. – 142 pp.
2. Hubert A. Empowering People, Driving Change: Social Innovation in the European Union / A. Hubert. – Bureau of European Policy Advisers, European Commission, 2010. – 131 pp.
3. Basset J. Social Innovation in Europe Mobilising People and Resources / J. Basset. – Innovation Policy Workshop N6, 25–26 March 2010, Brussels. – Global Review of Innovation Intelligence and Policy Studies. PRO INNO Europe Project. – European Commission, 2010. – 31 pp.
4. Андрошук Г. О. Інноваційна політика Європейського Союзу / Г. О. Андрошук, Р. С. Еннан // Наука та інновації. – 2009. – Т. 5. – № 5. – С. 85–97.
5. Empowering people, driving change – Social innovation in the European Union. – EU BEPA: Luxemburg, 2011, – 36 p.
6. Polt W. and others. A Broad Understanding of Innovation and Its Importance for Innovation Policy. – SSIC Working Paper 1/2014. – Johannes Research, Vienna. – 2014. – 114 p.
7. OECD Reviews of Innovation Policy: Sweden. – Paris: OECD, 2013, – 76 p.

**МІЖНАРОДНИЙ НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ
(INTERNATIONAL SCIENTIFIC JOURNAL)**

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА НАУКОВА РАДА

Збірник тез наукових робіт

V МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ ТА ФІНАНСІВ»

«21–24» березня 2016

Сборник тезисов научных работ

V МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУЧНО-ПРАКТИЧЕСКАЯ КОНФЕРЕНЦИЯ
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ЭКОНОМИКИ И ФИНАНСОВ»

«21–24» марта 2016

Abstracts of scientific works

V INTERNATIONAL SCIENTIFIC-PRACTICAL CONFERENCE
«ACTUAL PROBLEMS OF ECONOMY AND FINANCE»

«21–24» martha 2016

I том

Видано у авторській редакції

Адреса: Україна, м. Київ, вул. Павлівська, 22, оф. 23

Контактний телефон: +38(067) 401-84-35

Телефон/факс: +38(044) 222-5889

E-mail: info@frada.com.ua

www.frada.com.ua

<http://www.inter-nauka.com>

Підписано у друк 15.03.2016. Формат 60×84/16

Папір офсетний. Гарнітура PetersburgС. Друк на дуплікаторі.

Тираж 100. Замовлення № 301.

Ціна договірна. Надруковано з готового оригінал-макету.

Надруковано у Видавництві ТОВ «Спринт-Сервіс»

Свідоцтво: Серія ДК №4365 від 17.07.2012

Контактний телефон: +38(050) 647-1543